

У нумары:

Асаблівасці нацыянальнага турызму

Не толькі крыніца грашовых сродкаў, але і чарговая прыступка на шляху ў цывілізацыю.

Стар. 5

Ад зямлі, якая нарадзіла ці натхняла...

Выход кнігі «Літаратурная Берасцейшчына: краязнаўчыя нарысы, партрэты, артыкулы» — прыклад, варты пераймання.

Стар. 7

Дарагія імёны

Мартын Маластоўскі — не ўсім вядомае імя на айчынным літаратурным небасхіле.

Стар. 12

Літаратары ўсміхаюцца

Штомесячная старонка сатыры і гумару.

Стар. 13

Апошнія інтэрв'ю героя

Савецкі разведчык, беларус Іван Колас за подзвіг, здзейснены ў 1944-м, атрымаў Залатую Зорку Героя Расіі ў 1994-м.

Стар. 15

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДДЗЕ 2008 г.

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 6400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 8300 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: першае паўгоддзе, на 1 месяц — 4400 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 6500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Як ужо адзначалася ў нашым выданні, падведзены вынікі конкурсу «Сусвет слова: ад газеты да энцыклапедыі» сярод цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм Беларусі на лепшую арганізацыю падпіскі на штотыднёвік «Літаратура і мастацтва» ў першым квартале бягучага года. Пераможцамі ў гэтым спаборніцтве сталі Буда-Кашалёўская, Старадарожская і Кіраўская ЦБС.

У мінулую сераду супрацоўнікі рэдакцыйна-выдавецкай установы «Літаратура і Мастацтва» выправіліся ў Буда-Кашалёва, каб перадаць тамтэйшай цэнтральнай раённай бібліятэцы, якая заняла першае месца, кнігі — 100 экзэмпляраў энцыклапедычных і навукова-папулярных выданняў, даведчанай, вучэбнай і мастацкай літаратуры. Так што дадзены конкурс — не толькі папулярнае газетнае чыгачоў, але і дапамога пераможцам папоўніць свае кніжныя фонды.

Надвор'е ў дзень паездкі, не раўнуючы, нагадвала сцэны са знакамітай казкі Самуіла Маршака «Дванаццаць месяцаў». Хіба што не было падснежнікаў ды першацветаў. То праязджалі праз сапраўды зімовы лес, ахутаны шчыльным покрывам снегу, то паабпал шасейкі на фоне высокага блакітнага неба вынырваў заліты веснавым сонцам вясёлы бярозавы гай з буравата-зялёнай мінулагагодняй травой, то прасціраліся смарагдавыя палаткі... А часам налятала такая снежная віхура, што вадзіцель быў вымушаны збаўляць хуткасць машыны да мінімуму. І з гэтай снежнай калатнечы нібы прывіды выплывалі вясковыя дамкі і нават прыляцеўшыя ўжо з выраю буслы, якія панурываюць доўгія шыі, сіратліва стаялі ў сваіх гнёздах.

Конкурс набыў папулярнасць

Такая гранічная рознасць надвор'я неяк сама сабой адыйшла на другі план, як толькі мы дабраліся да месца прызначэння і зайшлі ў будынак Буда-Кашалёўскай цэнтральнай бібліятэкі. Тут «нябесная канцыярыя» страціла свае ўладарныя сілы: панавалі толькі вясновыя настроі са шчырым, зацікаўленымі, цёплымі размовамі.

Загадчык аддзела маркетынгу і рэкламнай дзейнасці РВУ «Літаратура і Мастацтва» Аляксей Акімаў азнаёміў прысутных з выданнямі ўстановы — часопі-

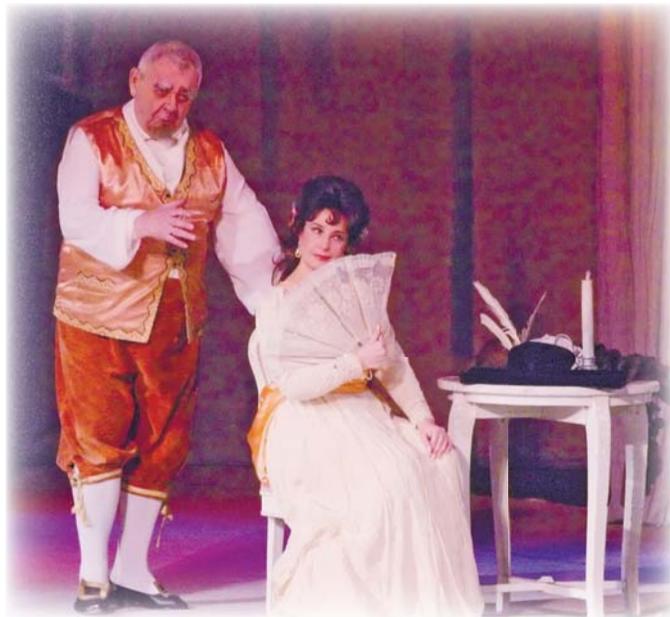
самі «Польмя», «Малодосць», «Нёман» і «Всемирная литература». Асобнай тэмай у сваім выступленні Аляксей Мікалаевіч акрэсліў значны сегмент дзейнасці РВУ — кнігавыдавецкую справу, азнаёміў прысутных з кнігамі, якія выйшлі, рыхтуюцца і запланаваныя да друку ва ўстанове «Літаратура і Мастацтва», азначыўшы, што акцэнт у выдавецкай дзейнасці ўстановы робіцца на айчыннай літаратуры.

(Працяг на стар. 2)

Душа тэатра

Учора быў святочны дзень для многіх і многіх нашых чыгачоў. Бо дату 27 сакавіка памятаюць і адзначаюць усе, для каго сцэнічнае мастацтва — прафесія і захапленне, прызвание, лёс і любоў. Учора быў Міжнародны дзень тэатра.

Два гады таму ў такі ж святочны сакавіцкі дзень народны артыст краіны Віктар Чарнабаеў, трымаючы ў руках «Крыштальную Паўлінку» і шыкоўны букет, прымаў віншаванні з найвышэйшай узнагародай Беларускага саюза тэатральных дзеячаў. Знакамітаму опернаму спеваку ішоў тады ўжо 76-ты год. А сёлета Нацыянальны акадэмічны тэатр оперы Беларусі адзначыў «залатую» дату ў творчай дзейнасці свайго ўнікальнага саліста: 1-га студзеня споўнілася 50 гадоў, як Віктар Чарнабаеў прайшоў стоды працаваць. Дзівоснае, рэдкаснае для прафесіі вакаліста, творчае даўгалецце! І да гэтага прыгожага юбілею калектыву прымеркаваў бенефіс майстра сцэны — паказ аднаго з лепшых сваіх спектакляў, оперы Д. Расіні «Севільскі цырульнік».

За доўгае сцэнічнае жыццё В. Чарнабаевым увасоблена каля сотні вобразаў: трагедыйных, вострахарактарных, гратэскавых, камічных. Творчым набыткам і саліста, і тэатра сталася выкананне такіх класічных оперных партый, як Іван Сусанін, Млыннар, Варлаам, Дон Паскуале, Філіп Друці, князь Га-

ліцкі, Цар Дадон, Лепарэла... Да гэтага пераліку варта дадаць імя персанажа, чья роля і сёння ў рэпертуарным актыве артыста: доктар Бартала, герой «Севільскага цырульніка».

Бенефіс куміра публікі прайшоў з аншлагам. Віктар Чарнабаеў, які выступаў у той вечар з выдатнымі парт-

нёрамі — Аленай Шведавай, Марынай Ліхашэрст, Аляксандрам Жукавым, Аляксандрам Краснадубскім, Яраславам Пятровым, быў душой акцёрскага ансамбля. Ніколі не надакучыць назіраць, як арганічна жыве ён у вобразе, як па-майстэрску раскрывае свой камедыіны дар у ролі старога прыдуркаватага апекуна прыгожай паненкі: дзівакаватага і падазронага, раўнівага і закаханага ды такога па-чарнабаеўска абаяльнага!

Пасля таго спектакля гледачы, не зважаючы на позні час, затрымаліся ў зале, далучыўшыся да віншаванняў, якія выказвалі Віктару Максімавічу яго калегі. Гаварылі пра яго хораша і са шчырай сімпатыяй. Адзначалі бязмежнае пачуццё гумару і мудрасць, тактоўнасць, галантнасць і дабрыню — у творчай працы і ў будзённым закулісных стасунках. Вядома, у В. Чарнабаева багата афіцыйных узнагарод, адзнак; ёсць высокае ганаровае званне... Але, бадай, самы рэдкі і дарагі тытул для артыста, калі яго называюць душой тэатра.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: А. Шведова і народны артыст Беларусі В. Чарнабаеў ў спектаклі «Севільскі цырульнік».

Фота Кастуся Дробава

3 нагоды

У полі зроку журналістаў краіны

У Паставы на рэспубліканскі семінар кіраўнікоў дзяржаўных СМІ па пытаньнях інфармацыйнага забеспячэння рэалізацыі Дзяржаўнай комплекснай праграмы развіцця рэгіёнаў, малых і сярэдніх гарадскіх паселішчаў на 2007 — 2010 гг. прыехалі галоўныя рэдактары літаральна ўсіх газет краіны. Поруч з кіраўнікамі рэспубліканскіх газет ці не самую актуальную па сённяшнім часе тэму абмяркоўвалі і «раёншчыкі» з усіх абласцей Беларусі. Арганізатары семінара — Міністэрства інфармацыі, Пастаўскі раённы выканаўчы камітэт, упраўленні ідэалагічнай работы аблвыканкамаў, Мінгарвыканкама.

Адкрыўшы семінар уступным словам, міністр інфармацыі Уладзімір Русакевіч акрэсліў невыпадковасць увагі да дадзенай тэмы. Па-першае, прынята адпаведная дзяржаўная праграма. Па-другое,

якраз у згаданых паселішчах сканцэнтравана істотная частка насельніцтва краіны. І для рэалізацыі клопатаў, праблем, звязаных з развіццём рэгіёнаў, варта менавіта сёння не пашкадаваць ні часу, ні сіл. Адзін з выступоўцаў на семінары нагадаў: агучаны на трэцім Усебеларускім народным сходзе генеральны курс «Дзяржава для народа, чалавек і яго патрэбы» — вышэйшыя мэты дзяржавы» вызначыў неабходнасць істотнага змянення падыходаў у забеспячэнні стварэння роўных магчымасцяў і ўмоў жыццядзейнасці як у гарадской, так і ў сельскай мясцовасці, актыўнага ўдзелу ў рашэнні гэтых задач органаў дзяржаўнага кіравання ўсіх узроўняў.

З цікавасцю слухалі прысутныя выступленне намесніка міністра эканомікі Аляксандра Тура. Не абыходзічы вострых вуглоў, ён даў поўную

і аб'ектыўную характарыстыку сацыяльна-эканамічнаму развіццю краіны. Звярнуў увагу Аляксандр Мікалаевіч на патрэбу настойліва развіваць сферу паслуг. Менавіта ў гэтай галіне найменш энергаўкладанняў, адпаведна аддача ад затрат на развіццё сферы паслуг шмат большая, чым на прамысловасць. Намеснік міністра эканомікі падкрэсліў (і досыць падрабязна разглядаў гэтае пытанне), што ў Беларусі створана ў апошнія гады прыдатная для прыцягнення інвестыцый заканадаўчая база. Справа — за ідэямі, за разумным і планмерным укараненнем іх у жыццё.

...Пагутарыўшы ў кулуарах з удзельнікамі семінара, можна было зразумець, што кіраўнікі айчынных СМІ адкрылі для сябе нямала тэм, якія, несумненна, будуць адлюстраваны на старонках перыядычнага друку.

Варта заўважыць, што ўдзельнікі семінара ў сваіх выступленнях неаднойчы гаварылі і пра праблемы на ніве культуры-асветніцкага жыцця. Вялася размова пра захаванне помнікаў матэрыяльнай культуры, пра стварэнне сур'ёзнай інфраструктуры вакол турыстычных аб'ектаў краіны.

Мікола МІРШЧЫНА

Мемарыяльная дошка драматургу

У Мінску адбылося адкрыццё мемарыяльнай дошкі заслужанаму дзеячу мастацтваў БССР, драматургу, кінасцэнарысту Канстанціну Лявонцэвічу Губарэвічу, якому летась споўнілася 610 гадоў.

Каля дома Губарэвіча сабраліся вядомыя ў творчым асяродку людзі — старшыня Саюза тэатральных дзеячў Аляксей Дударэў, старшыня Беларускага саюза кінематаграфістаў Юрый Цвяткоў, пісьменнік Алесь Петрашкевіч ды іншыя.

Дачка К. Губарэвіча Ала Канстанцінаўна Лявонава нагадала, што такімі ж сакавіцкімі днямі 55 гадоў таму ў Брэсцкім абласным драматычным тэатры адбылася прэм'ера пастаноўкі вядомай п'есы «Брэсцкая крэпасць», якая «трымалася на сцэне больш як сорак гадоў. Мой бацька быў першым, хто звярнуўся да гэтай тэмы», — зазначыла А. Лявонава.

Канстанцін Губарэвіч быў пачынальнікам і ў беларускай кінакрытыцы. Бо, як адзначалася падчас урачыстасці, ён з'яўляецца аўтарам першага кіназнаўчага артыкула ў Беларусі.

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, Канстанцін Губарэвіч найперш вядомы па сваіх героіка-патрыятычных драмах: «Брэсцкая крэпасць», «Брэсцкі мір», «Салодкі месяц» ды іншыя. А ў кінематаграфіі Канстанціна Лявонцэвіча ведаюць як аўтара сцэнарыяў да фільмаў «Агноіна дарога», «Паланез Агінскага» і сааўтара сцэнарыяў «Дзяўчынка шукае бацьку», «Баям насустрач».

Саша ДОРСКАЯ
Фота Кастуся Дробава

3 узнагародамі!

Кіраўніком краіны адзначаны дзяржаўнымі ўзнагародамі шэраг выбітных асоб за высокія дасягненні ў творчых і сацыяльна-культурных сферах, за значны ўнёсак у вырашэнне задач эканамічнага развіцця, за службу ва ўмацаванні абароназдольнасці краіны.

Высокімі ўзнагародамі сярод іншых адзначаны і дзеячы літаратуры, культуры, адукацыі і мастацтва. Так, ордэнам Францыска Скарыны ўганараваны дырэктар Маладзечанскага дзяржаўнага музычнага вучылішча імя М.К. Агінскага Рыгор Сарока і пісьменнік Анатоль Сулянаў, а медалямі Францыска Скарыны адзначана дзейнасць работнікаў Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» — вядучы рэдактар Маргарыта Касы-

мава і намеснік дырэктара тэатра-студыі кінаакцёра Ніна Шукан, дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Уладзімір Пракашчоў, рэжысёр-пастаноўшчык канцэртных праграм ТАА «Гольд мьюзік.ру» (Масква) Сяргей Пятроў. Ганаровыя званні «Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь» прысвоены кіраўніку народнага хору Марочскага сельскага Дома культуры Клецкага раёна Яўгеніі Піліпені, «Заслужаны работнік адукацыі Рэспублікі Беларусь» — прафесару кафедры гісторыі французскай мовы Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта Дзіне Вадзюшынай і рэктару Рэспубліканскага інстытута прафесійнай адукацыі Аркадзю Шкляру.

Ул. інф.

У падарунак музею

Нядаўна шклоўскаму гісторыка-краязнаўчаму музею была перададзена калекцыя партрэтаў вядомых людзей навукі і культуры. Гэта падарунак Шклову пенсіянера з Мінска, мастака Анатоля Наліваева (яго бацькі з гэтых мясцін, з вёскі Рыжкавічы).

Як расказала старшы навуковы супрацоўнік музея Ірына Гапеева, у час Вялікай Айчыннай вайны А.Наліваеў быў у Рыжкавічах і патрапіў у габрэйскае гета. За 10 хвілін да расстрэлу габрэйў яго дзед, святар Спаса-Праабражэнскай царквы Піліп Налівай, вывеў Толю разам з маці з гета...

Супрацоўнікі ўстановаў культуры шчыра ўдзячныя А. Наліваеву за адметную калекцыю.

Леанід АНЦІПЕНКА

Конкурс набыву папулярнасць

(Працяг. Пачатак на стар. 1)

Галоўны рэдактар «ЛіМа» Анатоль Казлоў распавёў пра тое, што пасля заканчэння ўніверсітэта яго першым працоўным месцам была мясцовая раённая газета «Авангард» і яму ўдвая прыемна, што пераможцам у конкурсе стала менавіта Буда-Кашалёўская ЦБС. Анатоль Сяргеевіч узгадаў, што з тыднёвікам «Літаратура і мастацтва» цесна супрацоўнічалі, былі яго дарадцамі і памочнікамі такія славутыя творцы, як Янка Купала, Якуб Колас. На старонках газеты са сваімі творами выступалі літаральна ўсе айчынныя пісьменнікі. За гады свайго існавання «ЛіМ» выправіў у літаратуру шмат каго з пісьменнікаў, даўно прызнаных майстроў слова не толькі ў нашай краіне, але і далёка за яе межамі. А. Казлоў падрабязна расказаў пра аддзельны рэдакцыйны газетны, публікацыйны і рубрычны выданні і запрасіў калектыву бібліятэкі да больш цеснага супрацоўніцтва.

Анатоль Ээкаў, загадчык аддзела прозы часопіса «Польмя», у сваю чаргу азнаёміў прысутных з творами і рубрыкамі, якія складалі выданне, у якім ён працуе, працягваючы свае вершы, прысвечаныя малой радзіме, — Буда-Кашалёўшчыне. Як заўсёды, не абышлося і без так

званай «гумарыстычнай» часткі выступлення: А. Ээкаў зачытаў уласныя адмысловыя пароды на вершы беларускіх аўтараў.

Намеснік старшыні Буда-Кашалёўскага райвыканкама Яўген Міткевіч паведаміў гасцям, што сёлета раённы цэнтр святкуе 135-годдзе з дня заснавання і мяркуецца выдаць, магчыма, з дапамогай РВУ «Літаратура і Мастацтва», зборнік літаратурных твораў аўтараў Буда-Кашалёўшчыны. Да слоў Яўгена Генадзевіча далучылася дырэктар Буда-Кашалёўскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Ірына Ахрэменка (дарэчы, яна ўзначальвае мясцовую літаратурную гасцёўню «Натхненне»).

Ірына Мікалаеўна падзякавала за пудоўны падарунак і выказала надзею, што гэта не апошняя перамога іх установы ў конкурсе «Сусвет слова: ад газеты да энцыклапедыі» сярод цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм Беларусі на лепшую арганізацыю падпіскі на газету творчай інтэлігенцы.

Віктар КАВАЛЁЎ

На здымках: супрацоўнікі бібліятэкі разам з намеснікам старшыні Буда-Кашалёўскага райвыканкама Яўгенам Міткевічам знаёмяцца з падараванымі выданнямі; А. Ээкаў падчас выступлення.

Фота аўтара

Пісьменнікі ў барацьбе за мір

Гісторыя мае шмат прыкладаў, як Слова дапамагала ў самыя складаныя часы: ратавала ад няшчасцяў, спыняла бойкі, несла ісціну. Напэўна, таму Слова напісанае і Слова прамоўленае майстрамі краснага (прыгожага) пісьменства надзвычай цанілася чалавецтвам ва ўсе часы. Як найвялікшую каштоўнасць, што ўвабрала ў сябе вопыт ды мудрасць продкаў, шануюць яго і сёння.

«Пісьменнікі ў барацьбе за мір» — такую выставу рыхтуе зараз старшыня Беларускага фонду міру пісьменнік Марат Ягораў. У свой час, бласлаўляючы яго на дзейнасць у фондзе, І. Мележ ды І.Шамякін, прымаючы да ўвагі майстэрства М. Ягорава як прамоўцы, зазначылі: «такі чалавек ў барацьбе за мір нам патрэбен». У якасці экспанатаў выставы — сведкаў місіянерскай дзейнасці літаратараў Марат Фёдаравіч адабраў лепшыя фота са свайго бага-

тага архіва. У ім — фотаслова сучасных майстроў аб'ектыва ды здымкі з мінулага, з савецкіх часоў, калі Сусветны пасол міру працаваў яшчэ ў беларускім бюро прапаганды тагачаснага пісьменніцкага саюза. Плануецца, што з унікальнымі фота змогуць азнаёміцца наведвальнікі Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, што знаходзіцца ў адным з найпрыгажэйшых куткоў Мінска — Траецкім прадмесці.

Прадстаўнікі Беларускага фонду міру нядаўна вярнуліся з Кіева, дзе праходзіла пасяджэнне антыфашысцкага камітэта «Захаваем мір у Еўропе». На ім прысутнічаў Генеральны сакратар Сусветнага савета міру грэк Атанасіс Пафіліс — дэпутат Еўрапарламенту. Ён запрасіў М.Ягорава прадставіць Беларусь на Сусветным кангрэсе міралюбівых сіл у Венесуэле, які мае адбыцца сёлета.

Ірына ТУЛУПАВА

Літаратурная сустрэча ў тэхналагічным

Днямі ў Беларускім дзяржаўным тэхналагічным ўніверсітэце адбылася цікавая паэтычная вечарына. Перад выкладчыкамі, супрацоўнікамі і студэнтамі БДТУ выступілі вядомыя беларускія паэты і пісьменнікі. У прыватнасці, сваю творчасць на суд чытачоў прадставілі члены Саюза пісьменнікаў Беларусі: Анатоль Аўруцін, Міхаіл Пазнякоў, Наталія Касцючэнка, Валянціна Паліканіна. Выступоўцы чыталі творы пра каханне і вясну, сяброўства і маладосць, закраналі тэму беларускай вёскі, гонару за сваю Бацькаўшчыну.

Актавая зала тэхналагічнага ўніверсітэта не змясціла ўсіх жадаючых паслухаць пісьменнікаў. Дыялог аўтараў са сваімі чытачамі працягваўся больш як дзве гадзіны. Шматлікія пытанні студэнтаў да паэтаў і пісьменнікаў прадэманстравалі цікавасць моладзі да сучаснай беларускай літаратуры. Нездарма Валянціна Паліканіна параўнала гэтую літаратурную сустрэчу ў тэхналагічным ўніверсітэце з вядомымі ў 60-я гады мінулага стагоддзя паэтычнымі вечарынамі ў політэхнічным.

Пасля заканчэння мерапрыемства яшчэ працяглы час студэнты і выкладчыкі падпісвалі кнігі ў аўтараў, дарылі кветкі і дзякавалі за выступленне. Пісьменнікі паабяцалі прыйсці ў тэхналагічны ўніверсітэт яшчэ раз са сваімі новымі творами.

Вольга КОВАЛЬ, выкладчык БДТУ

Не пражыць без надзеі і веры

"Пакідаюць нашчадкам у спадчыну, знаю, / "Волгі", дачы і / тысячы ў казах ашчадных... / Я ж нічога такога не пакідаю, — / Не судзіце ж мяне вы няшчадна".
Прачытаў гэты радкі Алеся Бачылы ўжо ў Мінску, калі вярнуўся са свята з нагоды 90-годдзя з дня нараджэння паэта, якое ладзілася ў Мар'інай Горцы. Пухавіцкая вёска Лешніца — радзіма паэта.

У Мар'інай Горцы я пазнаёміўся з сынамі, унукамі і праўнукамі паэта — людзьмі, як падалося, сімпатычнымі і самадастатковымі. Уразілі спакой і цеплыню, якую яны прывезлі са сталіцы (малодшы сын Алеся Бачылы — Мікалай Аляксандравіч жыве ў Маскве). Так складалася, што і сыны і ўнукі — не лірыкі, а фізікі. У кожнага з іх за плячыма — адукацыя і прафесійны вопыт. Уразіла, што ў нашчадкаў Алеся Бачылы — добрыя, сімпатычныя стасункі з радзімай бацькі і дзеда... Найперш — з Пухавіцкім раённым краязнаўчым музеем, з руплівым яго гаспадаром, вядомым краязнаўцам Аляксандрам Аляксандравічам Прановічам.

Некалькі гадоў таму сыны паэта перадалі ў музей бацькаву бібліятэку, сямейны архіў, рукапісы, бацькавыя дакументы. Відаць, тут трэба патлумачыць перадгісторыю... Ужо даўно ў раённым цэнтры ёсць вуліца Алеся Бачылы. Зазер'еўская сельская бібліятэка таксама носіць імя паэта. Раённы краязнаўчы музей складаецца з сядзібнага будынка ў вёсцы Блонь, выставачнай залы ў Мар'інай Горцы і яшчэ трох філіялаў — у трэцяй гарадской школе, у Блужы і Гарэлыцы. Дык вось, у Блоні асобная зала расказвае пра літаратурную гісторыю краю.

На Пухавіччыне нарадзіліся Аляксандр Ельскі, Міхась Чарот, Мікола Каспяровіч, Макар Па-

сладовіч, Анатоль Вольны, Сымон Хурсік, Аркадзь Моркаўка, Уладзімір Ляпёшкін, Пятро Рунец, Геннадзь Кляўко, Таіса Бондар, Валянцін Мыслівец, Алякс Цвях, Алякс Макарэвіч, Анатоль Дзерах, Іван Падбярэжскі... У Мар'інай Горцы жывуць і працуюць сябры Саюза пісьменнікаў Беларусі — Вольга Савасцюк, Браніслаў Зубкоўскі, Мікалай Гурын.

Сёлета ў выставачнай зале ў Мар'інай Горцы адчынілі асобны літаратурна-мемарыяльны пакой А. Бачылы. У невялічкім па плошчы памяшканні ўмясцілася перададзеная сынамі бібліятэка творцы, калекцыя фотаздымкаў, асабістыя рэчы Алеся Мікалаевіча. Адкрыццё пакоя папярэднічала літаратурнаму свята "Падарожжа па сцежках жыцця", якое ў памяшканні раённага палаца культуры сабрала вялікую аўдыторыю. Вітала гасцей і ўдзельніцаў свята намеснік старшыні Пухавіцкага райвыканкама Таццяна Уладзіміраўна Ішучынава. Асабліваю ўвагу звярнула яна на адданасць паэта Пухавіччыне. Мо таму так шануюць пісьменніка-земляка ў роднай старонцы.

— Бацька, колькі мы яго помнім, быў увесь у літаратуры, у мастацкай творчасці, — распавёў на свяце Барыс Аляксандравіч Бачыла. — У мяне перад вачыма яго згорбленая спіна за пісьмовым сталом. Наў-

мысна бацька нас не выхоўваў. Гэты клопат ляжаў на плячах мамы. Але тая атмосфера, якая была вакол бацькі, і выхоўвала, і спрыяла развіццю, настрайвала на творчасць.

Успамінамі падзяліўся і Мікалай Аляксандравіч Бачыла. Узгадваў ён і летаванні ў Доме творчасці "Каралішчавічы", гаварыў пра тое, якой дружнай пісьменніцкай сяброўнай выглядалі стасункі калег па літаратурным цэху.

Свята было напоўнена і песнямі на словы Алеся Бачылы. "Радзё-гімн" многіх дзесяцігоддзяў "Радзіма, мая дарагая", музыку да якога напісаў кампазітар Уладзімір Алоўнікаў, гучаў у выкананні вакальнага гурта раённага цэнтры культуры. А песню "Я сэрцам з табою" праспяваў квартэт настаўнікаў Мар'інагорскай дзіцячай школы мастацтваў. Гучалі і вершы... Алена Радкевіч прачытала ўспаміны жонкі паэта — Яўгеніі Яфімаўны Бачыла.

Вітаў удзельнікаў свята і паэт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, галоўны рэдактар часопіса "Польмя" Мікола Мятліцкі. Запрашэнне вядомага літаратара было невыпадковым. Доўгі час Алеся Бачыла працаваў у часопісе "Польмя": з 1957 па 1972 гады — адказным сакратаром. Якраз на гэты час і прыйшоў самы росквіт яго паэтычнага таленту. Мікола Мятліцкі расказаў пра ўражанні, якія ён пранёс праз многія гады з творчага семінара маладых літаратараў, дзе адкрыў многія ісціны, выказаныя старэйшым пісьменнікам.

Завяршылася літаратурна-музычная імпрэза запрашэннем на сцэну школьнікаў з Мар'інай Горкі і ўсяго раёна. Дырэктар музея Аляксандр Прановіч і родзічы паэта ўручылі кнігі ў падарунак лепшым знаўцам творчасці Алеся Бачылы. Правядзенню свята папярэднічала адмысловая віктарына, у якой на працягу некалькіх тыдняў удзельнічалі ўсе школы Пухавіччыны. І гледзячы, як выходзілі з залы вучні, падумалася і пра тое, што, мажліва, хтосьці з іх піша ці яшчэ пачне пісаць вершы. Прыемна было нязмушана перамаўляцца з паэтавымі сынамі і ўнукамі... Відаць па ўсім, што сказанае ў вершы "Пра спадчыну" яны вычуваюць сваімі гарачымі сэрцамі: "...Бо спадчына гэтая не прадаецца, / А, як найкаштоўнасьць, перадаецца / Пакаленнямі для пакаленняў. / Беражыце ж яе! / І пад колы машын / Не штурхайце, не цісніце дачамі. / Хай яна застаецца не як успамін, / А як ваша багацце, / Што мной не растрачана". Пісаў Алеся Бачыла сумленна і пра сумленнасць, якую лічыў "спадчынай самай багатай"...

Кастусь ЛАДУЦЬКА

На здымку: разам з сынамі паэта Барысам — унучка і праўнучка Алеся Бачылы.

Фота Таццяны Александровіч.

Чаму адбываецца так, што ў адным і тым жа будынку нехта бачыць прымітыўную канструкцыю з цаглін, а нехта пабудову са сваёй гісторыяй і, нават, душой? Магчыма, адказ на гэтае пытанне дасць выстава фотаздымкаў "Метафізічныя гарады" Данаты Піццы, што адчынілася ў галерэі "Ракурс" Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Філасофія архітэктуры

Архітэктура Беларусі і Італіі на пэўных этапах свайго развіцця мела шмат агульных рысаў. Тэндэнцыі антычнага Рыма, эпохі Адраджэння ўплывалі на сусветную свядомасць, у тым ліку і на беларускіх архітэктараў. Эпоха барока зрабіла вядомымі ў Беларусі імёны італьянскіх архітэктараў Бернардоні і Пантоні. XX стагоддзе для абедзвюх краін стала перыядам архітэктуры зручных будынкаў ды камунальных цэнтраў.

Менавіта гэты складаны этап узялася адлюстраваць у сваіх працах фотамастачка і гісторык з Рыма Даната Піццы. Каб стварыць цэласную кампазіцыю, ёй спатрэбілася 10 гадоў. Аўтарка прапаноўвае нам з дапамогай фотавіяў здзейсніць своеасаблівае падарожжа па "новых гарадах", што ўзніклі ў Італіі і яе калоніях у 1930-х гадах (Лівія, Эфіопія, Эрытрэя, выспы Даджканэс). Гэтыя гарады ўяўляюць сабой неадследаваны комплекс помнікаў, на які толькі нядаўна звярнулі ўвагу гісторыкі архітэктуры. Сельскагаспадарчыя пасяленні ў Пуліі і Сіцыліі, шахцёрскія гарады ў Сардзініі ды Істрыі, прамысло-

рыгорый, зямель буйных фальваркаў, каланіяльных уладанняў і шырокіх эканамічных праграм у сферах сельскай гаспадаркі. Новыя гарады і пасёлкі, пабудаваныя на дзяржаўныя грошы, сталі выяўленнем прынцыпаў архітэктуры рацыяналізму, папулярных на той час для Еўропы.

Фотаздымкі Данаты Піццы спалучылі ў сабе адначасова вобразы рэальнай гісторыі і складаную утопію, якая супярэчыць спрощчанасці архітэктуры.

Выстава "Метафізічныя гарады" гэтак жа, як і сама фотамастачка, багата падарожнічала па свеце. Мілан, Берлін, Р'ю-дэ-Жанейра, Японія... Цяпер экспазіцыя завітала ў Беларусь. Ідэя пазнаёміць з працамі Данаты Піццы беларускую аўдыторыю была рэалізаваная Нацыянальнай бібліятэкай і пасольствам Італіі ў Беларусі за вельмі кароткі тэрмін — усяго два месяцы. Да гэтага ў бібліятэцы ўжо неаднаразова праводзіліся выставы і дні, прысвечаныя італьянскай культуры. Фонд устаноў захоўвае разнастайныя дакументы, звязаныя з Італіяй, якія запатрабаваны як прафесіяналамі, так і проста цікаўнымі.

выя цэнтры, такія як Тарвікоза ў Фрыулі... У экспазіцыі яны ўпершыню аб'ядналіся з каланіяльнымі гарадамі. Апошнія былі спраектаваны адначасова з італьянскімі цэнтрамі, але потым апынуліся ў забыцці. Тым не меней, да гэтага часу такія гарады складаюць істотную і пакуль недастаткова ацэненую частку скарбніцы італьянскай архітэктуры.

Фотапраект Данаты Піццы імкнецца прыцягнуць увагу аўдыторыі да вельмі важнага і закрытага звонку перыяду, які стаўся пераходам да сучаснай італьянскай архітэктуры. Гэта быў час маштабных грамадскіх прац па асваенні закінутых тэ-

У дзень адкрыцця экспазіцыі да гэтай літаратуры далучылася новая пасольства Італіі падаравала Нацыянальнай бібліятэцы кнігі пра розныя сферы культурнага жыцця сваёй краіны.

Экспазіцыя "Метафізічныя гарады" экспануецца ў галерэі "Ракурс" да пачатку красавіка. Ужо ў дзень адкрыцця яна выклікала значную цікаўнасць у шырокай аўдыторыі: архітэктараў, мастацтвазнаўцаў, гісторыкаў, аматараў і прафесіяналаў фотаздымка. Следам за мінскай грамадскасцю пазнаёміцца з шэдэўрамі Данаты Піццы змогуць жыхары Брэста.

Ганна СЕМЯНОВІЧ

На сцэне — паўстагоддзя

Уменне спалучаць досвед узросту і дзіцячую энергію — асноўная адметнасць ансамбля танца Рэспубліканскага Палаца культуры прафсаюзаў "Равеснік". Сёлета заслужанаму аматарскаму калектыву споўнілася 50 гадоў. Адзначыць творчыя набыткі ансамбля юбілейным днём сабраліся прадстаўнікі гарадской улады, прыхільнікі танцавальнага мастацтва і замежныя госці.

Пяць дзесяткаў гадоў таму "Равеснікам" называўся звычайны п'янерскі гурток, заснаваны танцоўшчыцай Вялікага тэатра СССР народнай артысткай Беларусі Марынай Бяльзакінай. У гурток прымаі ўсіх, хто меў жаданне танцаваць, без папярэдняга прагляду і якіх-небудзь абмежаванняў. Адначасова ў "Равесніку" магло займацца паўтысячы дзяцей.

За час існавання ансамбля мастацтва танца ў ім спазналі больш як 7000 хлопчыкаў і дзяўчынак. Узорна-паказальны народны ансамбль танца "Равеснік" мае шмат узнагарод. Сярод іх — спецыяльная прэмія Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзесятам культуры і мастацтва за выдатную працу па эстэтычным выхаванні дзяцей і моладзі, актыўную канцэртную і фестывальную дзейнасць. На працягу многіх гадоў падтрымку і дапамогу калектыву аказвае Федэрацыя прафсаюзаў Беларусі.

Сёння калектыв пад кіраўніцтвам Таццяны Семчанкі аб'ядноўвае амаль 500 удзельнікаў ва ўзросце ад 4 да 18 гадоў. "Равеснік" ужо шмат гадоў з'яўляецца візітнай карт-

кай Беларусі і жаданым гасцем на мерапрыемствах розных узроўняў, арганізоўвае штогод больш як 40 канцэртаў. Ведуючы беларускіх танцоўраў і за межамі нашай краіны: у Расіі, ЗША, Кітаі, Германіі... Праграма ўражае сваёй разнастайнасцю: у скарбонцы "Равесніка" каля 300 танцаў, і гэтая колькасць працягвае павялічвацца.

Своеасаблівай прэзентацыяй набыткаў мінулых гадоў стаў дабрачынный гастрольны тур па Беларусі "Ад танца да танца, ад сэрца да сэрца", зладзваны ў гонар 50-гадовага юбілею. Ансамбль першы сярод аматарскіх дзіцячых калектываў здзейсніў такі ваяж. Падчас яго адбылося 30 канцэртаў, убачыць нумары самадзейных танцоўраў змалі 14 тысяч гледачоў Рэчыцы, Бабруйска, Ліды, Жодзіна... Трыццаць канцэрт "Равеснік" правёў у сценах роднага Палаца культуры прафсаюзаў незадоўга да юбілейнага вечара.

Падчас святкавання свайго юбілею ансамбль, як заўсёды, выклікаў непаробнае захапленне прыхільнікаў танцавальнага майстэрства спалучэннем традыцый, сучасных элементаў і сапраўдных акрабачных нумароў. Педэгагічны калектыв "Равесніка" быў адзначаны граматамі Міністэрства культуры, Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі, Мінгарвыканкама. Адзначана праца і Таццяны Семчанкі, якая ўжо 10 год рупліцца пра сваіх выхаванцаў. Ды і яны не забываюць пра настаўнікаў і родны ансамбль, нават калі вырастаюць у "дарослыя" медыкаў, перакладчыкаў, журналістаў... "Выпусчнікі" танцавальнага калектыву прыйшлі і на святочны вечар — для таго, каб яшчэ раз выказаць словы падзякі "Равесніку".

Ганна КОТ

Наша «Роднае слова»

Нядаўна ў сярэдняй школе № 48 горада Мінска адбылася прэзентацыя часопіса "Роднае слова" з нагоды 20-годдзя з дня яго заснавання. Спачатку ацэнку дзейнасці часопіса за апошні час далі супрацоўнікі "Роднага слова" на чале з намеснікам галоўнага рэдактара Л. Бохан.

Потым выступілі запрашаныя на прэзентацыю госці. Знакаміты пісьменнік Віктар Карамазуў падзяліўся з прысутнымі сваімі ўспамінамі, асабліва звярнуўшы пры гэтым увагу на літаратурныя сустрэчы са школьнікамі. Шмат цёплых слоў сказаў у адрас "Роднага слова" паэт Міхась Башлакоў. Усіх уразілі і яго вершы, прачытаныя, як заўсёды, пранікнёна, непаўторна. На прэзентацыі часопіса выступіў яшчэ адзін пудоўны майстар п'яра — паэт Мікола Шабовіч. Прагучалі яго лірычныя вершы, а таксама пародыі, якія з захапленнем слухалі ўсе прысутныя. Малады паэт і кампазітар Дзмітрый Пятровіч прадставіў не толькі свае вершы, але і песні на словы Міколы Шабовіча, якія прагучалі ў выкананні таленавітага спевака Анатоля Міхальчэнкава і сталі своеасаблівым падарункам як для "Роднага слова", так і для ўсіх прыхільнікаў гэтага папулярнага выдання.

Дзмітрый РЫМША

«Поэзия — вся! — езда в неизвестное.»
У. Маякоўскі

Едучы ў Брэст, у абласную бібліятэку імя М. Горкага на прэзентацыю паэтычнай кніжкі Ярыны Дашынай "Графіці на сэрцы", я ўвесь час думаў пра тое, як няпроста складаюцца літаратурныя рэпутацыі: аднаму для гэтага хапае аднаго верша (П. Багрым) ці аднаго зборніка (М. Багдановіч), а іншага і з-за трохтомніка не відаць... Сядзячы за шырокай дырэктарскай спінай, што засланыя сырую стужку асфальта, я раз-пораз пазіраў на напружаны выраз твару нашага калегі-шафэра і пачуваў сябе амаль другасным чалавекам, якім кіруюць насуперак яго волі, бьццам машынай, цягам усёй брэст-маскоўскай магістралі... І хоць я быў упэўнены ў гэтым чалавеку, як у самім сабе, але ж пры гэтым не ведаў меры сваёй пэўнасці... З дарогай у мяне заўсёды так, нават з мэтаскіраванай. Усё адносна, разважаў я чужым розумам і супакойваў сябе ўласным узростам, які, як ні пакрыці, бачыўся мне дастатковым як для жыцця, так і для смерці...

прачытаных вершаў. Зала гэта ацаніла і прыняла, ад чаго вусы "бацькі" канчаткова паніклі... Як заўжды, гэта быў не яго дзень, але я чамусьці "на ўсе сто" быў пэўны, што вечар усё адно будзе ягоным...

Выступіўшы следам, вядомая літаратуразнаўца, прафесар Вера Якаўлеўна Ляшук канчаткова і безапеляцыйна "ўкараціла рукі" ўсім астатнім, хто яшчэ спрабаваў "замахвацца" на яе лобіміцу. Пасля яе чараўнічай "замовы" на кніжку Ярыны, адпала ахвота высоўвацца на авансцэну нават у такога вядомага крытычнага "драпежніка", як Сяргей Грышкевіч. А дарма, цікава было б паслухаць арыгінальную і смелую думку ад адваротнага...

На завяршэнне вечарыны выступіў дырэктар рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва", вядомы краязнаўца Алякс Карлюкевіч. Пачаўшы з кампліменту Ярыне Дашынай і адміністрацыі бібліятэкі, найперш яе дырэктару Тамары Паўлаўне Данілюк, далей гаварыў толькі па справе і грунтоўна. Было пра што. Папершае, госці з Мінска ехалі не ўпустую і прывезлі сігнал кніжкі "Літаратурная Берасцейшчына" (аўтары — і ўпамненая В.Я. Ляшук, і Г.М. Снітко). Па-другое, Алякс Мікалаевіч распавёў, што падрыхтаваны да друку зборнік яшчэ трох вядомых паэтаў, ураджэнцаў Берасцейшчыны пад умоўнай назвай "Востраў Айчыны" і шмат іншых кніг, звязаных з гэтым заходнепалескім краем. Не абмінуў ён і прэрэкламаваныя навінкі перыядычных выданняў — цікавыя публікацыі ў часопісах "Польмя", "Маладосць", "Нёман", "Всемирная литература", тыднёвіку "ЛіМ".... Падзякаваў за плённае і паразумелае супрацоўніцтва з РВУ "Літаратура і Мастацтва" берасцейскім уладам, асобным арганізацыям і ўстановам, асабліва абласной бібліятэцы імя М. Горкага.

Далей былі прыватныя пажаданні, пацалункі, прэзенты, тэле- і фотаінтэр'ю, аўтографы, салодкі стол (хоць для Ярыны, між намі, мужчынамі, кажучы, і "горкі" напрошваўся). А што, — першая кніжка ёсць. Збіраецца другая. То пара б ужо маладой і вабнай бібліятэкарцы і сваіх чытачоў расціць... Адным словам, пры развітванні раздымаць абдоймы было цяжка. Асабліва з некаторымі. Да прыкладу, з Алесем Каско менш чым тройчы не развітаешся...

Вярталіся ў Мінск познім цёмным вечарам. Алімпійка бліскуча і акругла высвечвалася пад снапам аўтамабільных фар, хоць ты яйка каці... Бязвусы, але ўжо жанаты, сёлетні выпускнік танкаўскага педуніверсітэта Ціхан Чарнякевіч, мабыць, і думаць не думаў, што з дырэктарам установы і двума пасівелымі паэтамі ён будзе тры гадзіны запар дыскутаваць на тэму нацыянальнага жыцця і смерці ажно да таго часу, пакуль не зразумее, што чым раней ён папросіцца выпусціць яго з гэтай няспынна лятучай машыны, тым больш шанцаў у яго будзе трапіць да жонкі яшчэ да сыходу гэтых сутак...

А ў маё сэрца балюча шчыміліся выразна-помныя графіці Ярыны Дашынай:

Я хацела б памерці
вершамі.

Паміраюць
не толькі бяздарныя,
паміраюць і горшыя,
і лепшыя,
і наогул ненапісаныя.

.....
А я мурыя за мурэўшлага:
так шчаслівіцца
і пшчыціцца.

Я хацела б памерці
вершамі
на якія паэты ўродзіцца.

Я — таксама. І можна сказаць — амаль...

ЛЕГАЛ

На здымках (зверху ўніз): Я. Дашына; у зале падчас прэзентацыі; выступае В.Я. Ляшук.

Новыя выданні

Крупчыцы.
1794 год

Навукова-папулярнае выданне пад такою назваю ўбачыла свет на пачатку 2008 года ў Брэсцкай друкарні. Яно належыць пярэ гісторыка, краязнаўцы і пісьменніка, члена

Саюза пісьменнікаў Беларусі Анатоля Бензерака з Жабінкі.

Кніга прысвечана аднаму з найбольш драматычных момантаў беларускай гісторыі. На падставе шматлікіх крыніц паказаны падзеі лета і восені 1794 года, што разгорталіся на землях Берасцейшчыны. Тут вырашаўся лёс не толькі напцяянальна-вызваленчага чыну, узначленага Тадэвушам Касцюшкам, не толькі Беларусі ды Польшчы, але і ўсёй Еўропы. У цэнтры ж расповеда — знакамітая Крупчыцкая бітва, якая адбылася 17 верасня 1794 года на землях сучаснага Жабінкаўскага раёна паміж паўстанцкім корпусам генерала Караля Серакоўскага і расійскімі палкамі генерал-аншэфа Аляксандра Суворова.

Апошні раздзел кнігі распавядае пра гістарычныя помнікі, якія паўсталі ў вёсцы Чыжэўшчына (колішняя Крупчыцы) у напамін пра падзеі, што адбыліся тут больш як 210 год таму. Завяршаецца кніга спісам афіцэраў — удзельнікаў згаданых падзей; тут пададзены і колькасны стан паўстанцкіх аддзелаў, спісы архіўных дакументаў, што ўтрымліваюць звесткі пра баявыя дзеянні ў жніўні — верасні 1794 года.

Навуковым рэдактарам выдання выступіў кандыдат гістарычных навук з Масквы Г. Прыбытка, рэцэнзентамі — кандыдаты гістарычных навук Л. Несіярчук (Брэст) і С. Данскіх (Гродна). А рэкамендавана яна да выдання кафедры метадыкі выкладання беларускай літаратуры і краязнаўства Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта (загадчык — кандыдат філалагічных навук, дацэнт У. Сенькавец) і аддзела культуры Жабінкаўскага райвыканкама (начальнік В. Чапляевіч).

Антаніна КІТ

Культура і армія

Напярэдадні Дня абаронцаў Айчыны і Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, аkurat да 90-годдзя гістарычнай даты выйшаў у свет першы нумар літаратурна-мастацкага дадатку да часопіса "Армія і культура" Міністэрства абароны РБ "Армія і культура". Як заўважыў ва ўступным слове міністр абароны РБ генерал-палкоўнік Л. Мальцаў: "Літаратурна-мастацкі дадатак "Армія і культура" — гэта, перш за ўсё, калектыўная праца ваенна-мастацкай студыі пісьменнікаў. Адначасна на старонках новага выдання знойдуць месца творы ўсіх, хто сёння сваёй творчасцю ўмацоўвае незалежнасць, моц і росквіт нашай Радзімы".

У рэдакцыйную калегію новага выдання ўваходзяць пісьменнікі Я. Каршук, У. Карызна, А. Карлюкевіч, М. Пазнякоў, А. Сулянаў. Часопіс двухмоўны, творы ў ім друкуюцца як на беларускай так і на рускай мовах. З літаратурнымі творамі выступае блізу трыццаці чалавек. Густа і ёмка. Сярод найбольш адметных імён Мікола Мятліцкі, Змітрок Марозаў, Генадзь Пашкоў, Міхась Пазнякоў, Навум Гальпяровіч, Ганад Чарказян, Яўген Каршук, Мікалай Шашкоў, Рыгор Сакалоўскі, Аляксандр Сакалоў, Анатоль Сулянаў і іншыя.

Л. ГАЛУБОВІЧ

Шлях у два канцы

Памежны Брэст сустрэў нас распагоджана і ясна. У актавай зале, аздобленай стэндамі з выкладкамі шматлікіх выданняў берасцейскіх літаратараў, шчыльным колам сабраліся прыхільнікі таленту паэткі. Адкрыла імпрэзу цёплым прывітальным словам намесніца дырэктара бібліятэкі па навуковай рабоце Ала Міхайлаўна Мяснянкіна... Вёў рэй вядомы паэт і тэлежурналіст Мікола Пракаповіч, які ў сваім уступным слове распавёў пра больш чым дзесяцігадовы паэтычны шлях Ярыны Дашынай. Як вядома, яна ярка заявіла пра сябе яшчэ ў чатырнаццацігадовым узросце і напершапачатку пісала вершы па-руску. Аднак пераход, а лепш сказаць, вяртанне да роднай мовы найлепшым чынам адбылася на яе далейшай творчасці. Даволі доўгі час паэтка не магла "паставіць голас", кажучы літаратурна, настойліва шукала свой уласны паэтычны стыль. Між тым скончыла філалагічны факультэт універсітэта, працавала настаўніцай беларускай мовы і літаратуры пачатковых класаў у вясковай школе. Пасля ў тым жа ўніверсітэце атрымала дыплом практычнага псіхолога. І вось ужо некалькі гадоў працуе ў аддзеле краязнаўчай літаратуры і бібліяграфіі абласной бібліятэкі. Агульнымі намаганнямі — адміністрацыі бібліятэкі і рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва" — нарэшце з'явілася ў свет і гэтая яе — першая — паэтычная кніжка. Трэба сказаць, што М. Пракаповіч, хоць і не скупіўся на пахвалу сваёй былой выхаванкі літаб'яднання "Спадчына", але пры ўсім тым яго шчырасць і сур'ёзнасць не спараджала сумненняў. Нязмуснасць зададзенай вядучым гаворкі, яе даверлівы тон выклікалі адэкватную рэакцыю аўдыторыі. А тут былі выкладчыкі ўніверсітэта, студэнты, літаратары госці з Мінска і проста шматлікія прыхільнікі таленту Ярыны Дашынай. І хоць усе яны не хавалі захопленасці творчасцю сваёй зямлячкі, аднак стала і добразычлівай крытыкі. Агулам берасцейцы заўжды здзіўляюць сваёй унутранай і духоўнай культурай, інтэлігентнасцю і зямляцкім адзінствам. Бо вось жа, толькі зачытаў вядучы даслана прывітальны ліст вядомай паэткі з Белаазёрска Ніны Мацяш, як тут жа пранікнёна і хораша выступіў Анатоль Крэйдзіч. І, паверце, ніхто гэтаму абсалютна не здзіўіўся. Цёплых воплескаў хапіла абодвым кіраўнікам абласных аддзяленняў Саюза пісьменнікаў.

Імпрэза працягвалася, то прытрымліваючыся строгага плана вядучага, то вывальваючыся з каляіны на метафарычныя ўзбочыны. Вабныя студэнткі дэкламавалі лепшыя вершы сваёй зямлячкі, за што ад гасцей з Мінска атрымлівалі ў падарунак зборнікі вершаў паэта Васіля Гадулькі. (Дарэчы, едучы сюды, мы затармазілі ля былой хаты паэта ў Федзюкавічах, што наводдаль Жабінкі. Цяпер там "бістро". Таму адразу звярнулі на супрацьлеглыя могілкі, каб пакланіцца яго праху. Аднак не паспелі мы прыпыніцца і сцішана засамоціцца, як, раптам, з-за магільнага помніка выскачыў шэры сабак! Без брэху і рыку, але ўпарта і настойліва ён пайшоў у наступ на нечаканых прыхаднях). Мы змушаны былі адступіць... Спі спакойна, Васіль. Цяпер цябе ўжо ёсць каму помніць і... нават ахоўваць...)

Па-сяброўску віншавалі Ярыну, аздобіўшы вечарыну сваімі вершамі мясцовыя паэты Святлана Варонік, Сяргей Сталарчук і Аляксандра Верамчук.

Ды, мабыць, найбольш цёпла і мажорна прамаўлялі менавіта сталічныя літаратары, як гэта і належыць гасцям. Паэт Юры Сапажкоў і літаратар Леанід Галубовіч адзначылі неардынарныя пошукі і найбольш вартыя ўдачы паэткі. Малады таленавіты крытык Ціхан Чарнякевіч быў дастаткова аб'ектыўны і ў даволі сур'эзнай ла-

канічнай форме прааналізаваў набыткі паэзіі Я. Дашынай. Не менш аргументавана выступіў берасцейскі паэт і старэйшы таварыш віноўніцы ўрачыстасці Алякс Паплаўскі. Як ні дзіўна, але найбольш "жорстка" абышоўся з "выхаванкай" вядомы паэт Алякс Каско. Як кажучы, "бацька хоць і біў шкадуючы", аднак час ад часу ад яго гарачых слоў зала холадна пацэпвалася і ледзь не кідалася на абарону маладой паэткі. І толькі няўлоўны хітравата-ўсмешлівы запдабны позірк самой Ярыны выдаваў і яе "самакрытычны мазахізм", і "бясплодны садызм" былога старэйшыны абласной пісьменніцкай філіі. Відаць, хоць заднім чыслом, а ўсё ж хацелася Алесю Канстанцінавічу напамніць некаторым літаратурным неслухам (асабліва авангарднага кірунку), хто ў хаце гаспадар... Праўда, бліжэй да фіналу свайго выступлення, узважыўшы ўсе "за" і "супраць", ён усё ж змушаны быў "закапаць тапор войны" і "распаціць трубку міру"... Бо выйшаўшы следам вальжынар-артыстычны паэт Сяргей Прылуцкі, забыўшыся і на "гнеў бацькі", і нават на самую Ярыну Дашыну, выдаў уласны бенефіс з трох ярка і эфектна

Сказаць, што на Беларусі не было турызму раней альбо яго не існуе цяпер — будзе няпраўдаю. Толькі ў савецкія часы турыстычныя магчымасці краіны выкарыстоўваліся, звычайна, для ўнутранай патрэбы, а таксама для наведвальнікаў з братніх рэспублік. Гаварыць пра эканамічныя паказчыкі таго турызму таксама не выпадае. Яшчэ нельга параўноўваць і наш сённяшні турызм з такім развітым, як у Егіпце, Тайландзе альбо ў Фінляндыі.

мінуўшынаю, і многа, але ж гэта ў Мінскай, сталічнай, вобласці, а што ў астатніх? Мне вядома, што ў Беларусі існуе толькі адна пяцізоркавая гасцініца, іншых зорак на нашым турыстычным небасхіле ніхто не назіраў. Затое даводзілася начаваць у гасцініцах Гарадка, Рэчыцы, Дзятлава, некалі з Ляхавіч мяне накіроўвалі начаваць у Баранавічы, таму што іхнюю рамантавалі, і гэтак далей. У многіх такіх "прытулках" службальніцы сарамліва паказвалі прыбіральню ў канцы калідора. Які турыст туды паедзе?!

Для турыста, які ўклаў у сваю паездку немалыя грошы, ягонае падарожжа ёсць адпачынкам і забаўляльным мерапрыемствам. Акрамя гасцініцы, яму патрэбны яшчэ і бары, рэстараны, басейны, кегельбаны, тэнісныя корты, патрэбны аўтастаянкі з аховаю, рамонтныя майстэрні, служба неадкладнай дапамогі, якая можа прыляцець у любую хвіліну, і шмат чаго яшчэ. Ці ёсць у нас усё гэта?

Апошні старажытнаегіпецкі храм быў зачынены ў 1360 годзе, разам з ім памёр і апошні манах-жрэц, які нешта ведаў пра фараонаў і ўмеў чытаць іхнія іерогліфы. З тае пары ажно да сярэдзіны XIX стагоддзя свет забыўся на гэтую вялікую цывілізацыю. На пачатку XX стагоддзя ёю цікавіліся хіба што спецыялісты-навукоўцы. А сёння толькі самы апошні захвонда ды нечук ведае такіх назваў, як Луксор, Гіза, не чуў імён Хефрэна ды Неферціці. І ўсё гэта адбываецца дзякуючы турыстам, якія сотнямі тысяч наведваюць Егіпет, а потым разносяць славу пра гэтую чароўную краіну і пра яе старажытныя багаціцці па ўсім зямным шары.

Беларусы — народ кемлівы. Мы здольныя стварыць суперкамп'ютэры, спадарожнікі, здольныя пабудаваць сваю атамную электрастанцыю... Прыйдзе час, і мы зразуме-ем, што ўязны турызм ёсць не толькі невычарпальная крыніца грашовых сродкаў для дзяржаўнай казны. Турызм — гэта чарговая прыступка на шляху ў цывілізацыю. Дзякуючы такой галіне абслугоўвання, з'явіцца дадаткова тысячы новых рабочых месцаў, і большасць з іх змогуць заняць высокакваліфікаваныя спецыялісты — перакладчыкі, механікі, будаўнікі, гісторыкі ды г.д.

У Беларусі маецца вялікая колькасць палацаў, замкаў, касцёлаў і цэркваў, а таксама паркаў, якім неабходна аднаўленне і рэгенерацыя.

Аснова беларускага турызму можа служыць толькі наша правінцыя. Замежны турыст, бясспрэчна, не міне нашых вялікіх гарадоў, але што ён у іх убачыць? І Гродна, і Віцебск, і Магілёў, што ўжо казаць пра Мінск, — гэта пачынаюцца копіі ўсясветных касмаполісаў. А вось такіх пярлін, як Мураванка, Сынковічы, Камаі ды Ішкадзье нідзе ў свеце больш няма!

Нагадаю яшчэ, што ў Афрыцы шырока распаўсюджаны этнічныя вёскі, дзе жыхары вырабляюць сувеніры, маскі, гоняць сваю пальмавую гарэлку, спяваюць і танчаць. А ў нас ёсць свае Дудуткі, трэба толькі павялічыць колькасць такіх турыстычна-камерцыйных прадпрыемстваў, распаўсюдзіць гэты вопыт па ўсёй краіне.

Каб пераўтварыць Беларусь у квітнеючы сад, патрэбна дзяржаўная воля, намаганні беларускага народа і пэўная колькасць інвестыцый. Ды яшчэ патрэбна хуткасць, бо калі мы будзем ладзіць наш турызм з такім імпэтам, як абдуоўваем Мірскі замак, то каб нам не страціць час...

Асаблівасці нацыянальнага турызму

Але разуменне таго, што гэта вельмі выгадная галіна эканомікі, ужо даўно ёсць. І няпраўда, што ў нас нічога такога няма, чым можна было б прывабіць багаценькага падарожніка з-за мяжы. У нас ёсць Белавежская пушча з яе звырамі, ёсць Браслаўскія азёры, нават самыя вялікія ў Еўропе балоты: не ўсе паспелі асушыць. Засталося сёе-тое і для так званага экалагічнага турызму.

Што з турызму можна ўзбагаціць дзяржаву — ведаюць адказныя нашы начальнікі. І даўно ўжо сваё негатыўна-скептычнае стаўленне змянілі на лагоднае "няхай сабе едуць"...

Але адразу ж узнікае пытанне — а дзе яны будуць спаць? А што яны будуць есці? А што ім яшчэ паказаць акрамя Ня-свіжскага ды Мірскага замкаў, якія цалкам і не дабудаваныя? Вось у Расіі ёсць "Залатое калцо"! І ў нас таксама распрацавалі праграму і таксама назвалі яе "Залатое калцо". У праграму ўключылі некалькі гарадоў, у тым ліку Гродна, Слонім, Навагрудак і сярод іншых — Бабруйск. Мусіць, складальнікі маршрутаў успомнілі раман Ільфа і Пятрова, у якім героі Беңдэр ды Панікоўскі салодка ўздыхалі пры гучанні гэтай назвы. Такі турызм для некаторых аматараў сівай даўніны таксама ёсць. Ён называецца "настальгічны турызм".

Да гэтага можна яшчэ дадаць, што і спроба наладзіць "Залатое калцо" ў нас таксама ўжо мелася. Дзесьць гадоў таму, у 1997 — 98 гг., ва ўрад быў пададзены праект стварэння акцыянернага таварыства — свабоднай эканамічнай зоны пад менавіта такою назваю. Устаноўчычыкі прапаноўвалі перадаць ім усе (!) гістарычныя помнікі на Беларусі, у тым ліку і Нясвіжскі, і Мірскі, і Гальшанскі, і стары Гродзенскі замкі і аб'екты іх вельмі хутка адрэстаўрыраваць, пераўтварыць у ялечнай прыгажосці цацкі. Паколькі, на іх думку, калцо (залатое альбо сярэбраное — усё адно) — гэта нешта круглае, нешта накіштат кола, яны і маршрут зрабілі кругавым, ён мусіў праходзіць амаль па ўсіх межах Беларусі.

На шчасце, беларускі народ асцярожны і кансерватыўны, праект старанна разглядаўся ва ўрадавых інстанцыях, на канчатковых рашэннях ста-яў нават подпіс тагачаснага прэм'ера Генадзя Навіцкага, і пасля экспертных ацэнак быў

адвергнуты. Галоўнаю прычы-наю адмовы была эканамічная неабгрунтаванасць праекта. За якія сродкі ўсё гэта будзе рэстаўравацца? У адным з разглядаў намеснік міністра эканомікі А. Нічкасаў выка-заў думку, што вельмі вялікая рызыка — аддаваць такія на-цыянальныя каштоўнасці ў не-вядома чые рукі. У іншы раз эксперты зазначылі, што ту-рыстычны маршрут у выглядзе "залатога кола" пракладзены па такіх занябаных кутках, што аж сорамна. А гэта можа непрэзентабельна прадставіць нашу краіну.

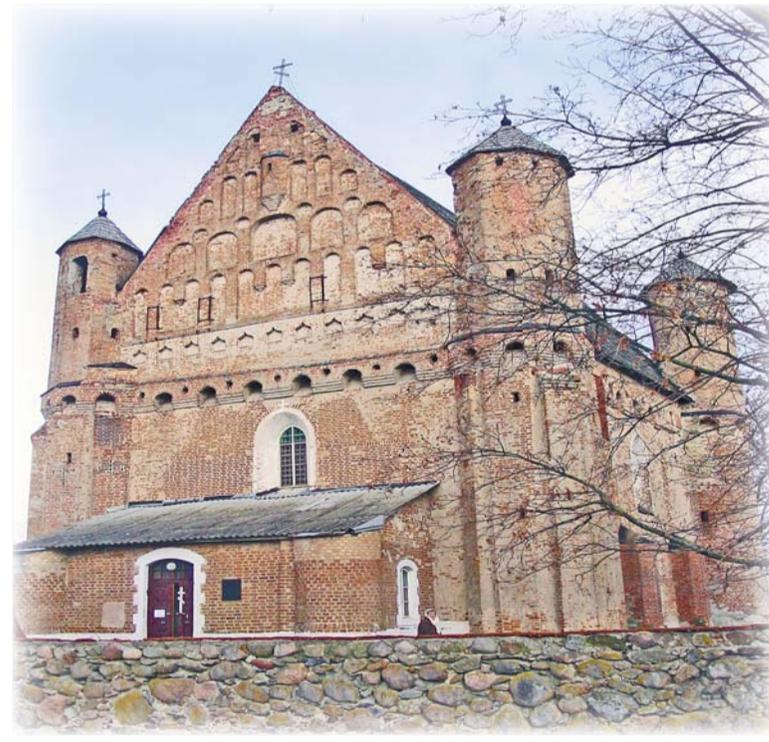
Не... Беларусь усё ж мае свой твар, сваю мадэль раз-віцця, і турызм беларускі хоць і запаволена, але развіваецца сваім шляхам. Як і кожны ін-шы турызм у свеце — у адных ёсць піраміды, у іншых сонца і мора-акіян; кажуць, што ў Тай-ландзе, ідучы па вуліцы, мож-на нават брыльянт знайсці! У нас жа ні мора, ні брыльянтаў, нават бананы ды ананасы не растуць. Але ёсць іншае.

У 1991 годзе быў створаны наш першы Нацыянальны парк "Белавежская пушча" плошчаю 87,4 га. Тут вялікая разнастайнасць птушак ды звяроў, адзіная на тэрыторыі СНД папуляцыя зуброў, ёсць спецыяльны заказнік для па-лётных, куды некалі вазі-лі Хрушчова ды Брэжнева, а цяпер тут за грошы палююць аматары з Германіі ды з Анг-ліі. Знаходзіцца тут і рэзідэн-цыя нашага беларускага Дзе-да Мароза, у яе за год навед-ваецца не менш як 100 тысяч дзяцей і дарослых — сваіх ды гасцей.

У 1997 годзе пачаў праца-ваць Нацыянальны парк "Ся-рэдня Прыпяць" з цэнтрам у Ляскавічах — гэтай казачнай прыгажосці мясціны, дзе ба-гата жывёл і рыбы, ёсць дуб-ровы па берагах Прыпяці ды Убарці і вялікія балоты. Ну, а прыгажуня Нарач ды Бра-слаўскія азёры, мусіць, вядо-мы далёка за межамі Бела-русі. Чатыры Нацыянальныя паркі складаюць аснову на-шага рэкрэацыйнага турызму, дзе людзі могуць адпачываць, займацца спортам... Да таго ж ёсць Бярэзінскі біясфер-ны запаведнік, горна-лыжная база ў Сілічах, шмат іншых непаўторных мясцін. Апош-нім часам усё большую папу-лярнасць набывае так званы аграрна-экалагічны турызм, калі ў добра падрыхтаванай прыватнай сядзібе наведваль-нікаў чакаюць даброты, якіх яны толькі пажадаюць — па-ходы ў лес у грыбы ды яга-

ды, шашлык, рыбалка... Адзін "капітан" нават возіць жада-ючых на пляце па Нёмане ад Мікалаева, што за Дзяліціца-мі, паўз Моруна, Дакудава аж да Бярозаўкі і далей.

Скажыце, хіба ж гэта па-добна да расійскага "Залатога калца"? У тым ёсць свае ва-расці: Смаленск, Угліч, Яра-слаўль, Уладзімір, Суздаль, з мноствам цэркваў і манасты-роў, якія арганічна ўпісваюць-ца ў іхнюю гісторыю. А ў нас ёсць свая гісторыя, і мы павін-ны ёю ганарыцца і яе паказа-ваць. Заўважу пры гэтым, што іхняе "калцо" пачынаецца са Смаленска, побач з нашымі межамі. Так, мы транзітная тэ-рыторыя — нас не абыздеш і не аб'едзеш, і мы павінны вы-карыстоўваць такое геаграфіч-нае размяшчэнне.

Акрамя нацыянальных пар-каў ды балот мы маем яшчэ унікальную тэрыторыю — Ту-раўскую зямлю, радзіму сла-вутага асветніка Кірылы Ту-раўскага. Гэта мясціны, дзе было напісана "Тураўскае евангелле", дзе ў XVI ста-годдзі білі ў званы больш як 80 цэркваў і манастыроў. На жаль, сёння, нягледзячы на мноства разоў, што вакол гэтых святых зямель вядуцца, тут не шмат што пакуль зроб-лена. У Тураве няма сваёй адміністрацыі, ён уваходзіць у склад Жыткавіцкага раёна, і ўспамінаюць пра яго толькі ў часы фестываляў альбо свя-точных імпрэз.

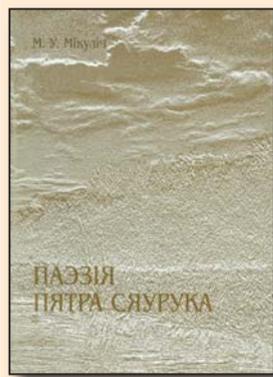
Ёсць у нас Заслаўе, горад таксама раённага падпарад-кавання, у 30 км ад Мінска, вядомы гістарычны населены пункт, але і тут для развіцця турызму магло б быць зроб-лена значна больш. Побач — Мінскае вадасховішча, вясляр-ны канал, прыгожыя лясы, зручны пад'езд па чыгунцы і па аўтамабільнай шашы.

Цераз Беларусь праходзяць тры міжнародныя транспарт-ныя калідоры: з Парыжа ды Берліна праз Варшаву, Брэст, Мінск на Маскву, з Бухарэста на Хельсінкі — праз Гомель, Магілёў, Санкт-Пецярбург і з Бранска, Гомеля, праз Мінск, Маладзечна, Вілейку, Ашмяны на Вільнюс — Клайпеду. Праз гэтыя калідоры было б зруч-на наладжваць аўтамабільны транзітны турызм. Але ён і-

неуе пакуль што, звычайна, у галовах нашых праектантаў. Чаму? Таму што як і кожнае сур'езнае мерапрыемства, як і кожны шырока і правільна пастаўлены бізнес, сапраўдны агульнанацыянальны турызм патрабуе вялікіх капітала-ўкладанняў. Грошы патрэбны для стварэння інфраструктуры турыстычнага сервісу. На семі-нары па праблемах адраджэн-ня малых гарадоў, які адбыўся ў Мінску 29-30 лістапада 2007 года, старшыня Мінскага абл-выканкама Леанід Крупец па-ведаміў, што за мінулы год у сталічнай вобласці было ство-рана ажно 15 аб'ектаў аўта-сервісу. Можна, у параўнанні з

Паэзія волі і духу

Мы ведаем Міколу Мікуліча як глыбокага і праніклівага даследчыка жыцця і творчасці Максіма Танка, аўтара грунтоўных, насычаных новымі звесткамі, адметнымі літаратурна-навуковымі назіраннямі кнігі "Максім Танк і сучасная беларуская лірыка" (1994), "Максім Танк: на скразняках стагоддзя" (1999), "Паэзія рэчаіснасці: у свеце Максіма Танка" (2001), шматлікіх артыкулаў у перыядычных выданнях. З цікавасцю чытаюцца публікацыі крытыка і літаратуразнаўцы, звязаныя з асэнсаваннем сучаснага мастацкага працэсу, асабліва яго змястоўныя і пазнавальныя інтэрв'ю з вядомымі беларускімі пісьменнікамі, грамадска-культурнымі дзеячамі ды інш.

Тым не менш у апошнія гады М. Мікуліч зарэкамендаваў сябе як спецыяліст у літаратуры былой Заходняй Беларусі, дасведчаны знаўца ідэйна-творчых пошукаў арыгінальных і самабытных віленскіх аўтараў, а таксама прадстаўнікоў масавай паэзіі, якая была абуджана да жыцця народна-вызваленчым рухам у "забраным" краі. У брашурах "Міхась Машара: паэзія заходнебеларускага перыяду (Да 100-годдзя з дня нараджэння)" (2003), "Паэзія Казіміра Сваяка" (2005), "Міхась Васілёк: паэзія давераснёўскага перыяду (Да 100-годдзя з дня нараджэння)" (2005), артыкулах пра Леапольда Родзевіча, Уладзіміра Жылку, Алеся Салагуба, Валянціна Таўлая, Сяргея Крыўца, Сяргея Хмару, Паўлока Шукайлу ён выявіў адметныя рысы духоўнага светапогляду і вобразнага мыслення заходнебеларускіх паэтаў, асабліва праблема-тэматычнага зместу іх творчасці, яе сувязі з супярэчнасцямі жыцця ў міжваеннай Польшчы. Даследчык увёў у кантэкст літаратурнай гісторыі Беларусі такіх аўтараў, як Пятро Сакол, Аўген Бартуль, Станіслаў Станкевіч, Франук Грышкевіч і інш.

Нядаўна ў выдавецтве "Про Хрысто" пабачыла свет чарговая праца М. Мікуліча — брашура "Паэзія Пятра Сяўрука: Да 100-годдзя з дня нараджэння", прысвечаная асэнсаванню жыццёвага лёсу і творчых пошукаў вядомага ў 20-я гады на Скідальшчыне беларускага паэта і культурна-асветнага дзеяча. Пётр Сяўрук (псеўданім — Плебей) нарадзіўся ў 1905 годзе

ў мястэчку Скідаль былога Гродзенскага павета ў шматдзетнай сялянскай сям'і. Цікавіцца грамадскімі працэсамі, займацца журналісцкай і літаратурнай дзейнасцю ён пачаў у Ліпецку, куды патрапіў у якасці бежанца падчас Першай сусветнай вайны. Як адзначае М. Мікуліч, вярнуўшыся ў 1921 годзе на Радзіму, П. Сяўрук "уклучыўся ў актыўную культурна-асветную працу, выбіраўся кіраўніком Скідальскага гуртка Таварыства беларускай школы, старшынёй Гродзенскай акруговай управы ТБШ, пісаў вершы, апавяданні, артыкулы, аповесці, вёў "Дзённік", нататкі "Думкі", "Запіскі чытача" і інш.

М. Мікуліч прасочвае асабліваці грамадскага асяроддзя, у якім жыў і працаваў П. Сяўрук, барацьбы і супрацьстаяння розных палітычных сіл, найперш Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі і Беларускай хрысціянскай дэмакратыі, акрэслівае месца паэта ў заходнебеларускім гісторыка-літаратурным працэсе. Па словах даследчыка, творчасць П. Сяўрука не ўпісваецца ў традыцыйныя для айчынай літаратуры лірыка-апавядальную і рамантычную плыні, яго вершы "звернуты да асэнсавання экзістэнцыяльных аспектаў рэчаіснасці і характарызуюцца напружанасцю духоўнай свядомасці, актыўнасцю мастацкай думкі, канцэнтраваным зместам. У праграмным вершы П. Сяўрука "Маё..." знаходзім наступныя радкі:

*Маё царства —
мой унутраны свет,
дзе сумленне
дыктуе указы;*

*У сваім царстве
я вольны як след
І не знаю ня зла,
ня прынады.*

Паэт лічыў, што шчасце чалавека заключаецца ў яго ўнутранай самадастатковасці, свабодзе і спакоі, імкненні вызваліцца ад уплыву знешняга асяроддзя, і развіцці і ўдасканаленні волі, свядомасці, духоўна-псіхалагічнага свету асобы "ў адпаведнасці з Вечнай Ісцінай". У гэтым плане моцнае ўражанне пакідае яго верш "Як сум ў душы маёй таўпіцца":

*Дык маюся я да Бога,
Каб не гаў ён мне нічога,
Што магло б мяне*

*згаволіць
І навек жыццё ўспакоіць.
Хай ён гасць*

*мне ў жыцці гора,
Цяжкі лёс, ліхую пору;
Хай ні ў чым нідзе ніколі
Не дае гатовай долі,
Бо ў цяжкім*

*жыццёвым стане
Ёсць магчымасць*

*развівання
Сілы волі і імкнення,
Што вядзе да згвалення;
Кожна шчасце*

*тым трывана,
Што яно адваявана.*

Бессэнсоўна за нешта змагацца, адстойваць нейкія ідэі і прынцыпы, перакананні і пазіцыі, сцвярджаў П. Сяўрук. Перамагчы зло і насілле можна толькі ўзняўшыся над імі, праз пазнанне Вечнай Волі, набліжэнне да Бога. У вершы "Хто шчасця жадае..." ён падкрэсліваў:

*Хто хоча мець долю,
Той гора ніколі
Ня збудзе,
бо ў сэрцы ня мае спакою.
Хто не жадае
І ня шукае,
Той долю ў спакой
унутраным мае.*

*Хто хоча мець многа,
Той ў сэрцы нічога —
Ніводнае кроплі*

*ня мае сваёга.
Хто ўсё ў сабе мае,
Той гора ня знае,
Бо шчасце і волю
ў сабе адчувае.*

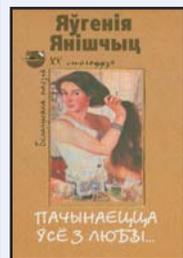
П. Сяўрук быў перакананы ў тым, што Вечная Сіла адпачатку запраграмавала дабро з перамаганаснай і ніякіх свецкіх праў мы не можам прад'явіць, таму што ў нас няма нічога, акрамя Вечнага. Вечнае ж не можа быць ні знішчана, ні выключана, нават, калі б мы таго хацелі... Ён асуджаў дзейнасць заходнебеларускага рэвалюцыйнага падполля, лічыў, што цяперашняе і любоў, "усведамленне брацтва" з яго верай у Бога як Вышэйшую Ісціну і Справядлівасць, "прыгвадзе чалавецтва да лепшага будучага і ўстаноўці Царства Божа на зямлі".

М. Мікуліч адзначае схільнасць П. Сяўрука да лагізаванага мыслення, бязобразнага, аўталагічнага пісьма, раскаванага рытміка-інтанацыйнага малонка верша.

Брашура М. Мікуліча "Паэзія Пятра Сяўрука: Да 100-годдзя з дня нараджэння" з'яўляецца значным укладом даследчыка ў вывучэнне літаратуры Заходняй Беларусі. Яна цалкам напісана на аснове архіўных матэрыялаў, шматлікіх рукапісных тэкстаў, з шырокім выкарыстаннем не толькі вершаў паэта, якія нідзе не друкаваліся, але і яго літаратурна-знаўчых артыкулаў, філасофскіх нататак, дзённікаў і інш. Праца вызначаецца ёмістасцю зместу, глыбокім аналізам асаблівасцей творчасці П. Сяўрука, трапнымі назіраннямі і ацэнкамі аўтара. Без сумнення, яна будзе з цікавасцю ўспрынята чытачом.

Анатоль ЛІТВІНОВІЧ

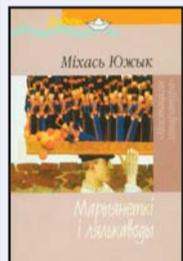
Кніжная паліца

У выдавецтве "Мастацкая літаратура" ў серыі "Бібліятэка паэзіі ХХ стагоддзя" выйшла выбраная лірыка лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі **Яўгенія ЯНІШЧЫЦ** "Пачынаецца ўсё з любові...". Як сказана ў анатацыі, "тонка адчуваючы сваю кроўную сувязь з роднай зямлёй, паэтэса ўравае глыбінёй асэнсавання складаных праблем сучаснасці, прагай сцвярджэння высакародных адносінаў паміж людзьмі". Уравае на сённяшні дзень наклад паэтычнай кніжкі — 3000 асобнікаў.

Мастак **Уладзімір Сулкоўскі і Андрэй Міраславіч** выпусцілі ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" апавяданне ў малонках **"Янка Купала"** ў распакатай серыі "Славуцья імяны". Выхад кнігі ажыццёлены па заказе і пры фінансавай падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

У выдавецтве "Мастацкая літаратура" ў серыі "Дрэбот" выйшла ў свет кніжка прозы **Міхася Южыка** "Марыянеткі і льякаводы". Гэта аднайменны раман "пра закуліснае жыццё драмтэатра "Кіцеж", якое выходзіць з-за межаў тэатра на прастор сучаснага мегаполіса. У сацыяльнай форме паказваецца жыццё маладога акцёра, які робіцца марыянеткай уласных страстей і нерэалізаваных творчых амбіцый".

У выдавецтве "Кнігазбор" пабачыў свет зборнік вершаў і перакладаў **Васілья РАГАЎЦОВА** "На раскрыжы дарог". Вершы паэта прасякнуты роздумам і неспакоем пра наша жыццё, яго радасці і складанасці, пошукі і памкненні. Выдрукаваны таксама перакладзеныя ім з украінскай мовы вершы Пятро Перабайніса і Сцяпана Пушыка. Прадмову да кніжкі напісаў Казімір Камейша.

У выдавецтве "Лімарыус" пабачыў свет паэтычны зборнік **Людзі СІЛЬНОЙ** "Зачараваная краіна". Гэта "вобразы хараства, убачаныя з вышніх тпушынага палёту". Тут ёсць "радкі сучаснай інтэлектуальнай і эксперыментальнай лірыкі".

У выдавецтве "Про Хрысто" выйшаў у свет цыкл вершаў, аб'яднаных пад вокладкай адзінай кнігі, вядомай паэткі **Дануця БІЧЭЛЬ** "Ойча наш...". Як напісана ў анатацыі, "гэта паэтычнае асэнсаванне малітвы Панскай, кожнага яе радка, а таксама вельмі асабісты, кранальны зварот дзіцяці да Нябеснага Айца, у якім удала і тонка знітавана дольнае з горнім. Гэта сапраўдная паэзія, натхнёная і асвечаная малітваю".

Бажэна Немцава па-беларуску

У прыватным выдавецтве "Радзіла-плюс" выйшла аповесць чэшскай пісьменніцы Бажэны Немцавай "Бабуля" ў перакладзе Ніны Рашэтнікавай. Пераклады прозы не карыстаюцца поспехам у крытыкаў. Складалася нават нейкая не вельмі добрая традыцыя адзначаць з'яўленне пражанскага перакладу згэдак пра аўтара, перакладчыцу і кароткім паведамленнем пра перакладчыцу. Прычына такога становішча, мабыць, у тым, што пераклад паэзіі як быццам дае больш падстаў для разваг пра якасць перастварэння, бо ў ім даводзіцца больш адступаць ад арыгінала, больш маніпуляваць са зместам дзеля таго, каб вытрымаць строгае формы.

Што да перакладу Ніны Рашэтнікавай, то тут увагоду з разважаннямі як бы і не падступіцца: яна не толькі пераклала твор, але дадала да яго ўступ і пасляслоўе, дзе расказала пра Бажэну Немцаву, яе творчасць, падваяла чытача да разумення зместу аповесці, паказала яе месца ў спадчыне пісьменніцы, нават дала ўяўленне пра змест. Гэта сапраўды аўтарскае кніга, у якой пераклад дапоўнены і ўзбагачаны літаратурна-навуковым матэрыялам. Варта адзначыць і тое, што тлумачэнні слоў, звязаных з асаблівасцямі іншакраіннага побыту, культуры, без якіх у перакладзе нельга дабіцца адэкватнага разумення зместу, пададзены ў зносках, а не ў спецыяльных каментарыях. Звяртаеш увагу на тое, што колькасць гэтых зносак зменшана за кошт зробленых перакладчыцай тлумачэнняў у змесце. А яшчэ многае даддзена на самастойнае асэнсаванне, бо жыццё блізкага нам славянскага народа дасведчаны чытач ужо ведае па іншых перакладах чэшскай лігара-

туры як на беларускую, так і на рускую мовы. Хто не чытаў, скажам, "Прыгод бравара саддата Швейка" Яраслава Гашака, апавяданняў Карала Чапека, публіцыстыкі Юліюса Фучыка — ужо гэтыя творы дазваляюць адчуць асаблівасць ментальнасці чэхі, дух гэтай нацыі.

Што да Бажэны Немцавай, то яе творы былі знаёмыя беларусам, бадай, выключна па рускіх перакладах. У 1950-я гады накладам у 150 тысяч асобнікаў быў выдадзены зборнік апавяданняў "Дзікая Бара", на экраны выйшаў і фільм пад той жа назвай, пастаўлены рэжысёрам Уладзімірам Чэхам. У прадамове да кнігі было сказана, што аповесць "Бабуля" перакладзена "на ўсе славянскія і заходнеўрапейскія мовы". Але гэта не адпавядала сапраўднасці — на беларускую мову тады яна перакладзена не была. Па-руску аповесць "Бабуля" першы раз выдрукавана яшчэ ў 1866 годзе ў часопісе «Русский вестник», асобнай кнігай — у 1900 годзе. Адна з цяперашніх карыстальніц Інтэрнета прызнаецца, што "мільён разоў" перачытвала аповесць, якая выдавалася на рускай мове ў 1956 годзе. І вось цяпер твор, нарэшце, прыйшоў да чытача ў перакладзе на беларускую мову. Не падлягае сумненню, што ён прыйдзецца даспадобы і новаму пакаленню чытачоў, якія на роднай мове яго пачытаць пакуль не маглі.

Н. Рашэтнікава вядома як багемістка, даследчыца чэшскай літаратуры ўжо даўно. Не аднойчы бывала ў Чэхіі. Знаёмства з чэшскай літаратурай, культура абудзіла ў яе жаданне пераўвасобіць творы чэшскіх пісьменнікаў на роднай мове. Яна адважы-

лася ўзяцца за пераклад не толькі аб'ёмнага, але і цяжкага для ўзнаўлення на іншую мову твора. Давер да яе перакладу ўзнікае з самага пачатку, з "прачытаннем" прозвішча аўтаркі. Так, яна менавіта Немцава (жонка Немца), а не Нямцова, як ці не на польскі лад трансфармавалася яе прозвішча ва ўсіх рускіх публікацыях. Гэтак жа ашчадна Н. Рашэтнікава паставілася да мовы твора, яго стылістыкі, настраёвасці, адчуваецца, што яна палюбіла яго персанажаў. Перакладчыца ўжылася ў свет твора, з гранічнай блізкасцю да арыгінала ўзнавіла яго ў сваім перакладзе.

"Бабуля" па праве лічыцца лепшым творам Бажэны Немцавай, адным з класічных твораў чэшскай літаратуры. Чэхі любяць сваю пісьменніцу. У Чэхіі ёсць "даліна бабулі", дзе ўстаноўлена скульптурная група паводле самага вядомага твора Немцавай, ёсць прысвечаны ёй музеі, у горадзе Аламоўц пісьменніцы пастаўлены помнік. У 2006 годзе Чэхія выбірае "самых вялікіх чэхіў усіх часоў", і, паводле вынікаў апытання, ў лік найболей уплывовых і значных суайчыннікаў трапіла Бажэна Немцава. Гэтай любоўю, несумненна, пранікнецца і кожны, хто пачытае яе ў новым пераўвасобленні.

Нельга не адзначыць, што кніга з густам аформлена: фотаздымкі на вокладках як бы настроіваюць на знаёмства з маляўнічымі вясковымі краявідамі Чэхіі.

Пераклад аповесці "Бабуля" — яшчэ адно сведчанне развіцця ўзаема сувязей беларускай і чэшскай літаратуры.

Міхась КЕНЬКА

Ад зямлі, якая нарадзіла ці натхняла...

Літаратурна-краязнаўчыя кнігі заўсёды выклікаюць вялікую ўвагу. Прычына зразумелая: чытач жадае ведаць акалічнасці жыцця і творчасці пісьменніка. Асаблівай увагай карыстаюцца літаратурна-краязнаўчыя даведнікі альбо зборнікі, якія прэтэндуюць на выкананне іх ролі. Выданняў такога кшталту, хаця і вучоныя, і аматары-даследчыкі, і звычайныя настаўнікі настойліва працуюць на ніве росшукаў мясцовай інфармацыі пра пісьменнікаў, не так і шмат. Класічным узорам можна лічыць "экспериментальнае даведчае выданне, прысвечанае беларускай літаратуры і шматмоўнай літаратуры Беларусі" (з характарыстыкамі саміх аўтараў) "Літаратурныя мясціны Беларусі" Л. Кулажанкі, А. Мальдзіса, С. Сачанкі (пабачыла свет першая з трох мяркуемых кніг). Уважліва, настойліва даследую гісторыю прыгожага пісьменства на Гродзеншчыне Аляксей Пяткевіч (варта ўзгадаць яго кнігу "Літаратурная Гродзеншчына"). Карыстаючыся нагодай, хацелася б назваць цэлы атрад літаратурных краязнаўцаў Беларусі: І. Штэйнер (Гомель), У. Сушапар (Брэст), Т. Канапацкая (Лунінец), А. Бензярук (Жабінка), А. Жалкоўскі, А. Кулеш (Ліда), І. Пракаповіч (Паставы), Я. Сяленя (Бяроза), С. Чыгрын (Слонім), М. Гайба (Наваград), М. Карпечанка (Бялынічы), В. Арцём'еў (Магілёў), У. Кісялёў, У. Содаць, І. Гатальскі, І. Грэчка, А. Гесь, К. Цвірка (Мінск)... Доўжыць пералік можна і далей. На працягу амаль дваццаці гадоў цэлы цыкл "літаратурных карт" розных рэгіёнаў друкаваў часопіс "Роднае слова". Не першы месяц літаратурна-краязнаўчую біяграфію раёнаў Беларусі штономай раскрывае часопіс "Маладосць".

І як падзею ў літаратурным краязнаўстве Беларусі можна назваць кнігу В. Я. Ляшук і Г. М. Снітко "Літаратурная Берасцейшчына" (Мінск, РВУ "Літаратура і Мастацтва"). Ёмісты фаліант можна па праве лічыць падручнікам па гісторыі прыгожага пісьменства на Берасцейшчыне. У прадмове "Ад аўтараў" чытаем: "Першую спробу асэнсаваць гісторыю прыгожага пісьменства Берасцейшчыны зрабіў У. А. Калеснік, якому мы прысвяцілі гэтую працу. Ён назваў артыкул пра літаратуру нашага краю метафарычна ёміста — "Берасцейскае вогнішча". Калі агенчык толькі свеціць, калі агонь гарыць, то вогнішча палае. Яно зыркае і магутнае. Ад яго цёпла і светла. Такімі бачыліся выдатнаму знаўцу мастацкага слова свет і літаратурныя набывкі Берасцейшчыны апошніх гадоў.

Мы пайшлі следам за нашым дарагім настаўнікам і стварылі кнігу. Яна вызначаецца краязнаўчай накіраванасцю. Мы не ставілі сваёй мэтай даводзіць нават агульную ацэнку пісьменнікам, звязаным з нашым краем, і іх творам, а імкнуліся раскрыць іх жыццёвыя літаратурныя стасункі з Берасцейшчынай, выявіць рэгіянальны каларыт вершаў, апавяданняў, апавесцей і раманаў, раскрыць адносіны да нашага народа.

На Берасцейшчыне, якая займае памежнае становішча паміж Усходам і Захадам, і ў сувязі з адметнасцямі яе гісторыі, сышліся культуры розных народаў. Мы імкнуліся раскрыць сувязь з нашым кра-

Ляшук В.Я., Снітко Г.М. Літаратурная Берасцейшчына: краязнаўчыя нарысы, партрэты, артыкулы (В.Я. Ляшук, Г.М. Снітко. — Мінск: «Літаратура і Мастацтва», 2008. — 320 с.: іл.)

ем не толькі беларускіх, але і польскіх, рускіх, украінскіх мастакоў слова".

Выклаўшы праграму знаёмства з літаратурнай гісторыяй Берасцейшчыны, В. Ляшук і Г. Снітко неадступна ёй і кіруюцца. Можна быць, з агульнага раду крыху выбіваецца артыкул "Спеўная зямля". Імёны літаратараў, якія ў ім згадваюцца, мы пасля сустракаем на іншых старонках даследавання. Хаця можна меркаваць і іначай: "Спеўная зямля" — своеасаблівы ўступ да тэмы, падыход да яе раскрыцця.

Кніга структуравана наступным чынам. За артыкулам "Спеўная зямля" ідзе невялікі раздзел "Збіральнікі духоўнай спадчыны", у якім раскаваецца пра этнографію, фалькларыстаў, жыццё якіх звязана з Берасцейшчынай. Сярод іх — ураджэнец Піншчыны Лукаш Галамбёўскі, Юльян

"Роля У. А. Калесніка ў развіцці літаратуры і літаратурнага краязнаўства Берасцейшчыны". Выбар асобна вылучаных тэм, здаецца, зразумелы, асабліва, калі ведаць адметнасці грамадскага, культурна-асветніцкага жыцця ў Брэсце і Брэсцкай вобласці. Даючы агульную характарыстыку развіццю літаратуры ў рэгіёне ў 1950 — 1990-я гады, даследчыкі асобна раскаваюць пра здабыткі ў паэзіі, прозе і публіцыстыцы, драматургіі, крытыцы і літаратуразнаўстве, перакладчыцкай рабоце. Апошнім раздзелам — невялікі артыкул "Маладыя галасы Берасцейшчыны".

Відавочна, што такі ўсебаковы падыход з пункта гледжання гісторыка-літаратурнага паставіў перад аўтарамі досыць складаную задачу: стварыць поўную карціну развіцця пісьменства на Берасцейшчыне. І, як на мой прыватны суб'ектыўны погляд, задача В. Ляшук і

пра берасцейскія адрасы аўтара "Пана Тадэвуша", даследчыкі, у прыватнасці, заўважаюць: "Мясцінаў на Берасцейшчыне шмат, якія асвечаны імем Адама Міцкевіча, тым не менш яны амаль што не ўвайшлі ў творчасць паэта. Большасць даследчыкаў лічаць, што ў паэме "Пан Тадэвуш" Сапаліца — гэта Туганавічы. Рэаліі Туганавічаў (акрамя дома) нельга акрэсліць у гэтым творы Адама Міцкевіча, хоць вёска пад такой назвай на Берасцейшчыне была. Яна размяшчалася недалёка ад Завосся каля Гарадзішча. Але тое паселішча не магло быць правобразам Сапаліца з паэмы "Пан Тадэвуш", бо гэта занадта далёка ад Міра, каб госці ў замак маглі ісці на вачэру ці абед. Тое ж варта сказаць і пра Туганавічы. У паэме "Пан Тадэвуш" апэтызавана шляхецкая Літва ці вузэй Наваградчына ўвогуле. Звычайна шляхты, паляванні, застоллі, наезды, традыцыі, гістарычная памяць, патрыятычныя памкненні, лясны, кветкі, дрэвы, кустарнікі, грыбы, ягады, стравы і многае іншае Літвы, "айчыны маёй", а не Туганавічаў і іх наваколляў, хоць у тым ліку і гэтых мясцінаў. Усё, што становіцца аб'ектам аўтарскага асэнсавання, сагрэта любасцю паэта да ўсяго літвінскага, народжанага настальгічным пацудом выгнанніка з роднай зямлі, якая мроілася ў далёкім і чужым Парыжы як рай, дзе ўсё напаўняла існаванне высокім сэнсам". І далей: "Тым не менш Адам Міцкевіч лакалізаваў месца дзеяння ў паэме "Пан Тадэвуш", увёў у твор шмат тапонімаў сваёй малой радзімы: Наваград, Мыш, Ляхавічы, Крошын, Карэлічы, Мір, Дзятлава, Нёман і інш. Своеасаблівым рэгіянальным арыенцірам у паэме "Пан Тадэвуш" выступаюць прозвішчы герояў: Рымша, Зан, Чачот, Верашчака, Дамейка і інш. Такія прозвішчы мела шляхта Баранавіччыны. Неаднойчы згадваюцца ў творы Міцкевічы, апісваецца герб гэтага шляхецкага роду. Не абышоў паэт сваёй увагай і род маці — Маеўскія. Гістарычныя асобы Тадэвуш Касцюшка, Тадэвуш Рэйтан найперш паказваюцца як зямлякі герояў "Пана Тадэвуша". Тадэвуш Касцюшка нарадзіўся на Івацэвіччыне, а Тадэвуш Рэйтан — у Ляхавічах".

Літаратурна-краязнаўчая канкрэтыка, прывязанасць твора, часткі тэксту да пэўных мясцін робяць паэму больш блызкай і зразумелай. З гэтых пазіцый даследчыкі разглядаюць і творы іншых пісьменнікаў, звязаных з Берасцейшчынай.

Часам аўтары кнігі, звяртаючыся да здабыткаў літаратуры, праводзяць даволі грунтоўны аналіз творчасці. Часам — абмяжоўваюцца агульнай інфармацыяй. Усё гэта, безумоўна, залежыць ад маштабаў твора, а таксама ад ступені паяднання пісьменніка з Берасцейскім краем. Зразумелая, прыкладам, увага да Канстан-

ціна Паустоўскага. Многія месяцы яго ваеннага жыцця ў Першую сусветную прайшлі ў Беларусі. "Берасцейшчына апісваецца ў трэцяй частцы рамана "Рамантыкі", якая называецца "Ваенныя будні", — чытаем у літаратурна-краязнаўчым выданні. — Апавядальнікам выступае пісьменнік Максімаў. Як толькі пачалася вайна, герой адразу адчуў, што "ўсе ўцягнуты ў адзіную плынь, імя якой вайна і Расія". Максімаў пакаідае поўдзень, кіруецца ў Маскву і там уступае ў земскі саюз. З адным з яго атрадаў трапляе ў Брэст..." Берасцейшчына Паустоўскага-Максімава — гэта не толькі Брэст, а яшчэ і Чарнаўчыцы, Кобрын, Пружаны, Ружаны, Баранавіччына, Ляхавіччына. Асабліва доўгі час пісьменнік знаходзіўся ў вёсцы Шавялі Ляхавіцкага раёна, дзе дыслацыраваўся сапітарны атрад.

Падрабязна раскрываючы "беларускую", "берасцейскую" творчасць К. Паустоўскага, даследчыкі выкладаюць і падставы для разгляду, прыкладам, творчасці Максіма Гарэцкага ў параўнальным аспекце, выводзяць змест сваёй кнігі за межы літаратурна-краязнаўчыя. І М. Гарэцкі, як і К. Паустоўскі, паяднаны з Берасцейшчынай, і М. Гарэцкі — мастацкі летапісец Першай сусветнай вайны.

Праца В. Ляшук і Г. Снітко ўражае яшчэ адной акалічнасцю. Аўтары вельмі ўважліва да росшукаў мясцовых краязнаўцаў, стараюцца паказаць розныя меркаванні, розныя пункты гледжання. Як, прыкладам, на старонках, дзе разглядаюцца стасункі з Берасцейшчынай Канстанцыі Буйло, Якуба Коласа, Паўліны Мядзёлкі, Вацлава Ластоўскага і іншых беларускіх пісьменнікаў. З цікавасцю чытаецца фрагмент з нарыса "Беларускія пісьменнікі" ў раздзеле "Літаратура пачатку XX стагоддзя", дзе размова ідзе пра жыццё Канстанцыі Буйло на Баранавіччыне. "Недалёка ад мястэчка Гарадзішча ёсць вёска Горнае Скробава. Сюды ў 1912 годзе прыхацала працаваць хатняй настаўніцай Канстанцыя Буйло. Дзеўчына пісала беларускія вершы, друкавалася на старонках "Нашай нівы", ведала многіх энтузіястаў-адраджэнцаў, сябрвала з Уладзіслава Станкевіч", — чытаем у літаратурна-краязнаўчым даследаванні. Аўтары раскаваюць, якія творы напісаны ў Горным Скробаве, якія акалічнасці жыцця падштурхнулі да напісання тых ці іншых паэтычных радкоў. І ў пазнейшыя гады, калі ўжо знаходзілася ў Маскве, Канстанцыя Буйло была ўважлівай да Берасцейшчыны: "Перажытае Канстанцыяй Буйло ў Дзеўчаполлі знайшло сваё адлюстраванне ў аўтабіяграфічнай паэме "На траскіх галях" (1951). На яе ідэйны змест і аўтарскую пазіцыю вялікі ўплыў аказаў час яе напісання. Кладучы на паперу радкі, прысвечаныя духоўнаму станаўленню сваёй гераіні, паэтка помніла пра цензуру як знешнюю, так і ўнутраную. Таму цэнтральнае праблема твора раскрыта па-традыцыйналісцку. Тым не менш важна адзначыць, што ў духоўным узмухненні Косткі, Канстанцыі, значнае месца належыць і яе працы ў Дзеўчаполлі".

Несумненна, штосьці засталося па-за ўвагай даследчыкаў. Прычынай таму тое, што імкліва развіваецца літаратурны працэс. Стварэнне новага творчага саюза — Саюза пісьменнікаў Беларусі — пашырыла пісьменніцкі асяродак і на Берасцейшчыне. З'явіліся новыя кнігі, новыя аўтары. Прыйдзе час — і іх творчасць стане прадметам разгляду ў новых літаратурна-краязнаўчых даследаваннях.

Кастусь ЛАДУЦКА

Праца В. Ляшук і Г. Снітко ўражае яшчэ адной акалічнасцю. Аўтары вельмі ўважліва да росшукаў мясцовых краязнаўцаў, стараюцца паказаць розныя меркаванні, розныя пункты гледжання. Як, прыкладам, на старонках, дзе разглядаюцца стасункі з Берасцейшчынай Канстанцыі Буйло, Якуба Коласа, Паўліны Мядзёлкі, Вацлава Ластоўскага і іншых беларускіх пісьменнікаў.

Крчкоўскі, Аляксандр Сержпутоўскі, Павел Шпілёўскі, Міхаіл Федароўскі, Мітрафан Доўнар-Запольскі, Д. Г. Булгакоўскі, П. П. Чубінскі, Рамуальд Зямкевіч, Оскар Кольберг, Ю. Крашэўскі, Ян Чачот, Эліза Ажэшка. Далей — раздзел "Літаратура XI — XVIII стагоддзяў", "Прадстаўнікі эпохі Адраджэння", "Канфесійная барацьба і яе адлюстраванне ў творах пісьменнікаў-землякоў", "Пісьменнікі XVII — XVIII стагоддзяў". У раздзеле "На мяжы стагоддзяў": "Літаратура XIX — пачатку XX стагоддзя", "Беларускамоўныя пісьменнікі", "Рускія пісьменнікі першай паловы XIX стагоддзя", "Рускія пісьменнікі другой паловы XIX стагоддзя", "Польскамоўныя пісьменнікі". Літаратура пачатку XX стагоддзя разглядаецца ў двух кірунках: "Беларускія пісьменнікі", "Рускія пісьменнікі — удзельнікі Першай сусветнай вайны". Асобна вылучана тэма "Пісьменнікі Заходняй Беларусі": "Беларускамоўныя пісьменнікі", "Украінамоўныя пісьменнікі", "Польскамоўныя пісьменнікі". Разглядаюцца і акалічнасці літаратурнага жыцця ў Брэсце, на Берасцейшчыне ў гады Вялікай Айчыннай вайны, у першае пасляваеннае дзесяцігоддзе. Невялікія артыкулы, што дапаўняюць агульны летапіс гісторыі прыгожага пісьменства ў рэгіёне, з'яўляюцца лагічнымі ўдакладненнямі: "Мастацкі летапіс абароны Брэсцкай крэпасці", "Літаратурны-выпускнікі Брэсцкага педінстытута імя А. С. Пушкіна",

Г. Снітко выканана дастаткова паспяхова. Выкладзены ў адметным літаратурна-краязнаўчым выданні матэрыял уражае сваёю шырынёй, шматграннасцю, шматасяжнасцю. Імяны паказальнікі напрыканцы выдання сведчыць: даследчыкі разгледзелі творчасць болей як 450 літаратараў альбо ўзгадалі болей як 450 літаратараў у стасунках з рэгіёнам. Многія дзесяткі паселішчаў названы як літаратурныя адрасы Берасцейшчыны — Агарэвічы, Адамкова, Азяты, Аляксандрава, Антопаль, Бастынь, Бортнікі, Бераставіца, Валеўка, Вербавічы, Гарадзец, Дзеўчаполле, Калбы, Каранёва, Клейнікі... Гарады, мястэчкі, вёскі, сядзібы, фальваркі, хутары... У кожнага з іх — свая вядомасць, свая вага ў гісторыі літаратуры. Аўтары імкнуцца прадставіць вядомы, адкрыты імі альбо іх папярэднікамі на шляху краязнаўчага пошуку матэрыял такім чынам, каб чытач здолеў разгледзець рэльефна выбудаваную атмасферу, у якой рос, выспяваў талент паэта ці празаіка, у якой ствараліся яго вершаваныя ці белетрыстычныя радкі. У нарысе "Польскамоўныя пісьменнікі", дзе размова ідзе пра XIX — пачатак XX стагоддзя, у цэнтры ўвагі — Адам Міцкевіч, Ян Чачот, Юзаф і Каітан Крашэўскія, Пляцід Янкоўскі, Эліза Ажэшка, Марыя Радзевіч, Марыя Канапіцкая, Эдвард Пузына. Несумненна цікавасць выклікаюць старонкі, прысвечаныя Адаму Міцкевічу. Падрабязна раскаваючы

Віктар ШНІП

«На белым снезе белая дарога...»

* * *

Нібы канчаецца жыццё,
прыходзіць вечар,
І ты ўжо думаеш, нібы пра сон,
пра вечнасць,
Дзе знікнеш ты,
нібы ў сухім пяску вада,
І крыжам абазначыцца тваім жуда
У гэтым свеце,
каб прыйшлі твае сябры
Самотныя, як гэты вечар у двары,
І да цябе,
калі адыдзе ў вечнасць вечар
І сонца разадзьме
на ўсходзе весні вецер,
Які цяпер хаваецца ў сухой траве,
Нібы ў разбуранай
сто год назад царкве
Душа паўстанца,
што аддаў жыццё, каб ты
Цяпер глядзеў у свет,
нібыта ў плынь вады,
З якой не знікне,
нібы божы цень, святло
Напоўненае тым, што ёсць,
што будзе, што было...

* * *

Яшчэ не пачаўся той вечар,
Дзе чыстае неба, як вечнасць,
Дзе нам не патрэбна жыццё,
Як восенню дрэвам лісце,
Якое злятае пад ногі
І робіцца пылам дарогі,
Якой мы вяртаемся ў вечар,
Дзе чыстае неба, як вечнасць,
Дзе ты мне гаворыш пра зоры,
А зоры пра вечар гавораць,
З якога нам век не вярнуцца,
Нібыта ўжо не азірнуцца
Сляпому, што збіўся з дарогі,
Дзе лісце зляцела пад ногі...

* * *

Шкада тых дзён,
што патанулі ў змроку
І ва ўспамінах іх не адшукаць,
Як аніколі мне з ракі глыбокай
Лісце бярозы белай не дастаць.

Цячэ рака і размывае бераг
І агаліе дрэваў карані,
І дрэвы ўжо трымаюцца за веру
У лепшыя, нібы карэнне, дні.

І дні прыходзяць, і пясок спывае
У невядомасць з вольнаю вадой.
І ў змроку дзень, як лісце, патанеа,
І ў памяці губляецца маёй...

* * *

...І праліўся агонь, як вада залатая,
У якой наша ноч, як валун, патанеа.
І ўзляцелі вароны, нібыта крыжы
З неведомых магіль, утравельх, чужых.

І счарнелі нябёсы ад крыку варон,
І прагнуўся, як вецер у травах, Харон
І павёз нас на бераг туманны

на Леце,
Нібы лісце апалае восеньскі вецер
Падханіў і панёс
над змярцвелай вадой,
Што нядаўна была,

як агонь, залатой,
Бо ўзыходзіла сонца, бы ноч дагарала,
У якую, бы ў травы, з нябёсаў упала
Наша зорка,
як наша любоў і каханне...

Пройдзе век і зноў вечар настане...

* * *

Усё забытае даўно
Аднойчы ўспомніцца, як свята.
Нальём у келіхі віно
І песнямі напоўнім хату.
Але пакуль спакой і ціш,
І я маўчу, і ты маўчыш.
І свечкі дзве ля абразоў
Святло праменяць і любоў.
І нам з табою гэты дзень,
Як вечнасць нашая і сон.
Яшчэ маўчыць на Храме звон,
Яшчэ не бачны божы цень,
Але ўжо хочацца і нам
Ісці на свята ў белы Храм.

І пойдзем мы праз шэры сон
І нас сустрэне толькі Ён.
І ўсё забытае даўно
Адрозу ўспомніцца, як свята.
І кроў Ягоную — віно
Мы прынясем у хату.

* * *

На белым снезе белая дарога.
Ісці па ёй — не ўспамінаць благага,
Бо гэтая дарога, як дахаты...
А год прайшоў і новы год пачаты...
На белым снезе белая дарога.
Ісці па ёй, нібы ісці да Бога...

* * *

Гэта ноч, нібы воўк, за вакном,
Гэта вецер ганяе лістоту...
Не кажы, што мы сумна жывём,
Не кажы, не люблю — пра самоту.

Дзень прайшоў, быццам бы ён не было,
І, здаецца, ніколі не будзе.
Дзень прайшоў, бы згарэла святло,
На якое маліліся людзі.

Як світанне, пральеца віно
І паўторацца словы самоты...
Гэта ноч заглядала ў вакно,
Гэта Храм будаваўся з лістоты...

* * *

Будзе дождж над табой,
будзе снег, будзе вецер,
А цябе ўжо не будзе на свеце,
Як у прыску няма і не будзе святла,
Як у зброі халоднай не будзе цяпла,
Бо цяпер над табой дождж і снег,
і трава,
І ў нябёсах аблокі, нібыта царква,
У якую душой адляцеў назаўжды
Ты, самотны,
як кропля няспешнай вады
На крыжы,
пад якім ты забыты ляжыш,
І ўрастае ў цябе твой,
чарнеючы, крыж...

* * *

Аднойчы і ўжо назаўсёды
Ты мусіш вярнуцца дамоў.
Нібыта рачулка з-пад лёду
Вясною шугнуць з берагоў,
Слязамі напоўняцца вочы
Вяскоўцаў, якіх ты забыў,
Бадзяўся па сцёжках па воўчых
І сумны ад гэтага быў,
Як неба, якое над намі,
Як росы на ссохлай траве,
Як лісце, што ў нас пад нагамі,
Як крыж на драўлянай царкве,
Дзе ты не маліўся ніколі,
Дзе ўсё ж і цябе адпяюць,
Нібыта адпусцяць на волю
Цябе і самоту тваю...

Аднойчы і назаўсёды
Ты мусіш вярнуцца дамоў.

* * *

Я чужы,
нібы па-над пустэльнінай нябёсы,
У якіх толькі сонца і ветру вужы
Замытаюць пяском, як самотныя слёзы,
Шлях вандроўніка,
што для пустэльні чужы
І чужым застаецца ляжаць

пад пяскамі,
Як пад росытам золата, што не сабраць
Анікому хоць будзе збіраць і вякамі...
Я чужы і чужому не трэба казаць,
Што адзін у пустэльні ён,
пэўна, загіне,

Хай ён верыць,
што дойдзе да краю зямлі,
Можа, ён будзе нечым карысны
Айчыне,

Як карыснымі некалі ўсе тут былі,
Хто народжаны тут, дзе,
як воля, нябёсы,
У якіх толькі сонца і ветру вужы
Замытаюць пяском,
як самотныя слёзы,
Шлях вандроўніка,
што для пустэльні чужы...

* * *

Гэта сонца тваё патухае,
Гэта ў вечнасць сыходзіш і ты,
Бо цябе ўжо ніхто не кахае,
І ў твае не заходзіць сады,
У якіх ападае лістота,
У якіх чорны воран жыве
І тваю там гадуе самоту,
Што расой на зжайцелай траве
Узыходзіць сцюдзёна, нясмела
І ў траве, як у грэшнай душы,
Застаецца і робіцца белай,
Нібы шэрань, што зноў на крыжы
Залатым, што, як сонца, стухае,
Праступае, як ноч наступае,
І праз вечнасць глядзіць на зямлю,
Дзе цябе ўжо ніхто не кахае,
Бо і ты ўжо не шэпчаш "люблю"...

Дзень даўжэе...

Дзень даўжэе, нібыта даўжэе жыццё,
І ў бяроз у цябе за вакном на двары
Прапразаецца светла, няспешна лісце,
Асвятляючы двор,

як скляпенне, стары,
У якім ты пражыў ненайгоршыя дні,
У якіх ты любіў,

ненавідзеў наш свет,
Дзе згараем мы ўсе, як лісце на агні,
І губляемся ў свеце, як дым у траве.
Дзень даўжэе,

як цень у Хрыста за спіной.
Дзень расце і цябе працінае святло,
Што праз двор працякае

сусветнай ракой,
Дзе з'яднана што будзе
і што ўжо было...

* * *

Самотны дзень самотнага стагоддзя,
Як з неба першы снег, ідзе і пройдзе
І ён ці ўспомніцца самотным нам,
Самотным, як разбураны той Храм,
Што адзінока на кладах святлее,
Нібы вуголле ў шэрым прыску тлее
Сярод стагоддзя, нібы ў дымным полі,
З якога мы не вернемся ніколі
Да цішыні, з якой пачаўся свет,
Нібы на першым снезе першы след
Самотны, як самотнае стагоддзе,
Што, нібы першы снег,
ідзе і пройдзе...

Тацяна ДУБОУСКАЯ

Тацяна Дубоўская нарадзілася ў
Глыбоцкім раёне, цяпер вучыцца на
III курсе факультэта беларускай філа-
логіі і культуры Віцебскага дзяржаў-
нага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава
па спецыялізацыі "Літаратуразнаў-
ства". У жыцці Тацяна такая ж, як
і на фотаздымку: светлая, пазітыўна-
аптымістычная, захопленая паэзіяй
і мастацтвам. Акрамя літаратурнай
творчасці, краязнаўчых і літаратура-
знаўчых даследаванняў, займаецца ў
аматарскай тэатральнай студыі, што
не перашкаджае ёй быць выдатніцай.

Вольга Русілка

* * *

У васільковым бязмежжы
лугоў шукаю
тваю летуценнасць.
У прахалодзе роснай травы —
тваю чысціню.

У далёкім рэху вятроў адчуваю
тваю недасягальнасць.
На золкім даляглядзе восені —
тваю таямнічасць...

У водары веснавых кветак люблю
тваю плячоту.
У шапаценні сумных каштанаў —
тваю задуменнасць

У плачы пакінутага
дажджу сустракаю
тваю маўклівасць.
На адзінокім начным вітражы —
твой вобраз.

Так імкнучыся праз усё жыццё знайсці
і палюбіць ва ўсім адно — само
жыццё...

* * *

ноч
ліхтары няздзейсненых мар
у сонным небе патануюць
зоркападам і лістотай
восень нашую
вяртаюць
думкі-прывіды
мае
словы познія
твае
ноч

* * *

На пачатку свайго жыцця,
не задумваючыся,
Чалавек
раскідвае камяні.

Напрыканцы жыцця,
апамятаўшыся,
спяшаецца іх сабраць.

Аднак сілы і часу
не хапае:
адны аказваюцца дробнымі —
заўважыць — цяжка,
другія ж перарастаюць у валуны —
падняць — цяжка...

так, са сваім каменнем
за плячыма
памірае чалавек

* * *

Пралескавай
плячоты
Рамонкавай
рамантыкі
Аернай
адзіноты
Чаборнай
чысціні...
Нарцысавай
непрадказальнасці
Лілейнай
летуценнасці
Званочкавай
замілаванасці
Язмінавай
яснасці...

Чаромхавай
чароўнасці
Бэзавай
бязмежнасці
Валашкавай
вольнасці
Верасовай
вернасці
Мне
не стае —
Цябе

* * *

Бязвер'е забытвае ў будзённасць —
Вера вяртае ў вечнасць.
Безнадзейнасць блукае ў бядзе —
Надзея нараджае нейміручасць
Нянавісць нішчыць у немачы —
Любоў літасціва да ўсіх.

Фота Віктара Кавалёва

Арт-пацеркі

Кароль Марка за кулісамі

Адчуць сябе ў "Кветкавым раі" можа сёння кожны наведнік Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі: міжнародная мастацкая выстаўка пад гэтай назвай працуе тут з пачатку гэтага месяца і да 25 красавіка. Арганізатары праекта ўключылі ў экспазіцыю не толькі работы з выявамі выключна кветак — радуюць вока, ствараючы жыццярэадасныя вясновыя настроі, і пейзажы, нацюрморты. Без малога паўтары сотні твораў (жывапіс, акварэль, графіка, батык, фота) беларускіх мастакоў ды іх калегаў з Арменіі, Нарвегіі, Расіі, Сербіі, Турцыі,

Украіны ўспрымаюцца як рэальны і фантазіяны, складаны і стракаты свет колеравай разнастайнасці, адмысловых форм. Напэўна, няма такога мастака, які хаця б раз у жыцці не натхніўся прыгажосцю сапраўднага зямнога цуду — кветкі. Ды як бы там ні было, а "Кветкавы раі" паяднаў вельмі розныя, непаўторныя мастацкія індывідуальнасці. На гэтым здымку — кветкі, якімі іх бачыць Баяр Гюзін (Турцыя), ува Sobлeння ў тэхніцы эбру.

Чарада персанальных выставак прайшла ў Палацы мастацтва. Уладзімір Церашчук назваў свой вернісаж "Ад Белай Росі да старажытнай Кімеры" (на здымку — яго палатно "Вогненныя берагі. Эчкадаг"); віцебскі майстра дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Геннадзь Фалей прыехаў з праектам "Вандруўнік па жыцці"; Вераніка

Віткоўская, якая працуе ў розных жанрах (у дэкаратыўна-прыкладным, у графіцы, жывапісе), прадставіла падборку сваіх работ, адметных разнастайнасцю і прыгажосцю. Ва ўсіх траіх мастакоў сёлета "залатыя" юбілеі. А іх калега Аляксей Цыркуноў адзначае 60-годдзе. Яго мастакоўскае спасціжэнне супярэчлівага свету ды жыцця ва ўсіх праявах адлюстравала выстаўка твораў розных гадоў — "Край, абуджаны гэиналам".

Бліжэйшыя вечары ў сталічнай філармоніі прысвячаюцца сёлетнім юбілярам. 30 сакавіка ў Малой зале імя Р. Шырмы — выступленне саліста Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі Дзмітрыя Марозава, які адзначае свае 70. Праграма ўключае вакальныя творы Д. Шапастакоў і Г. Свірыдава. Партыя фартэпіяна — Алена Аляксеева. Да 70-годдзя народнага артыста краіны прафесара Міхася Казіна прымяркоўваецца канцэрт, які маэстра правядзе ў Вялікай зале Белдзяржфілармоніі 31 сакавіка. Праграма называецца "Мы можам усё". Сапраўды, удзельнікі канцэрта прадставяць самую шырокую жанравую палітру сучаснага музычнага мастацтва. Пад кіраўніцтвам М. Казіна выступаць Нацыянальны акадэмічны народны аркестр імя І. Жыноўіча і сімфанічны калектыў "Маладая Беларусь" нашай акадэміі музыкі. Салісты — Марына Васілеўская, Людміла Лазарчык, Якаў Навуменка, Алена Сало, Наталля Салава, Пётр Ялфімаў.

С. ВЕТКА
Фота аўтара

У Віцебску адбывалася з'ява надзвычайная: з пяццю спектаклямі прыехаў Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Янкі Купалы. Аншлаг быў на кожным! Гастролі адкрыліся містэрыяй "Сымон-музыка" паводле Якуба Коласа (аўтар сцэнічнай версіі і рэжысёр-пастаноўшчык Мікалай Пінігін). Гледачам спадабаліся і прыгожая сцэнаграфія, і музычнае афармленне, і мноства арыгінальных тэхнічных прыёмаў у мізансцэнах. І таленавітае выкананне ролі Сымона маладым акцёрам Аляксандрам Малчанавым.

Наведаўшы наступны спектакль — "Маэстра" рэжысёра Аляксандра Гарцуева, прывечаны юбілею В.А. Моцарта, я дамовілася з акцёрам наконт інтэр'ю.

— Аляксандр, спектакль "Сымон-музыка" пачынаецца гэтак узнісла і прыгожа: маладзенькія актрысы ў хустачках, завязаных па-вясковому, збіваюць масла ў маслабойках, а маладыя артысты ў белых кашулях, з косамі ў руках, зладжана прамаўляюць:

*Аг роднае зямлі,
Аг гоману бароў, —
Аг казак вечароў,
Аг песень дудароў,
Аг светлых воблікаў
закінутых дзяцей...*

— І далей ход распавядае пра Сымона, пахілага, нямілага — тым нялюбага, што адметны. А якім вы ўяўляеце Сымона?

— Не адзін раз чуў папрокі ад сваіх бацькоў хлапчук... Але ж якая тонкая ў яго душа: ён жыве перажываннямі ўсяго Сусвету — у такт нейкім дзіўным спевам, што звяняць вакол яго. Усё цікавіла хлопца: стары зван, шушуканне жоўтага пясочку, свет, разнастайны і багаты, поўны музыкі і чар... Наогул, мне даспадобы граць ролю творцы!

— А вы з самага маленства адчулі, што хочаце быць акцёрам?

— Ну, дзе там! Малыя я марыў стаць трактарыстам, як мой родны дзядзька, а перад заканчэннем школы я вырашыў быць педагогам пачатковых класаў: вельмі любіў размаўляць з маленькімі дзеткамі. Закончыў педагагічную вучэльню, адслужыў у арміі і пачаў настаўнічаць.

— Вось тады вы і адчулі свой акцёрскі дар?

— Не, нашмат раней, яшчэ ў вучэльні. Наша класная кіраўніца заўсёды святкавала 27 сакавіка — Міжнародны дзень тэатра: яна ладзіла самадзейныя спектаклі, канцэрты, у якіх я ўдзельнічаў і адчуваў, што атрымліваецца някепска.

— Напэўна, уступныя экзамены ў Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў запамніліся вам на ўсё жыццё?

— Прачытаў на памяць байку Н.Гілевіча, праспяваў песню Б.Акуджавы. Вядома ж, самым адказным быў эцюд: падрыхтавацца да яго немагчыма. Эцюд — заўжды імправізацыя. Аголеная інтуіцыя — вось што такое эцюд!

Мікалай Кірычэнка, народны артыст Беларусі, старшыня экзаменацыйнай камісіі, прапанаваў мне тэму: "Вы — настаўнік у дзесятым класе. Ваш вучань, асуджаны на 2 гады за злоснае хуліганства, сядзіць у пустой зале. Паддзіце да злачынцы". Я сядзеў і ўспамінаў, як я быў важатым у летніку, як знік хлопчык з майго атрада: яму чымсьці не спадабаўся піянерскі лагер,

і, каб яго не шукалі дома, ён укінуў у рэчку сваю сарочку, а сам паехаў менавіта дадому. Я сядзеў і ўспамінаў увесь той жах, калі я шэсць гадзін шукаў зніклага хлапчука...

Не ведаю, што адбывалася з маім тварам, але камісія мне паставіла "пяць", я ж думаў — "два", бо не граў ролю, а перажываў.

— Якія ролі вам падабаюцца найбольш?

— Вядома ж, вострахарактарныя. Аднойчы я сыграў шызафрэніка і сыграў, напэўна, нядэрэнна, бо пасля гэтага мне восем разоў прапаноўвалі ролі людзей з хворай псіхікай.

— Назавіце, калі ласка, улюбёныя ролі, сыграныя вамі.

— Кароль Марка ў спектаклі "Трыстан ды Ізольда" рэжысёра А. Гарцуева, Дзіметрый у пастаноўцы "Сон у летнюю ноч" рэжысёра А.Бакірава, роль Буланава ў спектаклі "Лес" рэжысёра В. Раеўскага, а таксама ролі Сімана ў спектаклі "Брат мой, Сіман" і Янкі Здольніка ў "Тутэйшых" рэжысёра М. Пінігіна.

— Аляксандр, у чым заключаецца ваша галоўная акцёрская задача?

— Бачыць сябе збоку, выконваючы ролю, і ў той жа час заўжды заставацца самім сабою. А гэта вельмі цяжка!

— Кажуць, каб добра сыграць ролю палюбоўніка, трэба кахаць сваю сцэнічную партнёрку. Ці так гэта?

— Не ведаю. Але я ніколі не адчуваў антыпатыю да сваіх калегаў па спектаклі. Напрыклад, у "Сымоне-музыку" ў мяне дзве ідэальныя партнёркі: Ганна Хітрык і Святлана Анікей.

— Тэатр — сінтэз усіх мастацтваў. Каб добра ўвасобіць ролю, трэба быць высокаадукаваным чалавекам. Якую музыку вы любіце, якія кнігі чытаеце?

— Калі хочацца думаць пра сэнс жыцця, слухаю Баха, калі сумую — Моцарта. Мне нават "Рэквіем" паляпшае настрой. Кнігі, якія прачытаў у гэтым месяцы, — Г. Бёль, "Вачамі клоуна" і Муракамі, "Шэрвудскі лес", ну і шмат усялякай спецыяльнай літаратуры.

— Ці ўплывае тэатр як лад жыцця на характар чалавека?

— Так. Я стаў больш любіць сябе, менш хаваць свае недахопы перад сябрамі. Я такі, які я ёсць. Чалавек, які не любіць сябе, не можа любіць іншых. Акцёру заўжды цікава жыць жыццямі лётчыкаў, мастакоў, пісьменнікаў — потым сам пачынаеш лепш разумець людзей гэтых прафесій.

— Якім вам падаўся Віцебск?

— Горадам са сваёю аўраю, асабліва і адметнаю. Я ў сапраўдным захваленні ад Музея Марка Шагала: увайшоў у яго адным чалавекам, выйшаў — іншым. Не спадабалася архітэктура жылых дамоў, шэрая і панурая. Хочацца, каб улады ў горад укладалі больш грошай, каб Віцебск быў больш цэласным.

— А што вы пажадаеце віцебскім гледачам?

— Цікавых спектакляў і творчых адносін да свайго асабістага жыцця.

Наталля САЛАЎЁВА

На здымку: вобраз коласаўскага Сымона-музыкі патхняе і артыстаў, і народных майстроў разбы на дрэве...

Фота Віктара Кавалёва

Сталічныя прэм'еры

"НЕБА Ў АЛМАЗАХ"... Знаёмае спалучэнне слоў не дазваляе памыліцца знаўцам класічнай рускай драматургіі. З такой назвы спектакля вынікае, што ён — паводле А. Чэхава. Менавіта "паводле", бо новая пастаноўка ўвабрала ў сябе матывы яго тэатральнай класікі: "крылаты" маналог Ніны Зарэчнай з "Чайкі"; "мы ўбачым неба ў алмазах" — крылатае выслоўе з "Дзядзькі Вані"... Зрэшты, у гэтым спектаклі, прэм'ера якога адбылася ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі, прыдумай і паставіў Павел Адамчыкаў — акцёр-купалавец, які, да таго ж, выкладае сцэнічны рух студэнтам Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў.

мікі, у лаканічным красамоўстве рэжысёра і сцэнаграфічных метафар. Дрэва і крэсла, доўгі шалік ды чорны капялюш... А на сцэне — толькі тры персанажы, дый тыя — безыменныя: Жанчына, увасобленая Людмілай Сідаркевіч, Мужчына — акцёр Ігар Сіроў, Юнак — герой Максіма Панімаганкі.

З такім рэжысёрскім падыходам да працывастання спадчыны Антона Чэхава нашы тэатралы сустракаюцца не ўпершыню: падзівіўшыся на "Неба ў алмазах", яны ўспамінаюць свае ўражанні ад яшчэ двух пластычных сцэнічных вядоўшчых паводле чэхаўскіх п'ес, што ўжо не адзін сезон ідуць у Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, — "Больш, чым дождж" і "С. В.". Іх, як і новы спектакль у Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі, прыдумай і паставіў Павел Адамчыкаў — акцёр-купалавец, які, да таго ж, выкладае сцэнічны рух студэнтам Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў.

"ВАСА" — яшчэ адна красамоўная назва, якая сведчыць пра ўвагу сталічных тэатраў да класікі. Гэтая п'еса Максіма Горкага, можна сказаць, перажывае ў нашы дні рэнесанс (прыгадайма хаця б нядаўнюю прэм'еру "Васы" ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа). З'явілася яна і на афішы Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра, што носіць яго імя. Пастаноўку ажыццявіў Мадэст Абрамаў — мастацкі кіраўнік Беларускага дзяржаўнага маладзёжнага тэатра. Тэатр звярнуўся да першай (1910 года) рэдакцыі горкаўскай п'есы, адметнасць якой — у поліфанічнасці стасункаў, ансамблевасці, якая падтрымлівае "сола" галоўнай гераіні гэтай сямейнай драмы. Вобраз Васы Жалязнай — "жалезнай" гаспадыні акадэмічнасці, надзеленай моцнай воляй, увасобіла народная ар-

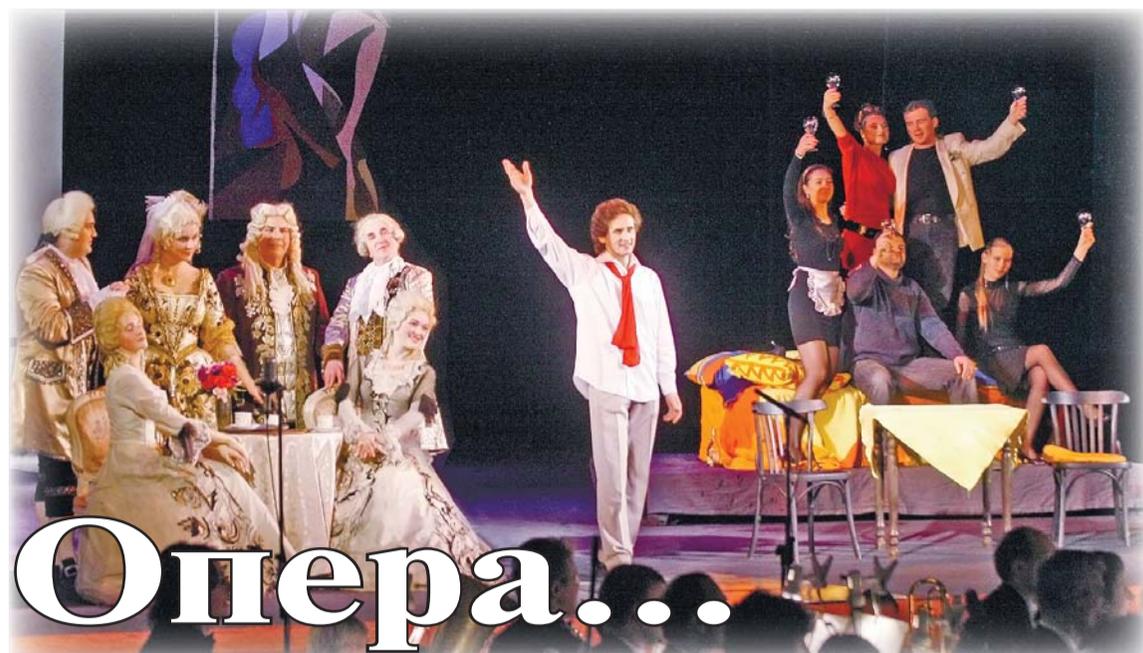

тыстка Беларусі Вольга Клебановіч. Стварыўшы адметны характар, яна раскрыла трагедыю асобы, маці, чыя апантанасць глыбокай, бязмежнай любоўю, дбаннем пра рэпутацыю сям'і ды шчасце сваіх дзяцей змушае яе парушыць асноватворныя і святыя запаведы жыцця.

Спектакль "Васа" на горкаўскай сцэне — сур'ёзная спроба тэатра ўгледзецца, разам са сваімі ўдзельнікамі гледачамі, у чалавека, у жыццё.

Я. КАРЛІМА

Фота Аляксандра Дзмітрыева

Опера... з водарам кавы

Пра музычную каваманію ў межах аднаго творчага калектыву — Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі.

Спачатку — пра каву. Зрэшты, нічога новага пра яе ўжо не скажаш. Але чаму б не нагадаць пра тое добра забытае старое, што звязана з гісторыяй папулярнага напою?

Мода на каву распаўсюдзілася па Еўропе пасля заканчэння турэцкіх войнаў. Напачатку экзатычнае зерне прадавалі ў якасці лекаў — у аптэках, грамамі. Каштавала кава дорага. Тым не менш, прыхвацаны да яе наўрад ці засмучаліся, заўважаючы, як імкліва худнеюць іх кашалькі, а іначай не павялічвалася б колькасць амагараў смакавага задавальнення, для якіх нават пачалі адкрываць кавярні. Праблему аховы сямейнага бюджэту пад пагрозай нястрымнага захвалення спажываннем кавы ў Германіі паспрабавалі ўсё ж такі вырашыць, разгарнуўшы кампанію... па забароне на ўжыванне гэтага напою жанчынамі.

А якое дачыненне мае да гэтага наш тэатр оперы? Дык жа менавіта тут успомнілі пра партытуру "Кававай кантаты" Ягана Себасцяяна Баха і настолькі захапіліся ёю, што паставілі па водзе яе аж два, прынцыпова розныя, спектаклі. Прычым, паміж прэм'ерамі — 16 сакавіка летась і 5 лютага сёлета — няма і года!

Цяпер — пра геніяльнага Баха і яго музычны твор "з водарам кавы", які прызначаўся зусім не для опернай сцэны. Космас і сімвал эпохі барока. Гонар Германіі. Кампазітар і арганіст, імпровізатар і мастра, чья творчасць увайшла ў духоўную спадчыну ўсяго чалавечтва... Можна, дзякуючы біёграфам, уявіць Баха ва ўсёй складанасці ды шырыні яго натуры: дасціпнага і жыццьялюбнага, з пачуццём уласнай годнасці, з крутым, нават канфліктным норавам, нялёгім і суровым характарам. Ён служыў у цэрквах, але напісаў багата і "зямной", свецкай музыкі.

Вядома, што Бах падзарабляў грашмям у харчэўнях. Прынамсі, у Лейпцыгу, дзе ён кіраваў аркестрам універсітэта, разам з гэтым студэнцкім калектывам рэгулярна выступаў у гарадскіх кавярнях. Іх наведнікі пад музыку пілі каву і віно, курьлі, размаўлялі. У перыяд 1732 — 1734 гг. вялікі мастра напісаў "Кававую кантату", якую выканаў са сваімі студэнтамі перад наведнікамі адной з лейпцыгскіх кавярняў. Паспех новага музычнага твора дадаў ёй папулярнасці. Дзіва што: прэм'ера ў дасціпнай мастацкай форме прапагандавала ўжыванне кавы, салісты спявалі пра яе дзівосны смак, непараўнальны нават з пяшчотай пацалунка ці слодыччу бісквіта ў віне.

Для нас "Кававая кантата", якую гады ў рады чуоць заўсёды ў камерных канцэртаў, — музычная класіка. Для сучаснікаў Баха гэта быў авангард, "хіт сезона":

камедыйная побытавая гісторыя трактавалася як іранічны памфлет і прываблівала публіку, што спрыяла фінансаваму поспеху як гаспадара кавярні, так і музыкантаў...

Інарэшце — пра "Кававую кантату" ў кантэксце нашага сённяшняга музычнага жыцця. Клапатлівы і строгі Старадум забараняе сваёй юнай дачцэ Лізеце піць каву — інакш дзяўчына пазбавіцца магчымасці наведвацца ў госці, наогула выходзіць з дому, і да скону застанецца без мужа. Таі, паспрабаваўшы прырэчыць, урэшце саступае перад бацькавымі пагрозамі ды адмаўляецца ад кавы. Старадум выпраўляецца на пошuku будучага зяця, ды яго апярэджваюць чуткі: маўляў, юная свавольніца назаве мужам толькі таго, хто дазволіць Лізеце і ў шлюбце піць каву, колькі ёй захочацца...

Немудрагелісты сюжэт, выкіпталоная музычная форма з удзелам трох салістаў. Як на падставе гэтай вакальна-інструментальнай мініяцюры, у свой час актуальнай, можна сказаць нават — функцыянальнай, паставіць оперны спектакль? Нацыянальны акадэмічны тэатр оперы Беларусі знайшоў свой падыход, скарыстаўшы вопыт замежных калег, якія ўжо выводзілі персанажаў бахаўскай кантаты на тэатральныя падмосткі. Атрымалася жывое і займальнае аднаактовае відовішча, жанр якога пастановачная група (дырыжор Алег Лясун, рэжысёр Кацярына Дыбаль, мастак Кацярына Булкава) вызначыла як "музыкальнае кофепітце в 2-х частях". Дагэтуль помняцца тры персанажы ў раскошных касцюмах, ва ўлонні лаканічнай і прыгожай сцэнаграфіі, — Лізэта-сапрына, Старадум-бас, безыменны Тэнар, якому выпала шматаб-

лічная роля, кіпталу камердынера, апавядальніка і гаспадара кавярні ў адной асобе. Іх дынамічная пласцька, суладная рытмам партытуры, часам нагадала чароўны рух антыкварных фарфоравых статуэтак. А вакал і гучанне аркестра проста парадавалі.

Здавалася, тэатр знайшоў тое, што трэба для існавання ў сённяшніх умовах, для падтрымання творчай формы калектыву на час капітальнага рамонту роднага дома. Аднак...

Наколькі арыгінальна можна ўвасобіць на сённяшняй опернай сцэне класіку эпохі барока, музычную драматургію "Кававай кантаты"? Мабыць, настолькі, наколькі дазваляюць фантазія, талент і прафесійны досвед. Сёлетняя прэм'ера ўразіла прынцыпова новым падыходам да той жа самай старонкі бахаўскай спадчыны. Знаёмая музыка і адпаведны сюжэт з тэкстам Х.Ф. Хенрыкі (Пікандэра) у перакладзе Д. Усавы на рускую мову пераўтварыліся ў полістылістычнае відовішча пад назваю "Бах... Кава... Джаз...". Аўтар нечаканага перавасаблення "Кававай кантаты" і ў пэўным сэнсе сааўтар Баха — Міхась Лявончык. Нашы чытачы ведаюць гэтага таленавітага маладога чалавека як віртуознага выканаўцу на цымбалах. Апошнім часам ён вывучаў мастацтва джазавай кампазіцыі ў Германіі. Вынікам сталася музычнае пераасэнсаванне партытуры вялікага класіка. Цяпер яна гучыць нібы ў паралельных часавых і стылёвых пластах: як арыгінальная музыка XVIII стагоддзя і як джазавая распрацоўка, адвольнае развіццё тэматычнага матэрыялу, "зададзенага" Бахам. Адпаведна ў дзвюх умоўных ролінах развіваецца дзеянне: бліжэй да левай кулісы размясціўся ўтульны бюргерскі пакой Старадума, на другім баку сцэны — тлумная кватэра ў сучасным шматпавярховіку, дзе таксама канфлікуюць бацька і дачка. Немажліва расказаць, як утвараецца складаны інтанацыйна-інструментальна-вакальны мікст (у партытуру дадаліся саксафоны, рытм-секцыя, інструментальныя сола, партыі новых персанажаў), які з удзелам Апавядальніка ды плаўных імпровізацыйных джазавых інтэрлюдый адбываецца "мантаж кадраў" дзеяння, увасобленага рэжысёрам Наталляй Кузьмянкавай, мастаком Кацярынай Булкавай, балетмайстрам Аленай Дзмітрыевай-Лаўрыновіч, салістамі — пад музычным кіраўніцтвам дырыжора Андрэя Іванова.

Смачна зроблены барочна-джазавы актэйл з водарам кавы! Але чаму б не захаваць у рэпертуары і першую версію "Кававай кантаты"? Густы ў меламаману розныя...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: сцэна са спектакля "Бах... Кава... Джаз..."; Янаш Нялепа ў вобразе Тэнара з "Кававай кантаты".

Фота Кастуся Дробава

Не таму, што юбілей

Выстаўка работ выхаванцаў Слуцкай дзіцячай мастацкай школы прысвячалася 30-годдзю гэтай навучальнай установы.

Работы размясціліся ў чатырох залах утульнага двухпавярховага будынка Слуцкай галерэі мастацтваў. Гледачы звярталі ўвагу на багацце тэм і сюжэтаў, адлюстраваных юнымі мастакамі, а таксама на разнастайнасць тэхнік выканання: аловак, вугаль, туш, сангіна, акварэль, гуаш, батык, ніткавы дызайн, гравюра на кардоне, калаж, мінігабелен, вышыўка, пластылін, кераміка, арыгінальныя аўтарскія тэхнікі. У экспазіцыю ўвайшлі як творчыя работы, так і вучэбныя заданні па малюнку і жывапісе.

Вернісажы вучняў гарадской ДМШ адбываюцца ў Слуцку штогод, аднак сёлетняя, няма сумніву, стала самай прадстаўнічай. І не таму, што да юбілею рыхтавалі нешта надзвычайнае. Юныя слуцкія мастакі ўвесь час працуюць паспяхова, актыўна выстаўляюцца і за межамі краіны, іх ведаюць у Бразіліі, Венгрыі, Германіі, Іране, Літве, Македоніі, Нідэрландах, Польшчы, Расіі, Сербіі, Славеніі, Тайвані, Украіне, Японіі. Сведчаннем — размешчаныя ў асобных выставачных вітрынах узнагароды, атрыманыя школай і асобнымі вучнямі за ўдзел у рэспубліканскіх і міжнародных выстаўках ды конкурсах. Ёсць што паказаць: толькі з 1991 года ў Слуцкую ДМШ прыйшло больш як 350 самых розных узнагарод, у тым ліку пяць Гран-пры, 94 залатыя, 43 срэбныя, 40 бронзавыя прызы, а таксама дыпламы, граматы, падзякі.

Напрыклад, пры канцы 1990-х тры гады запар нашы навучэнцы ўдзельнічалі ў Міжнародным пленэры "Малы Бітольскі Манмартр" (Македонія), дзе ў 1996 годзе атрымалі ўзнагароду за лепшую калекцыю работ на тэму "Старая архітэктура" сярод удзельнікаў з 15-ці краін свету. Вучні Павел Федаровіч, Святлана Ількевіч, Алена Леановіч адзначаліся Гран-пры ў намінацыі "Выяўленчае мастацтва" Міжнароднага фестывалю "Балтыйская Муза", што перыядычна ладзіцца ў Літве. На працягу чатырох гадоў прадстаўнікі Слуцкага паспяхова ўдзельнічаюць у беларускім Міжнародным конкурсе "На сваёй зямлі". Чатырнаццаць вучняў ДМШ сталі стыпендыятамі спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Між іншым, на чарговай выстаўцы работ

стыпендыятаў гэтага фонду ў сталічнай мастацкай галерэі "Універсітэт культуры" былі і работы выхаванцаў Слуцкай ДМШ — Ільі Падалкі ды Алены Леановіч, цяпер ужо студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Ілья і Алена, дарэчы, адзначаны такой стыпендыяй другі раз.

Юбілейная экспазіцыя работ выхаванцаў нашай школы ладзілася сёлета, хаця само 30-годдзе навучальнай установы прыпала на леташні верасень. Тады прыгадаўся 1977 год. Першымі, хто распачынаў дзейнасць новай установы, якая часова размясцілася ў падсобных памяшканнях мясцовай бібліятэкі, былі Георгій Маскалькоў (першы дырэктар), Аляксандр Адонін і Уладзімір Наруцкі. У 1991-м Слуцкая ДМШ атрымала асобны будынак непадалёк ад гарадскога парку.

Цяпер педагогічны калектыв складаецца з шасці чалавек. Яго з 2007 года ўзначальвае Таццяна Лешчанка, разам з ёй працуюць Гунефа Мацюшэнкава, Уладзімір Кожух, Алена Міцельская, Аляксей Драбеня ды аўтар гэтых радкоў. Выкладчыкі аддаюць сябе не толькі педагогічнай справе (дарэчы, школу наведваюць каля 120 вучняў), яны ўдзельнікі гарадскіх, абласных і рэспубліканскіх мастацкіх выставак, неаднойчы за творчую і навукова-метадычную дзейнасць адзначаліся ўзнагародамі на абласным і рэспубліканскім узроўнях. Гунефа Мацюшэнкава была ў ліку ганараваных спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь за вялікі ўнёсак у выхаванне творчай моладзі (2000 год), а два гады таму адзначалася спецыяльнай прэміяй Мінскага абласнога выканаўчага камітэта ў намінацыі "Выхаванне творчай моладзі".

Многія нашы выпускнікі паспяхова працягваюць вучобу ў творчых навучальных установах, некаторыя ўжо і працуюць — мастакамі, дызайнерамі, архітэктарамі, настаянікамі, мадэльерамі, як у нашай краіне, так і за яе межамі. Вынікі як наладжанага вучэбнага працэсу, так і агульнай творчай атмасферы відавочныя. І ўсцешныя.

Ігар ЦІТКОЎСКИ

На здымках — работы выхаванцаў школы: Ілья Падалка, Соня (Аўтапартрэт); Алена Леановіч, Еўфрасіння Полацкая.

г. Слуцк

Дарагія імёны

Кожны куток Беларусі спаднеку славіцца слыннымі людзьмі. Журналіст, пісьменнік Анатоль Ярохін, працуючы над кнігай "Памяць. Чэрыкаўскі раён", па сутнасці адкрыў новае славуте імя выхадца з Краснапольшчыны. У дарэвалюцыйны час нашы землі ўваходзілі ў межы сённяшняга Чэрыкаўскага раёна. У артыкуле "Кнігадрукаванне ў Чэрыкаве" А. Ярохін адзначае: "У зводным каталогу "Кніга Беларусі. 1517 — 1917" спецыяльны раздзел прысвечаны кнігам, выдадзеным на тэрыторыі Беларусі на рускай мове. З'яўляючыся прадукцыйнай беларускага кнігадрукавання і, значыць, прыналежнасцю да гэтага раздзела зводнага каталога — кніга на рускай мове, як і на беларускай, — каштоўная крыніца для вывучэння шэрага важных праблем гісторыі развіцця грамадскай і навуковай думкі Беларусі...". Але для нас самы важны набытак тое, што ў Чэрыкаве ў друкарні З. Каганова пачала выдавацца мастацкая літаратура. У 1907 годзе была надрукавана кніга вершаў Мартына Маластоўскага "Духовные мотивы".

Анатоль Ярохін

Вядомы беларускі гісторык С. Кагадзева развівае думкі А. Ярохіна. Яе артыкул "Яго вершы выдаваліся ў Чэрыкаве" для краснапольчан мае асаблівае значэнне.

"У час збору матэрыялаў для кнігі "Памяць", — адзначае аўтар, — маю ўвагу звярнула павадаманне, надрукаванае ў зборніку "Кніга Беларусі", што ў пачатку ХХ стагоддзя ў Чэрыкаве было выдадзена некалькі зборнікаў вершаў Мартына Рыгоравіча Чарнова. Асабліваю цікавасць выклікаў псеўданім аўтара — Мартын Маластоўскі. Як вядома, у той час у Чэрыкаўскім павеце існаваў населены пункт Маластоўка (гэта вёска размяшчалася ля Краснапольска, цяпер яна ўжо не існуе, бо стала часткай нашага гарадскога пасёлка). Падумалася, мабыць тут існуе якая-небудзь сувязь. Можна, яна і дапаможа знайсці патрэбныя звесткі пра не вядомага раней паэта, яго творчасць?!"

На жаль, у Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь і ў бібліятэках адшукаць ніякіх біяграфічных звестак пра паэта не ўдалося. У зборніках вершаў М. Чарнова, якія зараз захоўваюцца ў бібліятэках Масквы і Санкт-Пецярбурга і якія давалася прачытаць толькі з мікрафільмаў, гэтыя звесткі таксама адсутнічаюць. Праўда, змест некаторых вершаў даў падставу меркаваць, што аўтар пэўны час знаходзіўся на вальсней службе.

Цяпер вядомыя нам толькі два зборнікі вершаў Мартына Маластоўскага. Яны ўбачылі свет у друкарні З. Каганова. Адзін з іх — "Духовные мотивы" — выдаваўся двойчы. Першы раз у 1907 годзе. Але пазнаёміцца давалася толькі з другім яго выданнем, датаваным 1912 годам. Гэтую кнігу М. Чарноў прысвяціў памяці свайго брата настаўніка Івана Чарнова.

Другі зборнік быў выдадзены ў 1911 годзе і называўся "Интимное послание к друзьям". Большасць вершаў, якія ўвайшлі ў гэтыя дзве кнігі, раскрываюць рэлігійныя пачуцці аўтара ("Ангел", "Молитва", "Рай и ад", "Пред иконою Девы Марии", "Православный храм" і г.д.). Ёсць таксама і такія, што адлюстроўваюць яго адносіны да адмены прыгоннага права, і да цара Аляксандра II ("19 февраля", "Заря"). У некаторых змяшчаюцца пароды ў сярэднявечнай форме.

Нямала ўвагі М. Чарноў удзяляў і бессяротным тэмам веры, надзеі, кахання. Дзе аўтар і некаторыя звесткі пра норавы жыхароў павятовага цэнтры, на нашу думку — Чэрыкава, і пра заробак, які атрымлівала частка службовых людзей.

У кнізе "Памяць. Краснапольскі раён" звесткі пра Мартына Маластоўскага ўжо значна пашыраны намаганнямі летапісца нашага краю Л. Лабаноўскага.

Такім чынам, Мартын Маластоўскі — гэта літаратурны псеўданім краснапольчанина Мартына Рыгоравіча Чарнова. Нарадзіўся ён у другой палове XIX ст. (пасля 1850 года). Яго маці — Яўгенія Малахаўна Трафіменка — з сялянскай сям'і, з суседняй з Маластоўкай вёскі Бардзіч. Бацька Рыгор Паўлавіч Чарноў — з Маластоўкі, дзе і жылі Чарновы. У сям'і было 8 дзяцей: 4 хлопчыкі і 4 дзяўчынкі. З хлопцаў старэйшым быў Мартын, потым ішлі Сяргей, Іван, Фёдар. Сяццёр звалі Марыя, Пелагея, Агаф'я, Кацярына. Сям'я займалася сельскай гаспадаркай. Спачатку працавалі на пана, потым сталі вольнымі.

Бацька імкнуўся да таго, каб даць дзецям адукацыю. Усе хлопчыкі яе атрымалі. Мартын пасля заканчэння Горацкай зямельнай школы працаваў пісарам у Лабаноўскай воласці Чэрыкаўскага павета. Фёдар стаў аграномам, Іван — настаўнікам. Сяргей трымаўся бацькоў і дапамагаў ім весці гаспадарку.

З роду Чарновых у Краснаполлі пражывае цяпер пляменная дачка Кацярыны Любоў Данилаўна Арцёменка, 1919 года нараджэння. Маці яе была замужам за Данилам Міхайлавічам Арцёменкам, і жылі яны ў вёсцы Станіслаў у трох кіламетрах ад Краснаполля.

Арцёменкі жылі дружна і працавалі на зямлі старанна, мелі вялікі сад, які часткова захаваўся і да нашых дзён. У 20-я гады мінулага стагоддзя яны парадзіліся з вядомым на Краснапольшчыне асветнікам Аляксандрам Васільевічам Грубе, стваральнікам першага самадзейнага тэатра ў Краснаполлі (1918), будучым вядомым і ў Беларусі, і ў Савецкім Саюзе скульптарам, народным мастаком нашай краіны. Вось такі сціплы радавод Мартына Маластоўскага ўдалося ўстанавіць мясцовым краязнаўцам. Экспазіцыя, прысвечаная жыццёваму і творчаму шляху першага вядомага паэта нашага саляўінага, глыбіннага раёна, створана ў народным гісторыка-краязнаўчым музеі Краснапольскай сярэдняй школы № 2.

У свой час Л. Лабаноўскі запісаў для музея ўспаміны Л. Арцёменкі, якая добра вядома ў нас на Краснапольшчыне. Любоў Данилаўна медыцынскай сястрой прайшла ўсю Вялікую Айчынную вайну. Адзначана за свае баявыя заслугі высокімі ўзнагародамі Радзімы. У пасляваенны час узначальвала ў раёне аддзел аховы здароўя, была загадчыкам аддзела сацыяльнай абароны сельніцтва, актыўна займалася грамадскай дзейнасцю.

Вось радкі яе ўспамінаў: "Калі я прачытала "Краснапольскую хроніку", дзе гаварылася пра Мартына Маластоўскага, то прыгадала, што сказала мне пра майго дзядзьку яго маці Яўгенія Малахаўна. Мартын быў вельмі паважаны чалавек на Краснапольшчыне. Яго заўжды ветліва сустракалі і стары, і малы. Ён быў уважлівы да людзей, многім дапамагаў у вырашэнні жыццёвых спраў праз Чэрыкаўскую павятовую службу, з якой быў цесна звязаны. Працаваў ён тады, са

слоў маці, пісарам Лабаноўскай воласці. Вельмі дапамагаў бацькам матэрыяльна. Іх вясковая хата стала прытулкам для многіх вясцоўцаў. Вельмі славіўся дом Чарновых сваёй бібліятэкай. Кожны прыезд Мартына Рыгоравіча да бацькоў быў сапраўдным асветніцкім святам у Маластоўцы.

Вершы ён пісаў з дзяцінства, першымі яго крыўкамі былі браты. Асабліва ён любіў брата Івана. На фотаздымку Мартына з маці і братамі Іванам і Фёдарам быў зроблены на адвароце такі запіс: "Дорогому брату Ивану Григорьевичу Чернову. Мартин. 1909 год. 31 октября".

Бацькі паэта жылі адразу за рэчкай Маластоўкай, на высокім яе беразе. Гэта было вельмі цудоўнае месца.

Пра тое, што ён паэт, ведала ўсё наваколле. На жаль, яго кнігі ў нашых сямейных архівах не захаваліся.

Яшчэ Л. Арцёменка расказала, што вельмі кахаў Мартын дзяўчыну ці то з Краснаполля, ці то з Чэрыкава. Але ажаніцца паэт так і не змог.

Лічыцца, што паэт памёр дзесьці ў 1921 годзе. На маю думку, дата яго нараджэння і смерці не адпавядае сапраўднасці. Папершае, на здымку 1909 года, на якім Мартын сфатаграфаваны разам з маці і малодшымі братамі Іванам і Фёдарам, з выгляду яму не больш як 35 — 40 гадоў. Па-другое, Любоў Данилаўна (нарадзілася, паўторым, у 1919 годзе) ўспамінае, як падчас прыезду з Чэрыкава яны ішлі з маці са Станіслава да Маластоўкі па каларовай ад кветак дарозе (гэта 2 — 3 кіламетры) да дзядзькі Мартына. А прыйшоўшы да Мартынавых бацькоў, яна сустрэла дзядзьку, які любіў яе, песціў, трымаючы на руках, адорваў ласункамі. Дзіця 2 гадоў не магло гэтага захаваць у памяці.

Любоў Данилаўна сцвярджае, што дзядзька Мартын памёр маладым. Для высвятлення дат нараджэння і смерці М. Маластоўскага трэба папрацаваць супрацоўнікам Краснапольскага гісторыка-этнаграфічнага і народнага гісторыка-краязнаўчага музея Краснапольскай СШ № 2. Думаецца, не застанецца ўбаку ад гэтага пошуку ідэалагічны аддзел Краснапольскага райвыканкама, дзе галоўным спецыялістам працуе былы музейны работнік Н. Шагабіева.

У 2007 годзе споўнілася 100 гадоў з часу выхаду ў свет у Чэрыкаўскай друкарні З. Кага-

нава зборніка вершаў Мартына Маластоўскага "Духовные мотивы". Работнікі раённай бібліятэкі імя Міколы Ткачова падрыхтавалі камп'ютэрнае выданне некалькіх вершаў слыннага паэта. І займае яно дастойнае месца на кніжнай паліцы "Краснапольшчыны літаратурнай" побач з творамі Аляксея Пысіна, Петруся Бядуліна, братаў Шашалевічаў, Антона Зорскага, Анатоля Казлова, Міхася Карпечанкі, Сцяпана Кухарава, Міколы Ткачова. Мартын Маластоўскі роўны сярод роўных. Ёсць надзея, што ўдзячныя нашчадкі знойдуць магчымасць выдаць зборнік яго вершаў.

Фёдар ГАНЧАРОЎ
На здымках: паэт Мартын Чарноў (Маластоўскі); мемарыяльны знак на магіле М. Чарнова ў г.п. Краснаполле; М. Чарноў, браты Іван і Фёдар, ды маці Яўгенія Малахаўна; бацька М. Чарнова Рыгор Паўлавіч, сястра Кацярына Рыгораўна і маці Яўгенія Малахаўна.
Фота з архіва

Аркадзь Пінчук

У Санкт-Пецярбургу на 79-м годзе жыцця памёр беларускі пісьменнік Аркадзь Пінчук. Аркадзь Фёдаравіч нарадзіўся ў Васілевічах, што на Гомельшчыне. Перажыў сталінскія рэпрэсіі (бацьку бязвінна асудзілі і расстралялі ў Волагдзе) і цяжкія гады вайны. Скончыў пяхотнае вучылішча, службу ў Савецкай Арміі. На ваеннай службе пачаў займацца журналістыкай. Скончыў курсы журналістыкі Львоўскага ваенна-палітычнага вучылішча. Працаваў у армейскіх газетах, у тым ліку "Красной звезде". Калі служыў у Беларусі, па рэкамендацыях А. Дзялендзіка і А. Макаёнка быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў БССР (1969). Пры падтрымцы І. Шамякіна ў Мінску выйшла яго кніжка прозы на беларускай мове "Многа-мала". На Беларускім радыё ставіліся радыёп'есы А. Пінчука. У 1977 годзе служба занесла яго начальнікам карпункта "Красной звезды" ў Ленінград. У 1984 годзе палкоўнікам звольніўся ў запас. Тут і застаўся на сталае жыхарства. Але штогод наведваўся ў родную Беларусь. У 1990 гады ім было створана аддзяленне Міжнароднай асацыяцыі пісьменнікаў баталістаў і марыністаў у Санкт-Пецярбургу. Аркадзь Фёдаравіч не пазбягаў штодзённай грамадскай працы, займаў актыўную грамадзянскую пазіцыю. У 2005 годзе выйшла яго аўтабіяграфічная кніга "Белы бусел ляціць". За сваю літаратурную і журналісцкую працу быў узнагароджаны Дзяржаўнай прэміяй Расіі імя Г. К. Жукава (2006), а таксама стаў лаўрэатам прафесійнага конкурсу "Залатое пяро" (2005). Да апошніх дзён ён захоўваў востры розум, вобразнасць мыслення і бойкае пяро.

Памёр Аркадзь Пінчук 11 сакавіка 2008 года і пахаваны ў Санкт-Пецярбургу на сямейнай дзялянцы Сестраўцкіх могілак.

Светлая памяць пра гэтага таленавітага чалавека захаваецца ў нашых сэрцах на доўга. Выказваем свае душэўныя спачуванні блізкім і родным пісьменніка.

Пухам Вам зямля, Аркадзь Фёдаравіч.

Сяргей Марцінкевіч і Мікола Нікалаеў

Анатоль КЛЫШКА

Чаму б нам не пісаць аднаскладовікі?

(Наследаванні)

У нашым прыгожым пісьменстве сёння шмат розных хокаў. Прабачце. Хоку, танка, квантэмаў, версэтаў, парцэлаў — аж паг завязку!

А чаму б і далей не рухаць наватарства — пісаць, скажам, аднаскладовікі: творы толькі з аднаскладовых слоў?

Можна б пасля было нават сваю секцыю мець наватараў — аўтараў аднаскладовікаў — паэтаў, празаікаў...

Каму варта было б пісаць аднаскладовікі

Шніп,
Шруб,
Шах,
Сом,
Жук,
Цвях,
Гіль,
Віж,
Ліс...
Ах,
дзе ж
наш
Сыс

лес,
дзе
клён,
дуб,
бэз.
Што
за
цуа
быць
тут!

Жах у Лаў-жах

Едзь у цень!

Ну
і
дзень!
Хоць
бы
дзе
цень!
Там
і
тут
гуд,
гуд,
гуд...
Кінь
шум,
кінь
тлум!
Едзь
у

Змрок...
Крок.
Куст.
Лоўж.
Тут
і
коўш.
— Што,
брат,
не
рад?
На,
коўць
хоць
раз —
во
клас!
Бульк...
Глык —
круг,
ромб...
І
брык!
Тромб...

Анатоль ЦЫРКУНОЎ

АДДАНАСЦЬ СПРАВЕ

Не бяда, што прышчамілі хвост...
Ланцугом пачаў віляць прахвост.

ЛЮБИЦЕЛЬ ПАРФУМЫ

Яму да фені і сухі закон —
Ён п'е духі, ласьён, адэкалон...

МАЛАДЫМ І РАННІМ

Бойцеся данайцаў, малалеткі,
Што прыносяць шкодныя таблеткі.

СУСТРАКАЮЦЬ ПА АДЗЕЖЫ

Не пужаў бы і выгляд Гаргоны-Медузы,
Каб былі на ёй модныя міні-рэйтузы.

Валерыя МІХНО

Вяселле

Стары да дзеўкі заляцаўся.
Хоць быў ён ёй зусім
не люб,
Яна згадзілася на шлюб.
Каго ўжо ў сорок год
чакаць?
Тут і казла пачнеш кахаць.
Сталы ламіліся ў вяселлі,
На лавы госцейкі паселі.
Дзед у застоллі выхваляўся:
— І не старая, й досыць
росту,

І згаварыліся папросту,
Яшчэ й сыночка абяцае.
Не супраць я,
няхай раджае, —
Дзед маладою ганарыўся, —
Во як удала ажаниўся! —
Пайшоў у скокі —
не стрымаўся
І так імпрэтна адарваўся,
Што ўпрэў і выскачыў
на двор,
Сеў на прыступкі і...
памёр.
Не ўсё на гэтым свеце проста —
крок ад вяселля да пагоста!

Уладзімір МАЦВЕЕНКА

Прызнанне

— Цябе твая мама
Калі-небудзь біла? —
У таты спытаўся
Маленькі Даніла.
— Было. Дай на вушка
Скажу табе я.
То мама была
Не мая, а твая.

Як пахудзец?

Суседачка,
Прыемна паглядзець,
Як муж твой здолеў пахудзець.
Худзюшчы, быццам
Той шкілет.
— Ды ўсё рыбалка —
Ў ёй сакрэт.
— І праз яе
Худзее пакрысе?
— Ды не, ён есць —
Што прынясе.

Павел САКОВІЧ

Лагзе Алейнік

Хачу калегам даць параду:
Не нарываўцеся на Лагу!
У блін, пабачыце, распляжа,
А зверху ледзь алеем змажа.
Пісьменнікі гатовы
з Лагай
Любой цаной кантакт
наладзіць,
Ды не падкурыш
"крытыкесу"
Ні тортам,
ні тым болей — кексам...

**Уладзіславу
МАЧУЛЬСКАМУ**

Наш выдавец —
сапраўдны "мачо",
і строгіх правілаў,
няйначай.
Калі пісакі
папракаюць,
што кніжак доўгі час
чакаюць,
"Цярпенне, — скажа ён, —
калегі,
то ж вам не па "чарніла"
чэргі.
Праг вамі чысты я,
клянуся, бо сам —
зусім не выдаюся!

Мікола ШАБОВІЧ

Алегу Карповічу

Але! Мой дружа залаты!
Ты груз такі ўзваліў
на плечы!
Ну, хто б яшчэ,
калі б не ты,
Мяне так годна
ўвекавечыў!?

Вагіму Спрычану

Ён мае чулую гушу,
Такі спакойны,
светлы нораў.
Чаму ж яго
штогод прашу:
"Пакінь хоць пару
наватвораў!?"
А ён — схіляе вочы долу
І ўсё ківае...
на Міколу...

Георгію Юрчанку

Між парадыстаў —
атаман.
Не любіць словабудных оргій.
Пародый мае чамадан
Моў знаўца
Юрчанка Георгій.
Ён і лінгвістыцы адданы:
Фразем сабраў —
тры чамаданы.

Міколу Яцкову

Няма ніякага сакрэту:
Яцкоў —
музычны цэнтр Сусвету.
Куды б усе мы забрылі,
Калі б не вёсачка Брылі?..

Анатоль ЗЭКАЎ

Позіркам і наяве

Па сцэнары, адзіна магчымым,
на адзіна магчымай дарозе,
басанож па лязу, у знямозе,
адчуваю твой позірк плячыма.

Таццяна Будовіч

Я іду, а за мною, магчыма,
ты таксама ідзеш. Я, дарэчы,
адчуваю твой позірк плячыма,
хоць глядзіш ты зусім
не на плечы.

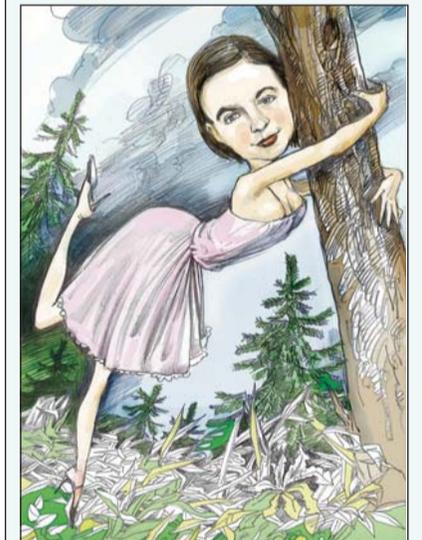
Я іду і нагамі ўяўляю
на адзіна магчымай дарозе,
як твой позірк мяне распранае
і як страцыю палае твой позірк.

Я іду, а за мною ты сочыш,
ды не рада я гэтай праяве.
Шмат мужчын мяне позіркам
хочуць.
Я ж хачу, каб было ўсё наяве.

Цнатлівая скруха

Хаджу па лесе, з мілым дзе хадзілі,
маўчу, дзе пра каханне гаварылі,
стаю, дзе цесна-цесна танцавалі...
Адно аднога так і не спазналі.

Святлана Явар

Хаджу адна,
дзе мы з табой хадзілі,
маўчу адна,
дзе мы ўдваіх маўчалі,
калі ж і пра каханне
гаварылі,
то гаварылі гнём,
а не начамі.

Ужо ва-ўсю кахаліся сяброўкі
і захлыналіся
ў парыве страці,
а замужам вілі
з мужоў вяроўкі —
і гэткае жыццё
лічылі ішчасцем.

А мы й такога ішчасця
не спазналі.
І вось хаджу адна
ў цнатлівай скрусе,
бо ты, калі і ў ложку мы лжалі,
як ні хацела я —
не дакрануўся.

Шаржы
Алега КАРПОВІЧА

Алег ЖДАН

Натхненне

Той, хто ніколі не пісаў вершы, мяне не зразумее. Зрэшты, тыя, што пішуць іх усё жыццё, таксама не зразумеюць. Не згадваючы ўжо пра жонку, цешчу, сына з дачкой, сабаку ды котку. Ды што казаць, я сам не разумею сябе. Карацей, прыйшла мне ў галаву ідэя верша. І як некаторым трэба запаліць цыгарэту, ці выпіць кавы, мне для натхнення трэба з'есці цыбуліну. Я кінуўся на кухню, выбраў самую вялікую, але ж ад неярпення выпусціў з рук, схопіў другую — такса-

ма выпусціў, схопіў трэцюю... Не, трэцюю з'еў. Потым сеў за стол, узяў аловак. Узяў аўтаручку з залатым пяром. Уключыў камп'ютэр... Нешта не ішло. А ідэя была выдатная, верш мусіў атрымацца ці не адзін з лепшых у сусветнай паэзіі. І каб не згубіць, як цяпер кажучь, *драйв*, я вырашыў спярша адпачыць, а раніцай пачаць ужо святадзейства. Лёг... І мроіліся мне вершы, вершы, вершы...

Праз гадзіну прагнуўся ад ледзь чутнага скуголення. Што гэта? І ўспомніў: то ж жонка днямі набыла

шчанюка. Я засунуў галаву пад падушку, прыслухаўся: чуваць ці не? Чуваць! Больш таго, скуголенне доўжылася і грамчэла. А хутка шчанюк і ўвогуле заскуголіў ва ўсю моц. Я не вытрымаў: усхапіўся з ложка, набіў, набіў, набіў яго, выкінуў у калідор. Зноў лёг. Шчанюк маўчаў, але ж пачуліся нейкія новыя гукі. Здагадаўся: то котка прагнулася і ганяе па падлозе цыбуліны, што я згубіў увечары. Доўга трываў. Але ж калі яна закаціла цыбуліну пад мой ложак і пачала там скакаць, не вытрымаў: зноў

усхапіўся, адабраў цыбуліну, набіў, набіў, набіў котку. Прыслухаўся. Я і не ведаў, што ноччу так многа гукаў. Вось жонка нешта прамармытала. Цешча паднялася, пайшла спярша ў прыбіральню, потым на кухню. Што там ёй трэба? Але ж цешчу не наб'еш. Яна сама каго хочаш наб'е. Дый жонку не наб'еш. Дый сына з дачкой: выраслі. Аж кіпела ў мяне ў грудзях. І тут зноў заскуголіў шчанюк. Аж я ўзрадаваўся. Падхапіўся — набіў, набіў, набіў яго. Потым заліў котку і таксама набіў, набіў, набіў. А ўжо віднела...

Дзе ты, натхненне? Дзе тая ідэя?

Як шмат залежыць у сусветнай літаратуры ад простага цыбуліны...

На песнях журбы гадаваны

Вы ўсё з агню, імгненні, лепіце.
Дае іскрыначка агня
Узлет чырвоным крылам лебедзя,
Ружовай грыве скакуна.

Аляксей Пысін

Кандзёр...

Не шукайце гэтае слова ў тлумачальных слоўніках і энцыклапедыях — яго там няма. Гэта не прозвішча і не імя, не назва рачулки ці азярныны, не тэхнічны тэрмін і не далёкае сузор'е — гэта сваяччэннае дзейства.

Напеўна-строгае і таямніча-загадкавае слоўца гэтае я ўпершыню пачуў гадоў дваццаць таму на славуці, у пісьменніцкім асяродку добра вядомай, Лысай гары, і змяцела яно цёплым майскім адвечоркам з вуснаў Генадзя Пашкова, чалавека неардынарнага, паэта слыннага і арыгінальнага ўжо ў той час.

Невялікай, але вясёлай гурмою мы бяседзіліся на даху старога Дота, што стаіць на пагорку каля Малой Валюшчыны, наставіўшы ўчарнелыя амбразурны на чаромхавыя нетры паабал пакрыта-стай ручаіны. Скончылася шчырыя тосты ў славу нашай велічнай Перамогі; бяздымна дагаралі на цяпельцы бярозавыя ражончыкі, што слаўна паслужылі нам; густыя і мудрагелістыя салаўіныя трэлі плылі ад белых нават у змроках чаромхавых шатаў; над макаўкамі старых ялін, за якімі гадзіны са дзве таму схавалася сонца, ірэдзелі барвовыя шлейфы; па блізкай ад дота асфальтавай шашы праляталі легкавікі, успорвалі цэнтру рагамі жаўтлявага святла, і яно, гэтае святло, і шоргат гумавых колаў здаваліся вельмі далёкімі, як бы прывіднымі.

— Дзень Перамогі адзначылі па-партызанску тут, на старым Доце. А на свята вызвалення ладзім Кандзёр, — на ўрачыстай ное, узгаючыся ў чырвонае вугольце цяпельцы, прамовіў Генадзь Пашкоў і дадаў, разумеючы, што неабходна тлумачэнні. — Гэта таксама не ежа, даражэнькі. Свяшчэнна-надзейства. І зробім яго за дубамі на ўзлеску, ля нашых гранітаў, дзе старое кастрышча...

На ўзлесак, дзе ўраслі ў зямлю заімшэлыя аграмадныя валуны, невядома калі сцягнутыя з блізкага поля, мы прыходзілі з нашых лепшчаў частыком, распальвалі вогнішча, і яно дапамагала ў гаворках, як бы высветлівала душы. Вогнішча, між іншым, заўсёды таямніча. Вось ляжалі звычайныя, невысокага гатунку сухастойны, вецце, а як прабіліся праз ламачку вузкія каснічкі агню, крутнуліся, адліхнулі дым, і тады неяк адразу за-скакалі вёрткія лапці полымя, і колер іх увесь час зменлівы і непракказальны.

Тым адвечоркам ліпенскім, калі Генадзь, анікога не дапускаючы да саганчыка, гатаваў сваю незвычайную страву з назвай, якая, як мне і сёння падаецца, яму толькі да канца і зразумелая, вогнішча было не падобнае да ўсіх папярэдніх. Сухастойнікі і тоўстае бярозавае голле — нібыта па адной мерцы падобнае! — гарэлі дружна і амаль без дыму. У ёмістым саганчыку з блішчатай нержавейкі, спавітым з усіх бакоў чырвонымі шлейфамі агню, нараджаўся, выпяваў, закрываўся цёмнай накрывкай з шырокім вецкам, Яго Вялікасць Кандзёр, звязваючы нябачнымі воку нічымі ў адзіную таямнічую існасць ладныя кавалкі вэнджаных рабрынак, фасолю грыбную і фасолю спаржавую, прыбуло і маладзенькую бульбачку, моркву і таматы, кроп і лаўровыя лісцікі, лапцікі чырвонага перцу і буйныя гаршчыны чорнага, фіялетавага боб і выпнутыя серпікам буйныя каляровыя фасоліны, узорыстае плецтва маладой гарчыцы і любістоку, узгорнутае ў шырокія лісціны пастэрнаку, маленечкія султанчыкі кветкавай капусты і пукатыя беляы зубчыкі часнаку.

Зрэдку з-пад накрывкі выбіваліся праз шчыліны тонкія пляскатыя струменчыкі пары, прапорвалі чырвоныя языкі агню, але жылі нядоўга, полымя глынала іх, яны знікалі, не пакідаючы аніякага бачнага следу. Затое гарачыня, што біла ў твар, губляла сухасць, рабілася мякчэйшай, набрыняла ледзь улоўнымі, загадкавымі і таямнічымі пахамі.

Калі ж Генадзь паставіў саганок на шырокі граніт, акантаваны белаватым імхом, зняў накрывку і пачаў драўляным чарпачком разліваць Кандзёр у паліваныя ці гліняныя міскі, гэты густы і чароўны водар папльў наўкола, што на маладой асіньцы побач з вогнішчам, нібыта языкі жывых істот, зачомкалі трапяткія лісцікі.

Нашы лыжкі не проста чэрпалі духмянае варыва, павольныя рухі іх былі падобны да сапраўднага сваяччэнна-надзейства. Празрыстыя сінявы дымок не рваўся ўтару, а ціха спываў па зялёным чарнічкіку углыб лесу, і мне падалося, што ён, гэты дымок, раставаў у водары Кандзёру і акрэсліваў нейкую мяжу паміж сапраўдным і прывідным, пакідаючы ў душы знак на доўгі час. Нейкі міг я жыў у дзівосным, быццам нетутэйшым, свеце, адчуваў толькі непаўторны боскі водар, што струменіўся з міскі,

● У новых сваіх творах, што напісаны ў апошнія дзесяць гадоў, Генадзь Пашкоў зноў узнікае да высокіх вяршыняў чалавечага духу, уключае самыя светлыя памкненні і здзяйсненні сучасніка, невымернасць яго любові да роднага краю, адданасць справе бацькоў і дзядоў, веру ў светлае Заўтра сваёй Радзімы. Ён яшчэ раз падкрэсліў не намі адкрытую праўду сутнасці высокага мастацтва: сапраўдная паэзія — гэта не толькі цэласнае разуменне і ўспрыманне свету, а, перш-наперш, спасціжэнне і адкрыццё чалавечай душы, здольнасць зазірнуць у яе, зразумець і патлумачыць змены, што адбываюцца ў ёй, асабліва тады, калі час няўмольна паскарае хаду, выштурхоўвае асобу на раней невядомую ёй прастору.

чуў толькі шалахценне маладой асінькі, мяккае сіпенне пары на канцы бярозавай галавешкі, што вывалілася з вогнішча, і таемныя ўздыкі полымя.

Штотраз, чытаючы новы паэтычны зборнік Генадзя Пашкова, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі, я трапляю ў магнічны свет высокай паэзіі і лаўлю сябе на думцы, што Слова сапраўднага паэта і Польшы вогнішча, наўпярэць лексічным канонам, сінонімы. Ды яно гэтак і ёсць на самай справе, бо яны жывуць і існуюць па адных і тых жа законах: полымя нараджаецца і жыве толькі тады, калі ёсць тое, што жывіць агонь, і паэтава слова нараджаецца толькі тады, калі сэрца паэта здольна злавіць тое, чым яно жывіцца — подых Бацькаўшчыны, голас і цёплым роднай зямлі.

Не багата агмерана жыць.

Ды кажу, паўтараю бясконца:

Мы прыйшлі на зямлю,

каб любіць

І рассяпацца промнямі сонца.

Шчаслівы той, каму неба дае гэтую сонечную долю. Але зрабіцца кроплямі сонца можна толькі ў тым выпадку, калі хоць якое каліва ягонага жыццёдайнага святла ты за сваё жыццё назапастіў у сваёй сутнасці. Для сябе асабіста шлях да гэтага Генадзь Пашкоў вызначыў гранічна ясна і бескампрамісна яшчэ трыццаць год таму ў вершы "Па праву жывога...":

...Разнасцежана далеч.

З паныласцю хіба пазнацца?!

Лёс суровы, што поле, —

то зярняты у ім, то асцё.

А на карце жыцця — на далоні —

пазначана праца,

і, як помнік героям,

уласнае лагізі жыццё,

бо на болю узрос,

і на песнях журбы гадаваны,

і хачу,

і павінен

на крэўнай зямлі баравой

да апошняга ўздыху

быць кожнай хвілінай адданым

маладым і бяспрашным,

хто горкай абняты травой...

Гэтай дарогай "вязнем журбы і любові" паэт упэўнена і смела крочыць і сёння, бо гэта не прыгожая доктарыца, а сутнасць яго ўласнага жыцця. Вельмі яскрава сведчыць пра тое і новая кніга Генадзя Пашкова "Тваім святлом благаслаўлены", што пабачыла свет пазалетаў у выдавецтве "Мастацкая літаратура", і якую складаюць вершы і паэмы.

У новых сваіх творах, што напісаны ў апошнія дзесяць гадоў, Генадзь Пашкоў зноў узнікае да высокіх вяршыняў чалавечага духу, уключае самыя светлыя памкненні і здзяйсненні сучасніка, невымернасць яго любові да роднага краю, адданасць справе бацькоў і дзядоў, веру ў светлае Заўтра сваёй Радзімы. Ён яшчэ раз падкрэсліў не намі адкрытую праўду сутнасці высокага мастацтва: сапраўдная паэзія — гэта не толькі цэласнае разуменне і ўспрыманне свету, а, перш-наперш, спасціжэнне і адкрыццё чалавечай душы, здольнасць зазірнуць у яе, зразумець і патлумачыць змены, што адбываюцца ў ёй, асабліва тады, калі час няўмольна паскарае хаду, выштурхоўвае асобу на раней невядомую ёй прастору.

Зрабіць гэта на ачмурэлых, часам, вуліцах ці поўных ярасці плошчах, практычна немагчыма, бо там чалавекам рухае чорная энергетыка натоўпу, узвічанага сквалыжным шарлатанствам часцей за ўсё. Тут патрэбны адзінота, цішыня, дзе чуцен "голос дождей і черемух", дзе ёсць суразмоўнік, якому можна даверыць самае патаемнае, нічога не баючыся, з глыбокай верай у тое, што цябе разумеюць.

Гэткага суразмоўніка Генадзь Пашкоў знайшоў даўно і абвясціў тое вершам "Касцёр", які пазнача-

ны 1989 годам у зборніку "Журавінавы востраў". "Трашчыць і круціцца бяроста, // качае вогненны клубок, // і лёгкім марывам // у прастрань // віецца з іскрамі дымок, // нібы само жыццё // употай // скрозь палыцы // некуды цячэ, // і толькі цёплаю гаркотай // па вуснах высмяглых пячэ. // А ты // на выстылай аселіцы // пад шлох востры дна // лагодзіш рыжае цяпельца, // нібы сваволу — кацяня, // і адчуваеш, як употай // з тым радасным, жывым цяплом // твае ўсе тканкі, // быццам соты, // дзівосным поўняцца цяплом, // і ты ўжо ведаеш, // што трэба, // каб рукі ў шчасці распрасцёр — // такі востры дзень, // такое неба, // ды ў суразмоўнікі касцёр".

З гэтым суразмоўнікам у новым сваім зборніку паэт часта вядзе шчырую, на поўным даверы, размову. І штотраз, ці гэта на "старым Доце", ці "Над вярбой ля цёплае вады", ці "Ля кастра над возерам", сустрачы гэтыя "не дзея таго, каб сагрэцца", а для таго, галоўным чынам, каб настроіць чуйную душу на адкрытасць, спавадальную ноту праўды і любові. Таму і прызнаецца паэт сваім суразмоўніку ў тым, што "не баюся крылы апячы, // захлынуцца ад шчасця і болю. // Спрабаваў ад сябе ўцячы, ды не змог, і не ўдасца ніколі".

І не ў звіны, не ў мудрагелістую карункавую вязь полымя ўзіраецца ў гэтыя імгненні паэт, а глядзіць у вочы свайму Часу. Глядзіць адкрыта, смела, адчуваючы пад нагамі трывалае і надзейнае апірышча — родную зямлю, якой аніколі не здраджаваў і не здрадзіць.

Споведны дыялог з Часам, адчуванне асабістай адказнасці за будучыню роднага краю заўжды дае магчымасць Генадзь Пашкову беспамылкова і глыбока асэнсоўваць новы жыццёвы матэрыял, ствараць паэтычныя вобразы, дзе яснасць думкі гранічная. І гучыць яна напятай да звону струной:

Не ўсіх падкупілі галярам!

Не ўсе на калянях стаяць!

У небе высокім

Стажары,

Нібыта славянская раць.

Гэтыя радкі паэта набатна прагучалі ў канцы другога тысячагоддзя, калі злыя, разбуральныя сілы кінулі на вярзвал і знішчэнне славянскага адзінства матэрыяльныя рэсурсы незлічоныя, прыклалі намаганні неверагодныя, каб пасеяць у душы беларуса злабу і нянавісць да чалавека рускага. Сапраўдныя патрыёты не проста ўдзячны паэту за яго адданасць нашай роднасці, яны чэрпалі і чэрпаюць сёння ў мужнасці паэтычных герояў Генадзя Пашкова грунт для сваёй уласнай мужнасці, веры ў тое, што там, адкуль ліецца святло Стажараў "...душы і праўда, каб кожны з нас памяць бярог".

Шчаслівае зямля, на якой нараджаюцца гэтыя паэты, як Генадзь Пашкоў.

Шчаслівай і вольнай заўсёды будзе зямля, дзе новыя пакаленні, верныя яго завету, будуць сваё ўласнае жыццё таксама, "...як помнік героям" і лічаць сваім крэўным, святым абавязкам "...да апошняга ўздыху, быць кожнай хвілінай адданым маладым і бяспрашным, хто горкай абняты травой".

Калі гэта праўда, калі гэтак і сапраўды будзе і надалей, цэбра аніколі не запане над нашым светлым і родным краем, над зямелькаю беларускай. А на Лысай гары, за магутнымі дубамі на паянцы ўскраі лесу, на вогнішчы каля заімшэлых гранітаў, па старым і арыгінальным рэцэпце Генадзя Пашкова зварыцца і загусце новы славуці Кандзёр. А да яго

...як святое заўсёды мне б —

жыта, прашыце васількамі,

на васільковым абрусе — хлеб.

Хто можа, няхай скажа мудрэй.

Алесь САВІЦКІ

Фота Кастуся Дробава

ВІНШУЕМ

з 80-годдзем **Мехава** (Няхамкіна) Уладзіміра Львовіча, беларускага празаіка.

з 75-годдзем **Яновіч** Алену Івану, беларускага мовазнаўца.

з 75-годдзем **Андраюка** Серафіма Антонавіча, беларускага крытыка і літаратуразнаўца.

з 70-годдзем **Зубкоўскага** Браніслава Аляксандравіча, беларускага крытыка, літаратуразнаўца, дзіцячага пісьменніка.

з 70-годдзем **Каробкіну** Святлану Тарасаўну, беларускую паэтку.

з 70-годдзем **Малажай** Галіну Мікалаеўну, беларускага мовазнаўца, літаратуразнаўца.

з 70-годдзем **Чарняўскага** Міхаіла Міхайлавіча, беларускага археолага, пісьменніка.

з 60-годдзем **Лабынцава** Юрыя Андрэевіча, расійскага і беларускага крытыка, гісторыка літаратуры, даследчыка фальклору.

з 60-годдзем **Пашкова** Генадзя Пятровіча, беларускага паэта, публіцыста, перакладчыка.

Юбілейны каляндар

140 гадоў **Ляцкаму** Яўгену Аляксандравічу, беларускаму крытыку, гісторыку літаратуры, даследчыку фальклору.

125 гадоў **Бялькевічу** Івану Кандрацічу, беларускаму мовазнаўцу.

115 гадоў **Гітгарцу** Ільі Аляксандравічу, беларускаму дырыжору, кампазітару, педагогу.

110 гадоў **Харыку** Ізі (Ісаку Давыдавічу), беларускаму паэту. Пісаў на ідыш, беларускай, рускай мовах.

105 гадоў **Кляшторнаму** Тодару Тодаравічу, беларускаму паэту, перакладчыку.

100 гадоў **Глебаву** Аляксею Канстанцінавічу, беларускаму скульптару.

100 гадоў **Шарахоўскаму** Янку (Івану Захаравічу), беларускаму празаіку, крытыку, літаратуразнаўцу.

95 гадоў **Цімашковай** Любаві Яфімаўне, беларускаму літаратуразнаўцу, крытыку.

90 гадоў **Бачылу** Алесю (Аляксандру Мікалаевічу), беларускаму паэту, драматургу.

90 гадоў **Валасевічу** Эдуарду Станіслававічу, беларускаму паэту-байкапісцу, драматургу.

90 гадоў **Пранузу** Паўлюку (Паўлу Кузьмічу), беларускаму паэту, перакладчыку.

90 гадоў **Ткачову** Міколу (Мікалаю Гаўрылавічу), беларускаму празаіку.

85 гадоў **Рылько** Алесю (Аляксею Іванавічу), беларускаму празаіку, драматургу, публіцысту.

85 гадоў **Уладзірскаяму** Барысу Уладзіміравічу, беларускаму акцёру.

60 гадоў **Якубовічу** Леаніду Яўгенавічу, беларускаму паэту.

Сын свайго часу

Уладзіміру Мехаву — 80

Сярод шматлікіх кніг у маёй асабістай бібліятэцы, што маюць даравальныя надпісы, і "Далучэнне" Уладзіміра Мехавы, на якой Уладзімір Львовіч пакінуў такі аўтограф: "Алесю Марціновічу — з падзякай за ўвагу да рознага мною напісанага і самымі добрымі пажаданнямі. Ул. Мехаву. Красавік, 1994". Наконт рэцэнзавання "многага ім напісанага", дык цягам гадоў ужо і прыгадаць няпроста, што канкрэтна мной рэцэнзавалася.

А вось, што рэцэнзаваў ягоную кнігу прозы "Добры вечар, камбат" ды не ў якім-небудзь выданні, а ў "Полымі", ніколі не забуду. З гэтай кнігай, калі можна сказаць, цэлая гісторыя. Я праходзіў службу афіцэрам, лейтэнантам у адной з часцей Забайкальскай ваеннай акругі, але дамовіўся са сваёй малодшай сястрой, каб яна рэгулярна прысылала мне з Мінска кнігі, якія я загады называў, прачытаўшы чарговы спіс у газеце "Книжное обозрение". Так і трапіў да мяне зборнік апа-вяданняў "Добры вечар, камбат", які ўразіў сваім зместам, умен-нем аўтара ствараць псіхалагічна дакладныя партрэты герояў. Пра што я і напісаў. Рэцэнзія была апублікавана ў дзевяці нумары "Полымя" за 1971 год — акурат праз нейкі месяц пасля майго звальнення ў запас.

Праз год з нечым я сустрэўся і з самім аўтарам. Сустрэўся ў штотыднёвіку "Літаратура і мастацтва", куды галоўны рэдактар Хведар Жычка запрасіў мяне са слудкай аб'яднанай газеты "Шлях Ільіча". Я быў карэспандэнтам аддзела літаратуры, а Уладзімір Львовіч — адказным сакратаром. Не скажу, што на той час у рэдакцыі працавалі толькі аднадумцы. Знайшліся ж тыя, хто не прымаў, што ў штаце з'явіліся колішнія "раёншчыкі". Пагардліва ставіліся асобныя людзі, скажу глядзячы праўдзе ў вочы, да мяне, а таксама да Івана Маркевіча і Алеся Мацкевіча. Толькі не ён, не Уладзімір Львовіч. Ужо той факт, што пасля таго, як Уладзімір Львовіч пайшоў з "ЛіМа", у нас з ім засталася, мякка кажучы, не сапсаваныя адносіны, гаворыць пра многае. І за гэта я яму ўдзячны, як і за тое, што калі з напісаннем пэўнага матэрыялу ў мяне ўзніклі некаторыя праблемы, заўсёды аказваў дапамогу. А звяртаўся менавіта да Уладзіміра Львовіча, ведаючы, які ён глыбока начытаны і эрудзіраваны чалавек.

Так было і тады, калі вырашыў напісаць пра Абрама Паперну. Быў у Расіі такі крытык, які родам з Капыля, які да ўсяго пакінуў цікавыя ўспаміны. Пра яго, на жаль, па сённяшні дзень не працятаеш ні ў адной беларускай энцыклапедыі. Хіба што можна знайсці некаторыя звесткі ў гісторыка-дакументальнай хроніцы Капыльскага раёна "Памяць", якую я складаў, дзякуючы У. Мехаву, да якога звярнуўся па дапамогу. Ён спачатку нічога пэўнага не адказаў, але дзён праз колькі раздаўся ад яго званок: "Ідзіце ў бібліятэку Леніна. Заходзьце з цэнтральнага ўваходу, падыймайцеся на трэці паверх. Там пра-спраце "Еврейскую энциклопедию"... На свой сорам, я тады і не ведаў, што такая энцыклапедыя выхадзіла ў Расіі на пачатку мінулага стагоддзя на рускай мове. А Уладзімір Львовіч нават назваў неабходны том і нават старонку, на якой змешчаны артыкул-пер-

саналія "Абрам Паперна".

Лішне гаварыць, што далёка не кожны пісьменнік так ахвотна згодзіцца дапамагчы. Эрудзіравана-ванасць жа Уладзіміра Львовіча — ад яго пастаяннай зацікаўленасці новым, нязведаным. Ён па сутнасці не проста пісьменнік, а пісьменнік-даследчык, у чым пераконвае і кніга "Далучэнне", што мае сціплы падзаглавак "Сілуэты ў далечы мінулага". Але якія гэта сілуэты! І як хораша пра іх раскажэцеца! Асабліва пра каханне нарадавольцаў Гесі Гельфман і Мікалая Каладзевіча. А хіба менш цікава чытаць пра Івана Пуліхава і Аляксандру Ізмайловіч? А пра беларускага Робін Гуда Аляксандра Савіцкага?

Канечне, сёння гэтых і іншых, падобных да іх людзей інакш, як тэрарыстамі не назавеш, таму з'яўляецца жаданне і адпаведна ўспрымаць іх. Толькі, як слухна заўважае У. Мехаву, "з вышыні таго, што мы ведаем і разумеем, не будзем непаважліва ставіцца да ідэалістаў, фанатыкаў, што для засваення намі гэтай ісціны ахвяравалі сабой"... Нарэшце, я дадам ужо ад сябе, — яны дзеці свайго часу. Як і кожны з нас. Сімтатаматычна наконт гэтага выснова, якую робіць Уладзімір Львовіч, у свайго роду пастскрыптуме да нарыса, што і даў назву усёй кнізе — "Далучэнне", у якім раскажэ аб сваёй працы разам з паплекнікамі над цыклам гісторыка-рэвалюцыйных дакументальных фільмаў, прысвечаных Леніну і іншым, хто марыў пра шчасліваю будучыню ўсяго чалавецтва, за які аўтары былі адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР: "Я захоўваю ў кніжцы прачытаныя вамі запіскі не таму, што сумую па мінулым, а таму, што яны адлюстроўваюць час. Як і фільмы, пра якія ў іх гаворка. Час, што з нашай гісторыі не выкрасліш. Сын якога, хачу таго ці не хачу, і я". Каб іншым, хто сёння павучае ўсіх і ва ўсім, такой шчырасці! Ды, не будзем забываць, на яе здатныя толькі людзі па-сапраўднаму сумленныя, а не звычайныя прыстасаванцы-флюгеры.

Нядаўна з прыемнасцю даведаўся ад Уладзіміра Львовіча, што ён разам з кінарэжысёрам Юрыем Цвятковым працуе над фільмам пра знакамітага канструктара авіяцыйных і ракетных рухавікоў Сямёна Косберга, ураджэнца Слуцка. Гэта Сямёну Арыевічу Юрыю Гагарын пасля паспяховага завяршэння свайго паляту даў першы аўтограф. Таксама будзе фільм пра час і чалавека. І таксама — таленавіты, у чым няма сумнення. Як і ранейшыя стужкі У. Мехавы, якіх у яго больш чым дваццаць, як і іншыя кнігі — "Сцяг над рэўкомам", "Станцыя паблізу Тамбова", "Слухаецца справа аб замаху"... Дый тыя, што выйшлі па-руску: "Зарыво", "Старинная гравюра", "... О которых я очень забочусь".

Алесю МАРЦІНОВІЧ

С пачатку — невялікі экскурс у мінулае. У 1956 годзе малады польскі кінарэжысёр Анд-жэй Вайда прыступіў да здымак мастацкага фільма паводле аднаго з апавяданняў пра Варшаўскае паўстанне ў час Другой сусветнай вайны пад назвай "Канал". На той час у сталіцы Польшчы яшчэ заставаліся руіны будынкаў, у якіх адбываліся жорсткія баі паўстанцаў з гітлераўцамі. Здымкі вяліся на Старым мясце і ніжэй Каменных Сходкаў, што, безумоўна, спрыяла яшчэ большай праўдзівасці той трагедыі, якая адбылася восенню 1944 года. Аднак куды большую пераканаўчасць надавалі натуральныя каналізацыйныя калектары, у якіх спрабавалі ўратавацца ад ворага паўстанцы. Гэтая стужка атрымалася настолькі мастацка значнай, што на Канскім фестывалі яна атрымала Сярэбраную пальмавую галінку, а таксама была прызнана лепшым польскім фільмам 1957 года.

Тады мала хто ведаў, што сярод польскіх паўстанцаў знаходзіўся і савецкі разведчык, беларус Іван Колас. Дый, зрэшты, потым ён знаходзіўся па сутнасці ў ценю яшчэ не адно дзесяцігоддзе. Першым, хто праўдзіва раскажэ пра Івана Андрэевіча, стаў гомельскі пісьменнік і журналіст, лаўрэат прэміі "Лепшыя пер'і Расіі" Рыгор Андрэявец. Ягоня кніга "Разведчик Генерального штаба", што выйшла ў Маскве, выклікала вялікую цікавасць ва ўсіх, хто хоча ведаць як мага болей праўды пра Вялікую Айчынную вайну.

І вось свайго роду працяг гэтай кнігі — тэлефільм "Чалавек-легенда", створаны на Гомельскай тэле-студыі па сцэнарыі Віктара Котава і Рыгора Андрэяўца. Ужо сама назва стужкі як нельга лепш дапасуецца да таго, пра каго і пра што ідзе гаворка. І. Колас на самай справе — чалавек-легенда. Ён — адзін з нямногіх савецкіх разведчыкаў, якія здолелі прабрацца ў знявечаны горад, устанавіць кантакты з камандаваннем паўстанцаў, вызначыць колькасць і дыслакацыю гітлераўскіх войск у варшаўскім гарнізоне і на подступах да польскай сталіцы.

Фільм пабудаваны такім чынам, што адразу ж адчуваеш усю жудаснасць таго разбуральнага і знішчальнага, што прынесла з сабой гітлераўская акупацыя. Дзякуючы ўдала падабранай кінахроніцы ваенных часоў, перад вачыма паўстае Варшава ў руінах. Нямецка-фашысцкімі захопнікамі метадычна выдзецца абстрэл горада, які не скарыўся. Што ні кадр, дык становіцца не па сабе ад усвядамлення таго, наколькі трэба страціць усё чалавечае, каб пайсці на такую жорсткасць.

Тым больш цяжка ўспамінаць пра ўсё гэта І. Коласу. Хоць і прайшло з той пары шэсцьдзесят тры гады, але Іван Андрэевіч усё яшчэ знаходзіцца там, дзе была смерць, разбурэнні і дзе мужнасць тых, хто не хацеў скарыцца. Аднак як ні хвалюецца, у сваім інтэрв'ю падбірае словы дакладныя, вывераныя. Безумоўна, у гэтым адбіваецца і тое, што пасля вайны стаў вядомым расійскім пісьменнікам, аўтарам больш як дзесятка кніг. Таму і раскажэ так захапляльна, праўдзіва і пераканаўча.

Выконваць заданне ён адраўваўся тады са сваім сябрам-радыстам Дзмітрыем Сцянько. Апускаліся

Апошняя інтэрв'ю героя

на парашутах з крытычна малой вышыні на гарадскія руіны. Непрытомнага Коласа знайшлі на гарышчы шостага паверха палакі з падраздзялення маёра Сэнка-Маленцкага, камандзіра зводных атрадаў Арміі Краёвай. А Сцянько вісеў на бэльцы пятага паверха паміж вуліцамі Хожай і Сеннай. Жалезныя пруты пра-шылі яму абедзве нагі. Адважнага радыста пахавалі ў катакомбах Варшавы.

Безумоўна, Коласу было вельмі няпроста выканаць пастаўленае перад ім заданне. Аднак наперадзе чакалі не менш складаныя выпрабаванні. Пасля выканання задання адыходзіць да сваіх яму давялося па варшаўскіх каналізацыйных трубах — тых самых трубах, вакол якіх і пабудоваў сюжэт свайго фільма А. Вайда. Гэта было вельмі небяспечнае падарожжа. Таму і перарываецца голас Івана Андрэевіча, калі ён згадвае тыя хвіліны. Рухаўся наперад, прыціскаючыся да круглых сценаў, узняўшы рукі над багнай, што калыхалася. Поруч у вадзе праносіліся трупы пацукоў.

Нечакана пачуўся грукат. Наперадзе замільгацелі частыя ўспышкі. Гэта гітлераўцы апусцілі ў стокавы калодзеж свайго аўтаматчыка і той адкрыў безупынную страляніну.

З каналізацыйнага люка Колас выбраўся знішчэным. Па нахіленай трубе спусціўся ў халодную Віслу. Хуткае цяжэнне панясло яго ўніз. Неаднойчы даводзілася з галавой хавацца ў вадзе, калі ўзятала чарговая варажыя ракетка. Нарэшце, яго ў непрытомнасці пад-бралі савецкія салдаты. Да пояса Івана Андрэевіча быў прывязаны шнур, на другім канцы якога знаходзілася веласіпедная камера з дакументамі аб перамовах камандуючага Арміі Краёвай Бур-Камароўскага з нямецкім генералам фон Дэм-Бахам. Разлік у Коласа быў просты: калі яго пры пераправе праз Віслу параняць ці заб'юць, дык усё адно хто-небудзь знойдзе плаваючую камеру з важнымі дакументамі.

За паспяховае выкананне гэтага небяспечнага задання Іван Андрэевіч быў прадстаўлены да звання Героя Савецкага Саюза. Але гэтай узнагароды ён тады не атрымаў.

Чаму так здарылася? На гэтае пытанне і даюць адказ аўтары фільма "Чалавек-легенда". Як яны вы-

светлілі, таму мелася шмат прычын. Гэта і саперніцтва разведкаў ГРУ і НКУС, і палітычныя меркаванні, і сакрэтнасць "варшаўскай справы" Коласа. Тым самым, стужка, што па сваім жанры падпадае пад вызначэнне "дакументальны фільм-партрэт", адначасова становіцца і "фільмам-даследаваннем". А паколькі гэтыя два падыходы ўзаемазвязаны, таму атрымліваеш двойное задавальненне. Па-першае, на экране паўстае паўнакроўны воблік таго, хто так і прасіцца стаць героем знакамітай кніжнай серыі "Жизнь замечательных людей" ці яго айчыннага не менш цікавага аналага "Жыццё знакамітых людзей Беларусі". А, па-другое, пошук, правядзены В. Котавым і Р. Андрэяўцом, дазваляе даведацца нямала новага як пра самога І. Коласа, так і пра дзейнасць слаўнай катогоры савецкіх разведчыкаў, адным з самых значных пра-дстаўнікоў якой ён з'яўляўся. Зорка ўсё ж знайшла свайго героя. У 1994 годзе першы Прэзідэнт Расійскай Федэрацыі Б. Ельцын уручыў нашаму выдатнаму земляку за подзвіг, здзейснены ім у 1944-м у Варшаве, Залатую Зорку Героя Расіі.

У фільме "Чалавек-легенда" шмат увагі нададзена і партызанскім справам І. Коласа — ён у дваццаць гадоў стаў камандзірам Лельчыцкай партызанскай брыгады. На цяжкай жыццёвай даро-зе яму заўсёды дапамагала родная зямля, сябры-партызаны. На жаль, убачыць фільм сам Іван Андрэевіч не паспеў — ён пайшоў у тую краіну, дзе знаходзіцца адна вечнасць. В. Котаў і Р. Андрэявец былі апошнімі, хто ўзяў інтэрв'ю ў Героя Расіі, няхай і не афіцыйна, героя Беларусі.

Тэлефільм "Чалавек-легенда" настолькі спадабаўся глядачам, што пасля яго паказу ў бібліятэках пачалі вяртацца чэргі. Усе хацелі прачытаць гэтую кнігу самага І. Коласа, так і тыя, у якіх раскажэцеца пра яго. Цяпер імя Івана Коласа становіцца па сутнасці тым паролем, які пры сустрэчы раскрывае сэрцы незнаёмых адзін аднаму людзей. А адбылося гэта дзякуючы таленавітаму фільму В. Котава і Р. Андрэяўца.

На здымку: вішаванне І. Коласа прымае ад маршала Савецкага Саюза І. Ко-нева, 1964 г.

Алесю ВІШНЕЎСКИ

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў
Беларусі»

РВУ «Літаратура
і Мастацтва»

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анатоль КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барсукоў
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзей
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоль Жук
- Вольга Казлова
- Анатоль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Дзмітрый Лыбін
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарава, 19

Тэлефоны:
галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Адрэсы:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-95-62
крытыкі

і бібліяграфіі — 284-44-04
прызы і пазізіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-73
Тэл./факс — 284-66-72

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на «ЛіМ».
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведдаюць сваё

прозвішча, поўнасьцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
работы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтру
РВУ «Літаратура і Мастацтва».

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
«Літаратура і Мастацтва».

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3672
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друку
26.03.2008 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 1568

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 0 8013

зазначыў, што жывапіс у часы
Савецкага Саюза — на Далё-
кім Усходзе, у Закаўказзі ці
Сярэдняй Азіі — быў у пры-
цыпе аднолькавы. Адрознасьць
жа беларускага жывапісу ў
тым, што ён крыху шараваты,
мо з-за прычыны надвор'я. На
агульным фоне творы Уладзі-
міра Іванавіча вылучаюцца па
сваёй тэматыцы і рэалістыч-
ным выкананні, іншым погля-
дам на архітэктурную, якую быц-
цам бы пішуць усе. Дырэктар
мастацкай школы № 1 Міхаіл
Міронаў вызначыў незвычай-
ную геаграфічную абсяжнасьць
экспазіцыі: адчуваеш менавіта
тую краіну, у якой зробленыя
гэтыя работы.

Песеннае гучанне назвы
выстаўкі — «Паміж небам і
зямлёй» — абуджае параўнан-
ні архітэктурны з застылай му-
зыкай і ўвасобленай паэзіяй.
Пакінутыя нам папярэднікамі
архітэктурныя помнікі пра-
сякнутыя эпохай часоў іх ства-
рэння. Яны вельмі арганічна
паўстаюць з культурай адпа-
веднай краіны. І трэба быць
вялікім майстрам, каб апісаць
усё гэта не словамі, а з дапа-
могай фарбаў і колераў.

Работы Уладзіміра Іванавіча
прадстаўляюць архітэктурныя
творы розных краін, звязаныя
з шыкоўнымі архітэктурнымі
ансамблямі Усходу і Захаду, пе-
раплятаючыся з экзатычнымі
для нашых шырот матывамі.

Цэнтральнае месца амаль
усіх карцін мастака займаюць
сакральныя збудаванні літа-
ральна ўсіх сусветных рэлі-
гій, святочныя працэсіі альбо
адметна выпісаныя краявіды.
Пра гэта сведчаць і самі на-
звы яго работ: «Растоў Вялікі.
Расія», «Сафійскі сабор. Ноў-
гарад», «Святая Сафія. Стам-
бул. Турцыя», «Сабор святога
Фамы. Лейпцыг. Германія»,
«Маўзалеі Чашма-Аюб. Уз-
бекістан», «Маўзалеі Тэкеша.
Куна-Ургенч. Туркменія», а
таксама «На вуліцах Кракава.
Польшча», «Бухара. Поўдзень.
Узбекістан», «Фальклорнае
свята на Парасе. Грэцыя»,
«Святая святога Навума. Охрыд.
Македонія», «Востраў Сірас.
Грэцыя», «Замак Перштэйн.
Чэхія», «Тайшэнь. Кітай». Не
абмінуў увагай Уладзімір Глад-
коў і Беларусь. У экспазіцыі
адлюстраваны і некаторыя
мясціны нашай краіны: «Від з
Траецкага прадмесця. Мінск.
Беларусь», «Магілёўскі цар-
коўны комплекс. Беларусь»,
«Мураванкаўская царква-крэ-
пасць. Беларусь».

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

«Паміж небам і зямлёй»

Пад такой мілагучнай назвай у Нацыянальным
музеі гісторыі і культуры Беларусі мастак
Уладзімір Гладкоў прадставіў выстаўку
архітэктурных пейзажаў, якая з'яўляецца
вынікам яго шматгадовай працы і шматлікіх
вандровак па розных краінах свету.

Назва выстаўкі «Паміж не-
бам і зямлёй» найлепшым чы-
нам адлюстроўвае тое, што
адкрылася вачам мастака. Ар-
хітэктурныя помнікі — быц-
цам злепкі, у якіх праявіліся
асаблівасці культуры і побыту
народаў розных краін і канты-
нентаў. Архітэктурна збудаван-
няў уражвае непаўторнасцю
стыляў і багаццем фантазіі іх
творцаў.

Работы мастака, у якіх ува-
собілася геаграфія яго пада-
рожжаў ад Далёкага Усходу
да Заходняй Еўропы, даюць
магчымасць наведвальніку вы-
стаўкі прайсці гэты шлях разам
з аўтарам. Уладзімір Гладкоў
нарадіўся ў горадзе Тышаўзе
ў Туркменіі. Мастацкую аду-
кацыю атрымаў у Ташкенце
(там жа ў 1979 годзе адбылася
яго першая персанальная вы-
стаўка). У 1976-м скончыў геа-
графічны факультэт інстыту-
та. Жывапісу вучыўся ў І.Са-
калова. Уздзельнік шматлікіх
рэспубліканскіх, усесаюзных і
міжнародных выставак.

З 2002 года У. Гладкоў жыве
і працуе ў Мінску. З'яўляецца
членам Міжнароднай асацыя-
цыі мастакоў Еўропы. Яго тва-
ры знаходзяцца ў прыватных
калекцыях у Грэцыі, Македо-
ніі, Турцыі, Францыі, Італіі,
Японіі, Венгрыі, Расіі, Бела-
русі, Узбекістане. Работы ма-
стака таксама захоўваюцца ў
Дырэктцыі выставак і панарам
Міністэрства культуры Узбекі-
стана і ў прыватнай галерэі ў
Стамбуле.

На ўрачыстым адкрыцці
экспазіцыі дырэктар Нацыя-
нальнага музея гісторыі і куль-
туры Беларусі Сяргей Вечар

адзначыў, што для супрацоўні-
каў іх музея адкрыццё кожна-
га выставачнага праекта — са-
праўднае свята. А калекцыя
выяўленчага мастацтва іх ус-
тановы дастаткова вялікая і не
нашмат меншая за калекцыю
Нацыянальнага мастацкага му-
зея Беларусі — каля 20 тысяч
адзінак.

Мастак Мікалай Апіек пад-
крэсліў, што персанальная вы-
стаўка — заўсёды значная па-
дзея ў жыцці творцы. Уладзімір
Гладкоў мае вялікі вопыт маста-
ка жывапісца і ландшафтніка.
Мікалай Апанасавіч таксама

ра. Зрэшты, гэта не першыя яе экзemplары,
што трапілі ў Слуцк: 110 асобнікаў набыў
раённы аддзел адукацыі.

У той жа дзень у Цэнтральнай раённай
бібліятэцы адбылася сустрэча Анатоля Зэ-
кава з дарослымі чытачамі. Ён распавядаў
пра выданні РВУ «Літаратура і Мастац-
тва», у прыватнасці, пра часопіс «Польмя»,
у якім працуе сам, чытаў вершы і літар-
атурныя пародыі, згадаў цікавыя выпадкі з
уласнага жыцця.

* * *

Прэзентацыя кнігі Анатоля Зэкава «Мян-
туз сярод мядуз» з удзелам аўтара адбыла-
ся таксама ў гімназіі № 14 і СШ № 85 і № 3
г. Мінска, Мар'інагорскай гімназіі і СШ № 1
пасёлка Дружны Пухавіцкага раёна.

Наталля АЛЯКСАНДРАВА

Такі розны Брэхт

Як вядома, Бергальд Брэхт
быў драматургам, паэтам, тэатральным
мастацтва і прыхільнікам якаснага
гумару. Сучасная беларуская моладзь
глядзіць на свет іранічна прыжмурана,
любіць творчасць Бергальда Брэхта.
І гэтага больш чым дастаткова,
каб зладзіць у Беларускім дзяржаўным
маладзёжным тэатры вечарыну,
прысвечаную 110-годдзю з дня
нараджэння нямецкага пісьменніка
і стваральніка «эпічнага тэатра».

Своеасаблівымі сафістычнымі ланцужка-
мі аўтар сцэнарыя і вядучы імпрэзы Аляксей
Стрэльнікаў на працягу вечара дасціпна і

нязмушана спрабаваў паяднаць Брэхта з са-
мымі рознымі дзеячамі нямецкай культуры.

Вядома, што Брэхт часта ўключаў у свае
пастаноўкі дэманстрацыю кінакадраў. Гэ-
тая вечарына таксама была складзена з не-
калькіх відэаэпізодаў, і, як патрабуе першы
прынцып эпічнага мастацтва, з шэрага са-
мастойных, амаль нязвязаных паміж сабой
сцэн. На экране адзін за адным з'яўляліся
імпрэты Нік Кэйв з рымейкам вядомага
зонга з «Трохграшовай оперы», народны
артыст ГДР Эрнст Буш, эмацыянальная Ло-
та Лэнья (жонка Курта Вайля, які напісаў
шматлікія мелодыі для пастанавак Брэхта),
Хільда Кнэф з песняй «Піратка Джэні».

Рэжысёр Сара Токіна і акцёры Мала-
дзёжнага тэатра падрыхтавалі медытацый-
ную пастаноўку з твора Б. Брэхта «Ме-Ці.
Кніга перамен».

У якасці «элемента скандальнасці» быў
прадстаўлены нехта Кірыл Базыльчык з
уласнай рэчытатывай версіяй «Брутальна-
га раманса пра Мэкі Нажа».

Харызматычная Ганна Хітрык з гурта
«Дзеці дзяцей» прыехала на канцэрт, ады-
граўшы тры спектаклі ў тэатры, уварвалася
ў залу шумлівай віхурай, суцэльным выбу-
хам неўтаймаванай энергіі. Трымаючы на
каленях важкі томік Брэхта, яна праспявала
некалькі песень на яго вершы.

Пасля з'явілася яшчэ адна кранальная
выкшталцоная лэдзі — Святлана Бень і
фрык-кабарэ-бэнд «Сярэбраное выселле».
Яны выступілі ў нечаканай манеры, зладзіў-
шы на сцэне сапраўдны «рамштайн». Гэтым
разам нязменная салістка спявала ў дуэце з
акцёрам Аляксандрам Казелам. Такі проб-
ны тандэм гучаў досыць каларытна.

Саша ДОРСКАЯ

Рознасці

«Мянтуз сярод мядуз» у Слуцку

За апошнія два месяцы Анатоль Зэкаў
наведаў Слуцк двойчы: сустрэкаўся
з вучнямі і настаўнікамі СШ № 8,
а таксама яго прымалі бібліятэкі раёна —
цэнтральная і дзіцячая.

У пісьменніка, апроч іншых, выйшлі і
тры кнігі для дзяцей. Дзве з іх — «Чатыры
зярнятыкі» і «На арэхавам кані» — ёсць у
дзіцячай бібліятэцы. Цяпер будзе і трэцяя
— «Мянтуз сярод мядуз», выдадзеная на-
прыканцы мінулага года ў РВУ «Літаратура
і Мастацтва», прэзентацыя якой і сабрала
вучняў пачатковых класаў гарадскіх школ
ва ўтульнай зале бібліятэкі.

Але напачатку яе маленькія чытачы вы-
рашылі прадэманстраваць гасцю, што ўжо
знаёмыя з яго творчасцю, і працэталі на па-
мяць вершы з паэтавай кнігі «На арэхавам
кані», а таксама паказалі тэатралізаваную
мялечную пастаноўку казкі «Гарбуз і яблы-
ня» з кнігі «Чатыры зярнятыкі».

Прэзентацыю новай кнігі правесці дапа-
магла аўтару начальнік аддзела выдавецтва
«Красіка-Прынт» Людміла Несцяровіч. Гэ-
та быў своеасаблівы ўрок скарагаворак, у
якім непасрэдным ўдзел прымалі і самі вучні.
А яшчэ яны адгадвалі дасціпныя загадкі і за
правільны адказ атрымлівалі прызы. Хлоп-
чыкі і дзяўчынкі займелі таксама і кнігу
«Мянтуз сярод мядуз» з аўтографам аўта-